

2019
ÅRSBERETNING
2020

Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Premium Cream, 115 g

Oplag

300 eksemplarer

Marts 2020

Årsrapport 6

Årets udgivelser 8

- Karen Blixen: Skæbne-Anekdoter 8
- Karen Blixen: Skygger paa Græsset · Essays 8
- Anders Bodelsen: Drivhuset 9
- Anders Bodelsen: Rama Sama 9
- Dansk Sproghistorie 10
- Den Danske Ordbog 10
- Digitale Hovedstrømninger 11
- Sonja Hauberg: Syv Aar for Lea 11
- Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende 12
- Peter Seeberg: Hyrder 12
- Peter Seeberg: Ved havet 13
- Peter Seeberg: Øvrige noveller og kortprosa 13
- Svensk-Dansk Ordbog 14

Årets arrangementer 15

Essay: Det store i det små 16

Aktiviteter på Christians Brygge 25

- Arkiv for Dansk Litteratur 25
- Herman Bangs breve 26
- Den Danske Begrebsordbog og DanNet² 27
- C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog 29
- Karen Blixen. Værker 30
- Dansk Sproghistorie 31
- Danske Klassikere 32
- Den Danske Ordbog og ordnet.dk 33
- Digitale Hovedstrømninger 35
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 36
- Gammeldansk Ordbog 37
- Ludvig Holbergs Skrifter 38
- It-drift 39
- Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende 40
- Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid 41
- Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang 42
- Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi 45
- Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa 47
- sproget.dk 48
- Hans Svanings Danmarkshistorie 50

Forskningsamarbejder 51

- Andersens Udvalgte Håndskrifter 51
- De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser
af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606 52
- ELEXIS 53
- Infrastrukturalisme 56
- Foreningen lex.dk 57

Essay: Lidt om at læse Karen Blixen 58

Andet udgivelsesarbejde 65

- Thomas Bartholin d.æ.s breve 65
- Thorkild Bjørnvigs lyrik 65
- Anders Bording: Samlede Skrifter 66
- Tycho Brahe digitalt formidlet 67
- Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad 68
- Georg Brandes' Correspondance, 2e Série 69
- Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888 70
- P.O. Brøndstedts dagbøger fra ungdomsrejsen 70
- Christian 4.s latinske brevstile 71
- Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En
brevveksling 72
- Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV 73
- Danmarks gamle Ordsprog I-VIII 74
- Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»).
En brevveksling 75
- Peder Hegelund: Susanna 76
- William Heinesens breve. Et udvalg 77
- Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance 78
- Johannes V. Jensen: Kongens Fald 79
- Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller 80
- Labyrintens fortsættelse 81
- Leonora Christina: Jammers Minde 83
- Leonora Christinas franske selvbiografi 84
- Poul Martin Møllers Skrifter 86
- Peter Nansens brevvekslinger med Edvard
og Georg Brandes 87
- Erik Pontoppidan: Grammatica Danica 88
- Klaus Ribbjergs digte 89
- Ole Rømers Triduum-observationer 90
- B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov 91
- Peder Syvs auktionskatalog 91
- Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus 92
- Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske
skrifter 92

Johan Herman Wessels samlede skrifter 93

H.C. Ørsted: Aanden i Naturen 94

Essay: Når Verden lader sig læse på Dansk 96

Forslag til nye udgivelser 101

Danmarks gamle love på moderne dansk 101

Frederik Christian Eilschovs skrifter 102

Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943 103

Henrik Pontoppidans store romaner 104

Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Georg
og Ane Cathrine Achen 106

Personalia

Medarbejdere på Christians Brygge 109

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m. 113

Undervisning, censorvirksomhed m.m. 117

Publikationer 119

Bestyrelsen 123

Mindeord 124

Harald Ilsøe 124

Sten Rasmussen 126

Leif Stedstrup 129

Vigdis Ystad 132

Medlemmer 134

For Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har 2019 været de store afslutningsår. I efteråret udkom Johannes Jørgensens *Mit Livs Legende* i 4 bind og det 11. og sidste bind af Peter Seebergs *Romaner, noveller og kortprosa*. De foreligger dermed i klassisk DSL-format, tekstkritiske bogudgaver med fyldige efterskrifter og kommentarer. Det samme gælder serien *Danske Klassikere*, hvor året har budt på både en hæderkronet klassiker, Adam Oehlenschlägers *Digte* (1803), og nyklassikere i skikkelse af Sonja Haubergs *Syv Aar for Lea* og Anders Bodelsens to novellesamlinger *Drivhuset* og *Rama Sama*.

Tidligere på året så *Digitale Hovedstrømninger* dagens lys. Det er som navnet antyder en internetudgave af Georg Brandes' *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur*. *Hovedstrømninger* fik et kolossalt gennemslag i sin egen tid, langt ud over landets grænser, og det er også ambitionen for den nye digitale udgave: Frit tilgængelig som den er, og ledsaget af oversættelser til flere sprog, er den lagt an som en international forskningsressource. Sådan nogle vil vi forhåbentlig kunne udvikle flere af. Det er ikke mindst oplagt i forbindelse med den side af vores virksomhed som handler om dansk lærdoms- og videnskabshistorie. Tanken med den igangværende publicering af Tycho Brahes forfatterskab på nettet er at vi her lægger grunden til en videnskabshistorisk portal, både for den internationale forskningsverden og for danske læsere.

Gennemslag på en anden måde har vi oplevet med Holberg. Efter færdiggørelsen af den digitale, tekstkritiske Holbergudgave har vi udarbejdet en version af Holbergs tekster i moderne retskrivning. Det er disse moderniserede tekster der nu danner udgangspunkt for flere teatres og gymnasiers arbejde med Holberg. Det ansporer til at vi går videre ad den vej. Hvis vi skal gøre ældre dansk litteratur tilgængelig for moderne læsere, ikke mindst unge, skal vi være klar til at fjerne de hindringer som gamle skriftbilleder udgør. Kort sagt, disse forskellige afslutninger i året der gik, rummer inspiration til nye veje at gå.

Mange andre udgivelser er undervejs. *Dansk Sproghistorie* udkommer taktfast bind for bind og vil nå til vejs ende til næste år. Det samme gælder det store digitale salmeprojekt *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, der med sin nyskabende forening af tekst og musik baner vej for fremtidige udgivelser af sange og viser. Også vores ældste igangværende projekt, *Diplomatarium Danicum*, der går tilbage til 1932, vil efter planen blive afsluttet til næste år. Diplomatariet er den centrale kildeudgivelse for dansk middelalderforskning, en stilfærdig, men basal forskningsinfrastruktur.

Et andet stort projekt, *Den Danske Ordbog*, gør unægtelig mere væsen af sig i offentligheden. Det er næppe en overdrivelse at ordbogen i de 10 år den har været tilgængelig som online-ressource, har etableret sig som den vigtigste kilde til oplysninger om moderne dansk. Hver dag lægger over 100.000

sprogbrugere deres vej om ad ordbogen, og de jævnlige opdateringer med nye ord og nye betydninger af eksisterende ord tiltrækker sig altid stor opmærksomhed i medierne.

Samtidig udvides anvendelsesmulighederne for både *Den Danske Ordbog* og de andre ordbøger på selskabets ordbogsplatform. De kan kobles til digitale tekster således at et klik på et ord i en tekst udløser et ordbogsopslag. På *Digitale Hovedstrømninger* slår man således direkte op i *Ordbog over det danske Sprog*, ligesom man ved læsning af de gamle salmer udgivet af *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang* vil kunne hente hjælp i en 'superordbog' der sammenknytter en række ældre ordbøger og ordlister på ordbogsplatformen. Således forbindes selskabets litterære og sproglige søjler i en digital tidsalder tættere end det før har kunnet lade sig gøre. Det foregår også ud af huset i samarbejde med andre institutioner. Vi indgår i det nye konsortium *lex.dk*, som står for den løbende opdatering af *Den Store Danske Encyklopædi*, og her vil man under læsning af leksikonets artikler kunne slå direkte op i *Den Danske Ordbog*.

Afslutninger, fortsættelser og nye begyndelser. I en digital verden er skellene ikke skarpe. At vedligeholde en it-plattform indebærer også løbende at udvikle den. Det giver nye udfordringer for et udgiverselskab som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, hvor de mange digitale udgivelser skal holdes ved lige, driftes og udvikles – også efter at en given bevilling er opbrugt. Vi arbejder på at opbygge platforme som både kan holdes stabilt ved lige og imødekomme brugerkrav til såvel læsbarhed som filologisk videnskabelighed.

For at de mange og mangfoldige aktiviteter kan udfolde sig, er vi helt afhængige af bevillinger. Vi er overordentlig taknemmelige for den gavmilde støtte vi modtager fra både private fonde og Kulturministeriet. Vi vil også gerne rette en tak til vores mange gode samarbejdspartnere hos forlag, universiteter, biblioteker og andre institutioner – og endelig skal alle medarbejdere, medlemmer og eksterne udgivere have en varm tak for deres indsats for selskabet.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab varetages af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen bliver på jævnlige møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og udøver på det grundlag selskabets øverste ledelse. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser samt gennem nyhedsbreve og på Facebook.

Årets resultat er -88.402 kr. Selskabet har i 2019 modtaget bevillinger på 5.461.954 kr. mod 9.842.395 kr. i 2018.

Chr. Gorm Tortzen
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Karen Blixen: Skæbne-Anekdoter

Udgivere: tekstudgivelse og tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Annegret Heitmann

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Klaus P. Mortensen

Finansiering: Augustinus Fonden, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Statens Kunstråds Litteraturudvalg, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, Dansk Tennis Fond, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Moth-Lunds Fond

Karen Blixen: *Skæbne-Anekdoter* udkom som det sjette bind i serien *Karen Blixen*. *Værker* den 28. februar 2020 på Gyldendal.

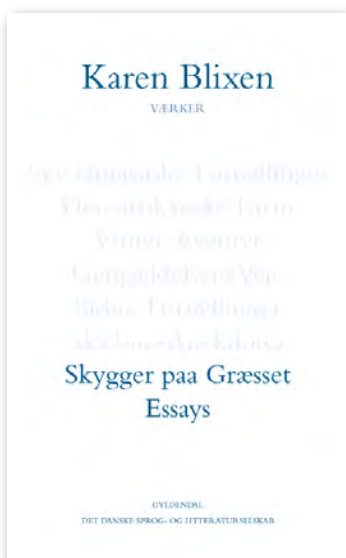
Karen Blixen: Skygger paa Græsset · Essays

Udgivere: tekstudgivelse og tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Marianne T. Stecher

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Klaus P. Mortensen

Finansiering: Augustinus Fonden, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Statens Kunstråds Litteraturudvalg, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, Dansk Tennis Fond, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Moth-Lunds Fond

Karen Blixen: *Skygger paa Græsset · Essays* udkom som det syvende og sidste bind i serien *Karen Blixen*. *Værker* den 18. marts 2020 på Gyldendal.

Anders Bodelsen: Drivhuset

Udgiver: Eva Gro Andersen
Tilsynsførende: Lasse Horne
 Kjældgaard
Finansiering: Statens Kunstfonds
 Projektudvalg for Litteratur

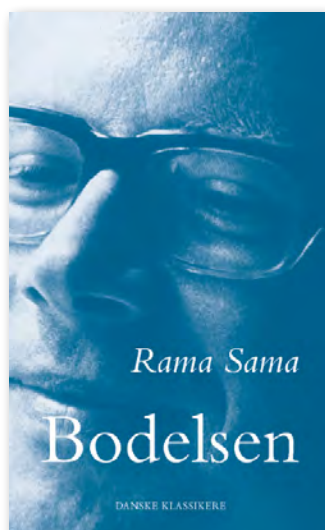
Anders Bodelsen: *Drivhuset*
 udkom den 14. november
 2019 i serien *Danske Klassi-*
kere på Gyldendal.

Anders Bodelsen: Rama Sama

Udgiver: Eva Gro Andersen
Tilsynsførende: Lasse Horne
 Kjældgaard
Finansiering: Statens Kunstfonds
 Projektudvalg for Litteratur

Anders Bodelsen: *Rama Sama*
 udkom den 14. november
 2019 i serien *Danske Klassi-*
kere på Gyldendal.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen
Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †
Finansiering: Carlsbergfondet

Bøjning og bygning og Dansk i brug, tredje og fjerde bind af *Dansk Sproghistorie* 1-6, udkom hhv. den 7. august 2019 og den 17. marts 2020 på Aarhus Universitetsforlag.

Den Danske Ordbog

Redaktion: Jørg Asmussen, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen (ledende redaktør), Sanni Nimb (ledende redaktør), Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen, Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård
Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg
Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Onlineversionen af *Den Danske Ordbog* (ordnet.dk/ddo) blev den 8. marts og den 15. november 2019 opdateret med en lang række nye ord og ordbetydninger.

Digitale Hovedstrømninger

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jens Bjerring-Hansen (ledende redaktør), Elise luul, Lasse Horne Kjældgaard (projektleder), Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Magenta

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen, Klaus Nielsen og Per Øhrgaard

Finansiering: Carlsbergfondet

Digitale Hovedstrømninger blev offentliggjort den 13. juni 2019 på georgbrandes.dk.

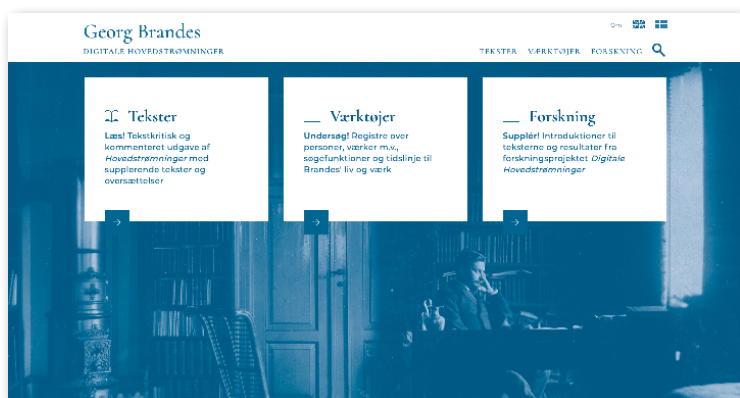
Sonja Hauberg: Syv Aar for Lea

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Lasse Stein Holst, efterskrift ved Søren Schou

Tilsynsførende: Lasse Horne Kjældgaard

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Sonja Hauberg: *Syv Aar for Lea* udkom den 14. november 2019 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende

Udgivere: Elise luul og Henrik Wivel

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Sebastian Olden-Jørgensen

Finansiering: udgivelsesarbejdet er bekostet af Velux Fonden og Augustinus Fonden; bøgerne er trykt med støtte fra Augustinus Fonden, Johannes Jørgensen Selskabet, Landsdommer V. Gieses Legat, Lillian og Dan Finks Fond samt Sankt Ansgars Kirke

Johannes Jørgensen: *Mit Livs Legende* 1-4 udkom den 16. november 2019 på Syddansk Universitetsforlag.

Peter Seeberg: Hyrder

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Anders Thyrring Andersen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg: *Hyrder* udkom den 1. juni 2019 i serien *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* på Gyldendal.

Peter Seeberg: Ved havet

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved
Jeppe Barnwell, efterskrift ved Jørn
Erslev Andersen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse
Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Niel-
sen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg: *Ved havet*
udkom den 1. juni 2019 i
serien *Peter Seebergs roma-
ner, noveller og kortprosa* på
Gyldendal.

Peter Seeberg: Øvrige noveller og kortprosa

Udgivere: tekstudgivelse og noter ved
Jeppe Barnwell, efterskrift ved Lotte
Thyrring Andersen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse
Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Niel-
sen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg: *Øvrige
noveller og kortprosa* udkom
den 1. november 2019 i
serien *Peter Seebergs roma-
ner, noveller og kortprosa* på
Gyldendal.

Svensk-Dansk Ordbog

Redaktion: Kjeld Kristensen

It-udvikling: Nicolai Hartvig Sørensen

Tilsynsførende: Henrik Andersson †
og Bente Holmberg

Finansiering: Dronning Margrethes og
Prins Henriks Fond samt Johanne og
Einer Flach-Bundegaards Fond

Onlineversionen af *Svensk-Dansk Ordbog* blev den 23. april 2019 udvidet med 318 nye ord på sdo.dsl.dk.

The screenshot shows the website's interface with a search bar, navigation menu, and a news section. The news section is titled "Om Svensk-Dansk Ordbog" and contains the following text:

Du er her: Fæstde / Svensk-Dansk Ordbog

Svensk-Dansk Ordbog

Søgetekst:

NYTT: Den 23. april er Svensk-Dansk Ordbog blevet udvidet med 318 opslagsord. Se alle de nye ord i ordbogen her.

Om Svensk-Dansk Ordbog

Onlineversionen indeholder 86.000 opslagsord med en eller flere danske oversættelser. Det er mere end 8.000 flere end i den tyvende udgave; heraf er ca. 500 nye i svensk. Ordbogen omfatter som almindelige svenske ord/ordår, de mest udtrente fagudtryk og dagligspråget. Ordbogen bringer betydning, lydskrift, betydning og brug, ekstreper og tusse udtryk for ordene.

Hurtigt overblik

Få et hurtigt overblik over oplysningerne i ordbogen.

Bemærk:

- Danske ekvivalenter er markeret med blå tekst. En dansk ekvivalent er et ord eller udtryk der har samme betydning og bruges på samme måde som det svenske opslagsord. Det kan dog bruges direkte i oversættelse fra svensk til dansk.

Tag ordbogen med overalt

Svensk-Dansk Ordbog findes som app til iPhones og Android.

Læs mere om appen og find direkte links til de to app stores.

Kreditering

Denne version er en opdateret og revideret version af Kjeld Kristensen, Ilse Bøjsen og Penille Folkmann: Svensk-Dansk Ordbog. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og JF/Politikens Forlag/Busby A/S, 2010.

Svensk-Dansk Ordbog blev støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Nordisk Ministerråd og Nordisk Kulturfond.

Onlineversionen er støttet af Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt Johanne og Einer Flach-Bundegaards Fond.

Tilfældige opslagsord

- ...blandt alle ord
- luftværkskanon
- stötöcken
- friskpant
- malstors
- alteskiftning
- afkast
- konvert omvæltning
- privatperson
- rådg
- rafting

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 10 udkom i juli 2019, nr. 11 i november 2019 og nr. 12 i marts 2020. Redaktionen varetages af Karen Skovgaard-Petersen og vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Sebastian Møller Bak, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Gert Posselt og Peter Zeeberg.

Årets arrangementer

I det forløbne år har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afholdt eller bidraget til afholdelsen af følgende arrangementer med deltagelse af bl.a. selskabets medlemmer og medarbejdere:

The Global and Digital Georg Brandes, seminar i anledning af offentliggørelsen af *georgbrandes.dk*, Carlsberg Akademi, 13.-14. juni 2019

Arrangement i anledning af udgivelsen af *Bøjning og bygning*, tredje bind af *Dansk Sproghistorie* 1-6, Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet, 16. august 2019

Seminar i anledning af 450 års-jubilæet for Hans Thomissøns salmebog, arrangeret af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek, Blixensalen, Den Sorte Diamant, 9. september 2019

Thomissøns Psalmebog 1569-2019, studiedag arrangeret af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Folkeuniversitetet i Roskilde, Roskilde Domsogn og Sjællands Kirkemusikskole, Roskilde, 28. september 2019

Musica Ficta synger Thomissøn, koncertforedrag i anledning af 450-året for Thomissøns salmebog (1569), arrangeret af Musica Ficta og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Ribe Domkirke, 8. november 2019, og Sankt Jakobs Kirke, 14. november 2019

Præsentation af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa*, Hovedbiblioteket i Viborg, 14. november 2019

Ved Bogforum i Bella Center Copenhagen den 15.-17. november 2019 havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab igen i år sin egen stand, hvor selskabets udgivelser præsenteredes, og hvor medarbejdere informerede om selskabets aktiviteter. Sammen med Syddansk Universitetsforlag havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab desuden en scene, der dannede rammen om samtaler og foredrag om aktuelle udgivelser.

Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa

Udgivelsen af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er ved vejs ende. Den 1. november 2019 udkom det sidste af seriens i alt 11 bind, og det er en stor glæde, at Seebergs samlede fiktionsprosa nu omsider er tilgængelig i pålidelige tekstkritiske og kommenterede udgaver.

Arbejdet med at udgive Seebergs værker har i høj grad handlet om at finde det store i det små – det betydningsfulde i den umiddelbart ubetydelige detalje. Faktisk er det en fremgangsmåde, som ikke så dårligt afspejler forfatterens egen livsholdning. Seeberg var godt nok ikke den, der interesserede sig synderligt for tekstkritik eller trykfejl, men han fastholdt gennem hele sit forfatterskab en konstant opmærksomhed over for det små, det perifere og det udgrænsede. Som han sagde det i sin tale, da han i 1983 modtog Nordisk Råds litteraturpris: »Lidt har også ret. (...) Jeg har kun haft med små ting at gøre efter en ungdom med storhed, som var ganske kort (...) Det, der først får ret som stort, har allerede tabt selve indholdet ...« (»Peters stol«, *Forfatteren*, årg. 42, nr. 1, 1983, s. 18-19).

De nye udgaver indeholder naturligvis først og fremmest det, det hele drejer sig om: Peter Seebergs enestående tekster. Dem har vi nyetablet med udgangspunkt i førsteudgaverne og med støtte i forfatterens egne manuskripter. Ud over Seebergs tekster indeholder hvert af bindene desuden et kritisk apparat med lister over manuskripter og andre tekstkilder foruden en række tilblivelsesvarianter og kommentarer samt endelig en efterskrift, der udlægger teksten og forklarer om dens tilblivelse, dens modtagelse i samtiden og dens videre efterliv.

En nyetablet tekst

En væsentlig hensigt med udgivelsesarbejdet har været at få luget ud i de mange små og indimellem store og meningsforstyrrende fejl, der har ophobet sig i de udgaver, som hidtil har været tilgængelige. Alle Seebergs vigtigste bøger udkom oprindeligt på det lille, forfatterstyrede forlag Arena, der var grundlagt i Fredensborg nord for København, og som i 1974 flyttede til Hald Hovedgaard ved Viborg. Midlerne på forlaget var små, og korrekturlæsningen var ikke altid den bedste. Desværre indeholder Seebergs bøger ofte en del trykfejl, især de tidligste af dem. Særligt galt står det til med de første billigbøger, der begyndte at udkomme fra begyndelsen af 1960'erne.

Fugls føde (1957) blev som det første af Seebergs værker i 1961 genudgivet som Tranebog. Prisen på billigbøger var dengang som nu lav (Tranebogen kostede 3,75 kr., lige omkring en fjerdedel af førsteudgaven). Til gengæld for den lave pris var produktionshastigheden høj og med et stort antal fejl til følge. Billigbogen indeholder lidt mere end en tekstvariant pr. side i forhold til førsteudgaven. Nogle af disse varianter er rettelser af

åbenlyse trykfejl. Andre er formentlig velmente, men ikke altid lige konsekvente forsøg på ensretning af forfatterens retstavning og tegnsætning. Men en betydelig andel af varianterne er faktisk nyttilkomne trykfejl.

En del af de nye fejl, der er opstået i Tranebogen, er tilfælde, hvor enten sætteren eller forlagets korrekturlæser har misforstået Seebergs særprægede stil. Fx hedder det i førsteudgaven et sted, at hovedpersonen Toms hustru taler »vissent« til ham. Det kan umiddelbart lyde mærkeligt, men det er sådan Seeberg har skrevet det. Egentlig giver det også god mening, når man ved, at den fallerede og desillusionerede forfatter, som romanen handler om, i åndelig og fysisk forstand er impotent, at konen således fremstilles som utilfredsstillt og afblomstret. I Tranebogen er dette »vissent« blevet til det trivielle, at hun taler »vrissent«. Sådan en fejl udvander det særprægede hos Seeberg og er derfor med til at forfladige og banalisere forfatterskabet.

I Seebergs billigbøger er der mange af denne type små, men ikke uvæsentlige fejl. Enkelte steder er der imidlertid også fejl, der er decideret meningsforstyrrende. Det nok mest markante eksempel på en meningsforstyrrende fejl i *Fugls føde* optræder på romanens allermest afgørende sted, nemlig der, hvor forretningsmanden Hiffs stiller Tom den opgave, som det hele handler om, og som han vil give ham 10.000 kr. for at løse. En dag kontaktes Tom af Hiffs, der beder ham om at skrive en tekst. I Tranebogen lyder stedet:

- Du skal skrive noget, der er vigtigt, sagde Hiffs.
- Hvad mener du med det, sagde Tom, - har du tænkt dig at udgive det?
- Det er ikke det, det drejer sig om, sagde Hiffs, - har du hørt, hvad jeg har sagt?
- Ja, sagde Tom, - noget virkeligt; skal det være langt?

»Du skal skrive noget, der er *vigtigt*«, siger Hiffs til Tom, hvortil Tom svarer: »Ja (...) noget *virkeligt*« (mine fremhævelser). Tom mislykkes med opgaven og får aldrig de 10.000 kr., og læser man *Fugls føde* i Tranebogen, må man tro, at grunden er, at Tom ikke hører, hvad der bliver sagt. Han hører tilsyneladende *virkeligt*, hvor Hiffs siger *vigtigt*.

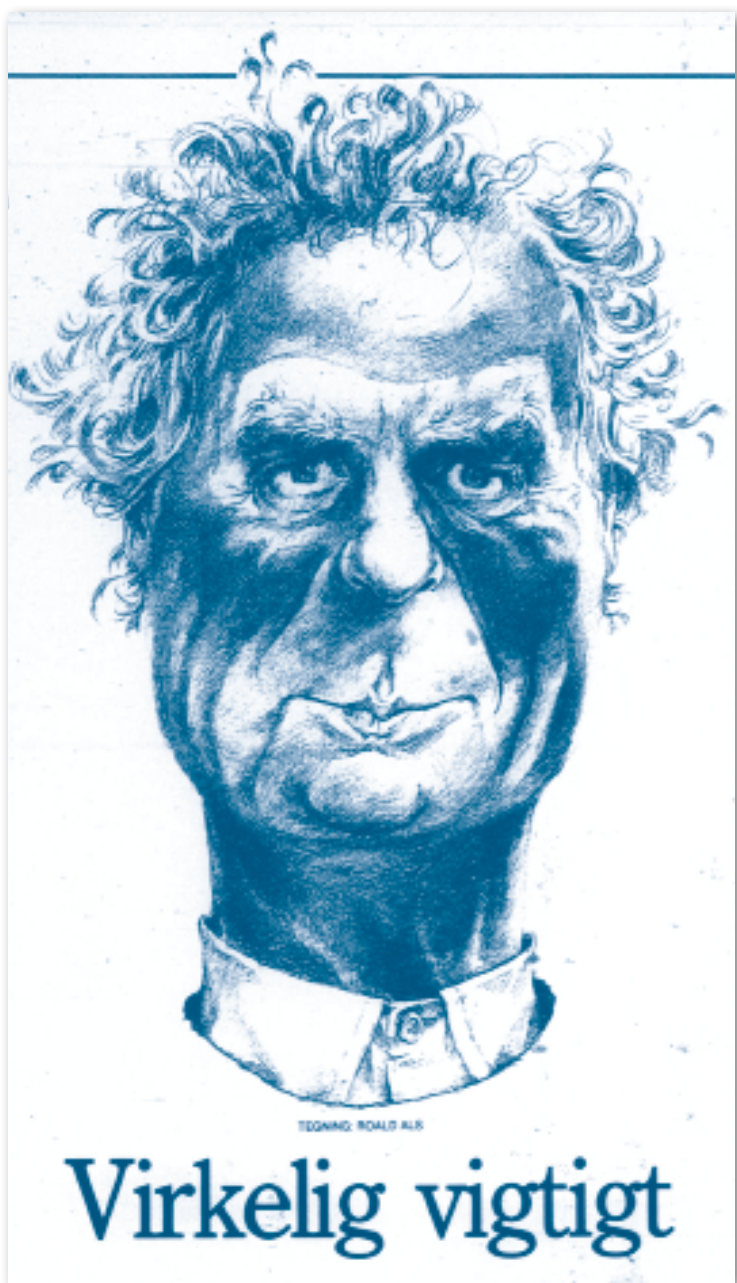
Hvad forskellen på det virkelige og det vigtige er, kan man spekulere længe over. Der er såmænd også skrevet adskillige analyser af romanen, som fokuserer på Toms sammenblanding af disse begreber. Problemet er bare, at misforståelsen slet ikke findes i den oprindelige roman. Ordet *vigtigt* står ikke på det pågældende sted i førsteudgaven - eller i manuskriptet for den sags skyld. Der står *virkeligt*. Det er en trykfejl, som er opstået siden hen. Uheldigvis er det ikke kun den første Tranebog fra 1961, som har denne skæbnsvangre fejl. *Fugls føde* er Seebergs suverænt bedst sælgende bog, og samtlige ti senere ud-

gaver og oplag svarende til i alt knap 100.000 eksemplarer er genoptrykt efter den første Tranebog og har altså den samme fejl. Fejlen og de misforståelser, den har medført, har syntes uudrydelige, så længe vi har læst Seeberg i de udgaver, der hidtil har været tilgængelige.

Tilblivelsesvarianter

Hvert af bindene i den nye udgave indeholder desuden et apparat med udvalgte tilblivelsesvarianter. Det vil sige ord, sætninger eller indimellem hele afsnit, som optræder i manuskripterne eller eventuelt tidligere trykte versioner, men som Seeberg af forskellige grunde har slettet eller ændret i de endelige bogudgaver.

De manuskripter, vi har bevaret, ligger i de fleste tilfælde ret tæt på den færdige tekst. Når Seeberg først havde nedfældet en fortælling, rettede han oftest ikke synderligt i den. Men i nogle tilfælde vidner manuskripterne om væsentligere omarbejdelser

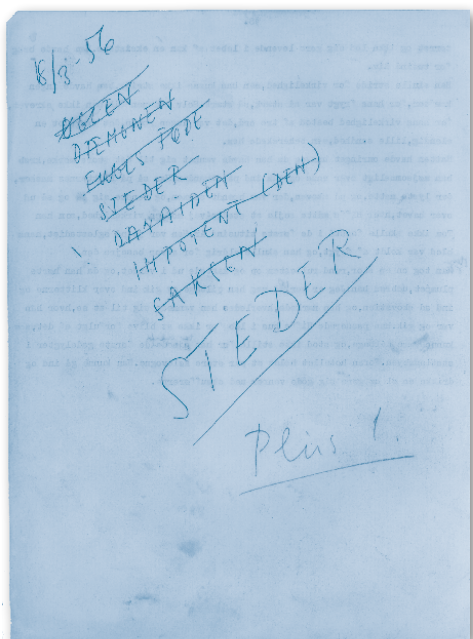
forud for færdiggørelsen af den endelige bog. Interessant er det bl.a. at følge Seebergs arbejde med at finde frem til den helt rigtige titel. Et forbavsende stort antal af hans tekster og bøger ændrede faktisk titel i løbet af arbejdsprocessen – og ofte flere gange undervejs. Kortprosasamlingen *Om fjorten dage* (1981) hed fx oprindeligt TIMEPLAN FOR EN GAMMEL GUD efter den første af teksterne. *Argumenter for benådning* (1976) hed indtil kort før den gik i trykken GENSIDIG BERØRING. Og på samme måde skiftede *Fugls føde* titel adskillige gange undervejs i processen. Bag på sidste side af kladden findes en håndskrevet liste med hele otte titelforslag. Her kan man se, at forfatteren har overvejet titlerne: ØGLEN, DÆMONEN, STEDER, DANAIDEN, IMPOTENT, SAKSEN, før han altså endte med titlen *Fugls føde*.

Foruden at ændre titlerne havde Seeberg også en tilbøjelighed til at ændre en del frem og tilbage i personernes navne. Personnavnene i Seebergs forfatterskab har en helt særlig historie. Det er en kendt sag, at karaktererne i det tidlige forfatterskab, fra debutromanen *Bipersonerne* (1956) til og med *Hyrder* (1970), ofte bærer mærkelige, fremmedartede navne såsom *Sim*, *Etna*, *Hiffs*, *Graves*, *Hawk* og *Dust*. Det er navne, der alle er svagt symbolske, men aldrig

entydige i deres billeddannelse. Navnesymbolikken i det tidlige forfatterskab er oftest flertydig, den skulle give associationer, men samtidig indeholde en modsigelse af disse associationer.

Med *Dinosaurusens sene eftermiddag* (1974) indtræffer på mange måder et nybrud i Seebergs forfatterskab. Han går nu mere eller mindre væk fra de fremmedartede navne og begynder at kalde sine karakterer ved almindelige danske navne som Hansen, Olsen, Poul og Per. Selv forklarede Seeberg denne udvikling med, at han omsider følte, at han nærmede sig en forståelse af almindelige mennesker – af Hansen, Olsen, Poul og Per – og at han derfor ikke længere havde behov for de fremmedartede navne.

Udviklingen fra de fremmedartede, symbolske navne til de mere almindelige danske kan man følge i det trykte forfatterskab. Men ser vi på manuskripterne, viser det sig imidlertid, at tingene ikke er så simple endda. Selv langt op i 1970'erne bliver Seeberg ved med at vakle mellem de to principper. Af manu-

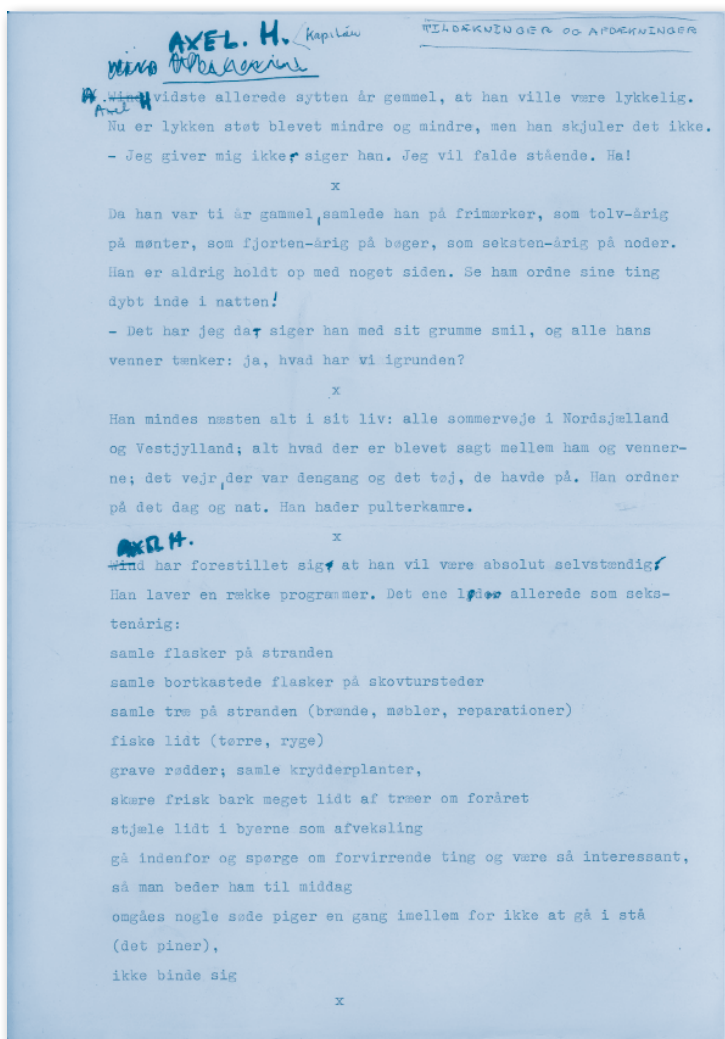

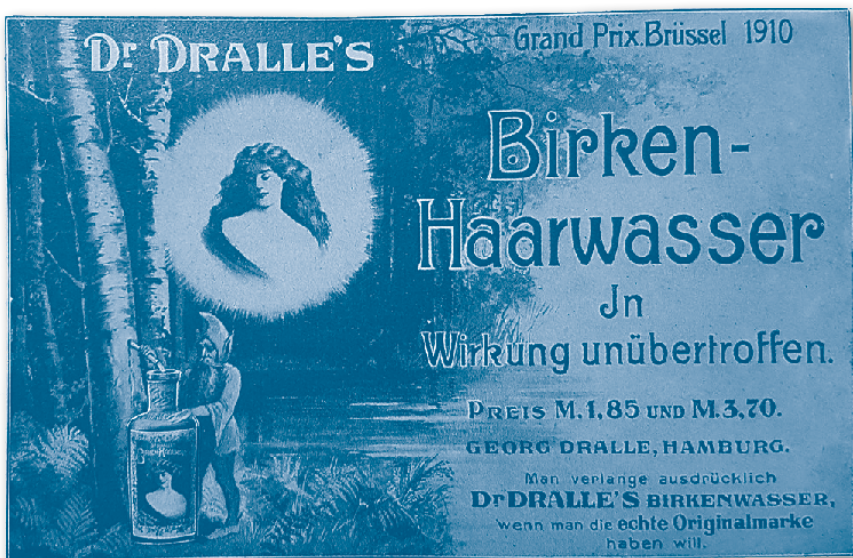
skriptet til »Tildækninger og afdækninger« fra *Argumenter for benådning* kan man fx læse, at Axel, som det første afsnit af teksten handler om, oprindeligt bar det mere fremmedartede navn Wind, siden af forfatteren ændret til Apollonius og så igen til sidst til det almindelige Axel. Og noget lignende gør sig gældende for de fleste andre navne i teksten. Thorvald hed fx oprindeligt Small og siden Aldebaran, som er en stjerne i stjernebilledet Tyren, og som desuden betyder følgesvend på arabisk.

Kommentarer

Af udgavernes kommentarapparat kan man få forklaret forældede og dialektale udtryk og fagudtryk, man kan få oplysninger om historiske og mytiske personer og begivenheder, fremmedartede lokaliteter og intertekstuelle henvisninger såsom citater og allusioner.

Eksempelvis kan man i apparatet til *Om fjorten dage* få forklaret historiske udtryk eller begreber som »radervand«, »karbonpapir« og »lokomobil« (en transportabel dampmaskine, fx trukket af et hestespand). Man kan få forklaret, hvad »Birke-

hårvand« er (en slags hårvand med antiseptisk saft fra birketræer, produceret af den tyske parfumefabrik Georg Dralle fra 1889). Man kan få forklaret ord som cigaretmærket »Flag«, bilen »Stöver« og »Dr. Brandreth's« piller (et afføringsmiddel, som hævdes at rense blodet og afhjælpe et utal af lidelser, produceret af engelsk-amerikanske Benjamin Brandreth fra 1836). Man kan få forklaret, hvad en »karbidlygte« er (en lygte, som indeholder kalciumkarbid, en kemisk forbindelse mellem kalcium og karbon, som ved reaktion med vand danner det meget letantændelige acetylgas – netop det, stationsportørens kone i novellen »Forsøg med vrede« fra *Om fjorten dage* udnytter, da hun i raseri forsøger at sprænge trafikkontrollør Jensen i luften, mens han forretter sin nødtørft på kontorpersonalets lokum).

Det kan være, at ældre læsere kender mange af disse ord i forvejen. Men her må man huske på, at vores opgave også har været at bevare Peter Seebergs forfatterskab for fremtidige generationer, der ikke nødvendigvis er bekendt med kulturen i mellemkrigstidens Sønderjylland, hvor Seeberg voksede op. Det samme kan man sige om de dialektale udtryk, vi har valgt at forklare. Man vil fx af kommentarapparatet få oplyst, at når Seeberg fortæller, at en oldefar som barn »kystede en krage«, så betyder det på sønderjysk, at han slog en kolbøtte. Det gælder også udtrykket, at en hund »bælgede«, dvs. hev efter vejret pga. varme eller forpustelse. Eller når det hedder om folkemindesamleren i novellen »Drømmen om folket«, også fra *Om fjorten dage*, at tankerne svirrede rundt i hovedet på ham »som myg i tordensvyle«. Her kan man i kommentaren få oplyst, at *svyle* kommer af tysk og betyder lummerhede eller tordenluft.

For mange vil det mest interessante nok være de steder, hvor Seeberg går i dialog med den klassiske danske og internationale litteratur fra Heraklit over Brødrene Grimm til Brorson og Grundtvig. Det er ikke, fordi Seebergs værker vrirler med litterære citater og allusioner, men dem, der er, er ofte ganske be-

tydningsfulde. Eksempelvis kan man af kommentarerne læse, at når Seeberg slutter »Spionen« fra *Eftersøgningen og andre noveller* (1962) med ordene: »Jeg løber forklædt gennem verden, en spion, hvem intet menneskeligt er fremmed« – så er det et skjult citat fra *Selvplageren* af den romerske komediedigter Terents. Citatet står i sin fulde ordlyd og på latin i manuskriptet, men er blevet fordansket og dermed utydeliggjort i den endelige version.

Proteus-tanke, min narretanke; jeg løber forklædt gennem verden, en spion, hvem intet menneskeligt er fremmed. Men – hvilket menneske er jeg ikke fremmed for?

Proteus-tanke: min narretanke; jeg løber forklædt gennem styrke og svagheder, en spion hvis eneste styrke og svagheit er en last eller en dyd, dette at: *humani nihil a me alienum puto* – hvis eneste lykke og ulykke er aldrig at kunne vi sig til noget definitivt uden at forsikre sig selv om, at han lyver.

Efterskrifter

Sidst men ikke mindst er hvert af udgavens elleve bind forsynet med en efterskrift skrevet af nogle af landets fremmeste kendere af Seebergs forfatterskab. Efterskrifterne gør rede for teksternes tilblivelsesproces, modtagelse og efterliv, heriblandt manuskriptforhold og samtidige og senere anmeldelser. Desuden indeholder de alle en tolkning af det pågældende værk med særligt fokus på form og tema.

Vi har i samarbejdet med bidragsyderne lagt vægt på, at efterskrifterne gerne har måttet fremlægge et personligt synspunkt på forfatterskabet. Derfor betoner de gennemgående ganske forskelligartede sider af Seebergs tekster. I efterskriften til *Eftersøgningen og andre noveller*, skrevet af Bjarne Sandstrøm, er der bl.a. lagt vægt på den betydning, filosofen Ludwig Wittgenstein fik for Seeberg og ikke mindst for den centrale novelle »Patienten«. I Erik Skyum-Nielsens efterskrift til kortprosaen i *Dinosaurusens sene eftermiddag* rettes blikket bl.a. mod Seebergs udfordring af den genreforventning, samtidens læsere havde til novellesamlingen som homogen komposition. Navnlig fokuseres der på forfatterens opfindelse af den kortprosagenre, han selv kaldte for »lister« eller »stykker«.

Andre efterskrifter anlægger andre synspunkter på forfatterskabet og på de pågældende værker. I Anders Thyrring Andersens efterskrift til romanen *Hyrder* tolkes denne bog i en bibelsk optik med henvisning til forfatterens indremissionske opvækst. Læsningen er centreret omkring det evangeliske begreb om *forsynet*, der udlægges som afgørende for romanens beskrivelse af hovedpersonens invalidering efter en bilulykke. En væsentlig anden forståelse af Seeberg kan læses i Jørn Erslev Andersens efterskrift til romanen *Ved havet* (1978). Dette værk

tolkes bl.a. med afsæt i Friedrich Nietzsches begreb om *amor fati* (lat.: kærlighed til skæbnen), og det fremføres desuden, hvordan Seeberg i manuskriptet oprindeligt havde tænkt romanen som inspireret af filmmediet.

Det store i det små

Et hovedtema i Peter Seebergs forfatterskab er det store i det små. Dette tema kom bl.a. til udtryk i hans praksis med at lade vigtige tekster trykke i mange for en forfatter ofte særdeles perifere medier. Foruden publikationer i landsdækkende og lokale dagblade, i festskrifter og antologier, i litteratur- og kulturtidsskrifter har Seeberg også bidraget til den bredere danske magasinpresse: *Samvirke*, *Ud & Se* og *Bo Bedre*. Han har publikationer i almanakker, i forlagskataloger, i Jydske Dragonregiments blad og i Kompedallejrens – den første jyske militærnægterlejr – avis, i Akademikernes Centralorganisations medlemsblad, i *Erhvervsøkonomisk Tidsskrift*, i *Bibliotekarforbundets blad*, i *Tandlægebladet* og sågar i *Værn om synet* (som er et medlemsblad for Landsforeningen til Bekæmpelse af Øjensygdomme og Blindhed).

Seebergs praksis med at lade sine tekster trykke i disse ofte obskure publikationer er generelt sigende for hans kunstholdning. Men i nogle tilfælde kan viden om teksternes oprindelse faktisk også mere direkte perspektivere eller på anden måde bidrage til fortolkningen. Det giver fx perspektiv at vide, at en af de kendte fortællinger »Det sidste mørke« fra samlingen *Rejsen til Ribe* (1990) oprindeligt var et bestillingsarbejde til et festskrift udgivet i anledning af Sydsjællands Elektricitetselskabs 75-års jubilæum, og at Seebergs fortælling om mørket er tilegnet en virksomhed, som producerer elektricitet og altså lys. Ligesom det giver perspektiv at vide, at den ikke helt ukomplerede novelle »Orinoco-Amazon« om en gruppe drenge, der leger, at de er William Faulkner, Jules Verne og Salvador Dali, og som indeholder referencer til europæisk litteraturhistorie, ironisk nok første gang har været trykt i en læseletbog beregnet for voksne med læsevanskeligheder.

For os har det været meget overraskende at erfare, hvor stor og broget Seebergs produktion faktisk er. Den spænder fra det kuriøse til det ordinære, fra fiktion til non-fiktion, og meget ofte er den en blanding af det hele. Vi har desværre ikke haft mulighed for at medtage alt, men har altså måttet begrænse os til, hvad vi har defineret som romaner, noveller og kortprosa. Dem er der dog heldigvis mange gode af.

Tekstkritiske forfatterskabsudgaver er noget, der i Danmark traditionelt har været forbeholdt de allerstørste som Holberg, Grundtvig, H.C. Andersen, Søren Kierkegaard og Karen Blixen. Peter Seebergs er det første danske forfatterskab med debut

efter 2. Verdenskrig, som har fået en sådan behandling. På den måde har Seeberg nu fået plads blandt de allerstørste klassikere i landet. Det kan vi alle sammen glæde os over – nye interesserede læsere såvel som vedholdende, allerede overbeviste fans.

Jeppe Barnwell

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark og Det Kgl. Bibliotek

Arkiv for Dansk Litteratur (*adl.dk*) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatter-skaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – lagt ud i fortrinvis tekstkritiske og kommenterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter der sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagelse og efterliv samt en bibliografi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bogsider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau markant, og i den følgende årrække befandt sitet sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles indsats) initiativ til et fornyet

arbejde med *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indledende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionsmæssigt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begrænset omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbejdet med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsatte i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. Status primo 2020 er, at alt materiale fra det oprindelige *Arkiv for Dansk Litteratur* er migreret til og optaget i Det Kgl. Biblioteks digitale infrastruktur. Det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* er tilgængeligt på *adl.dk*, men endnu udestår dele af den tekniske udvikling.

Arkiv for Dansk Litteratur

Velkommen til Arkiv

Her kan du læse og søge i værker fra den danske

Forfatter, titel eller søgeord

Forfattere

Find en forfatter i den alfabetiske oversigt og få adgang til forfatterens værker og en introduktion.

Titler

Få overblik over alle v

Herman Bangs breve

Udgiver: Gert Posselt

Tilsynsførende: Per Dahl og Klaus Nielsen

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mangesidige virke siden 1870'erne. Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form. På Det Kgl. Bibliotek findes i dag mellem 2.500 og 3.000 breve fra Bang til et par hundrede forskellige adressater. Andre offentlige samlinger i ind- og udland rummer Bangbreve, ligesom

der spredt i privateje befinder sig breve fra ham. Breve til Bang er derimod mere sjældne, antagelig fordi han ikke selv gemte på modtagen post.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af den biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

En person har efterladt sig flere modtagne breve fra Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner siden 2016 grundstammen i den digitale base *bangsbreve.dk*.

Augustinus Fonden har nu muliggjort en fortsættelse af arbejdet. Blandt de brevtjekter, der i 2019 er tilføjet basen, er breve til ungdomsvennen Julius Schiøtt, Bangs tyske oversætter Emil Jonas, Edvard Brandes, Georg Brandes, Gyldendals direktør Jacob Hegel, Bangs søster Nini Holst og niece Bertha Holst samt hans yngre ven og lejlighedsvis sekretær Christian Houmark.

Arbejdet fortsætter planmæssigt i hele 2020.

Den Danske Begrebsordbog og DanNet²

Redaktion: Sanni Nimb i samarbejde med *ordnet.dk* samt Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

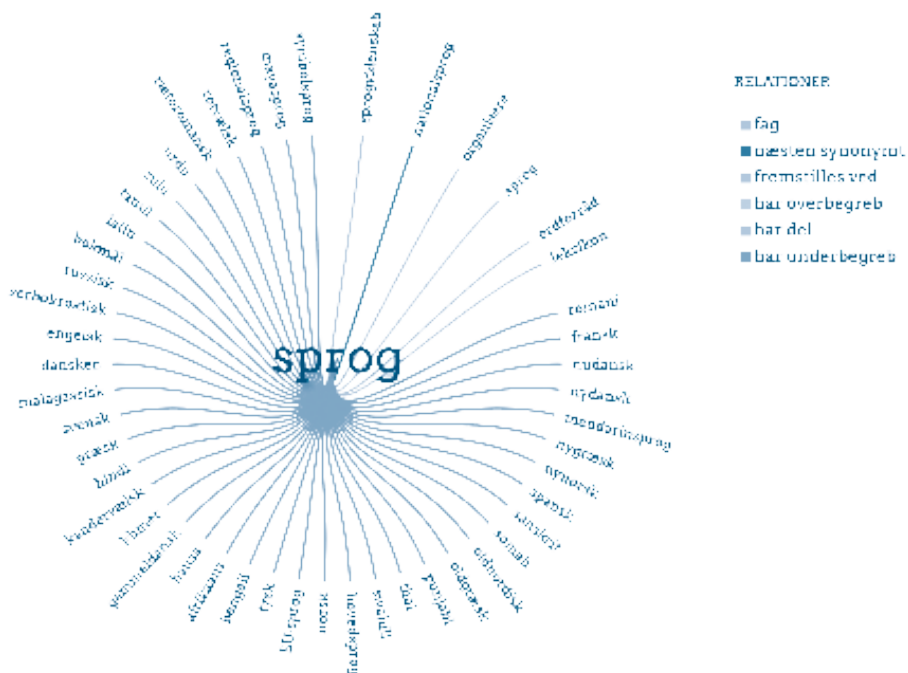
Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Arbejdet med at tilføje flere ord til *Den Danske Begrebsordbog* ud fra opslagsord og betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er i mindre omfang fortsat i 2019 som en delopgave under *Den Danske Ordbog* og *ordnet.dk* (se side 33).

På nuværende tidspunkt er der ca. 15.300 flere ord og betydninger i begrebsordbogens digitale manuskript i forhold til den trykte udgave fra 2014, primært udvalgt blandt opslagsord fra A til J i *Den Danske Ordbog*. Målet er at indplacere så godt som alle beskrevne betydninger fra ordbogen, så sammenhængen mellem de to ordbøgers ordforråd løbende kan udnyttes i funktionen *Ord i nærheden* i *Den Danske Ordbog* på internettet. Ved sidste opdatering af ordbogen i november 2019 blev der tilføjet yderligere 1.200 betydninger i forhold til opdateringen før. *Ord i nærheden* viser efterhånden grupper af betydningsmæssigt tætbeslægtede ord ved alle betydninger af ord fra A-H og desuden ved mange fra I-Å. I hvert enkelt tilfælde beregner en algoritme ud fra strukturen i manuskriptet

præcis hvilke ord fra hvert afsnit i begrebsordbogen der skal vises. Man kan samtidig klikke sig videre til ordforklaringer i *Den Danske Ordbog* fra de ord der er udvalgt.

I 2019 påbegyndtes et forskningsprojekt knyttet til *Den Danske Begrebsordbog*, bevilget af Carlsbergfondet. Målet er at undersøge hvordan ordbogens kategorisering af det danske ordforråd kan udnyttes til at udvikle sprogteknologiske ordbogressourcer for dansk. Projektet, som vi har navngivet *DanNet²*, løber frem til 2022 og udføres i tæt samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet. Det skal bl.a. undersøges hvordan man kan udvide antallet af ord og oplysningstyper i en allerede eksisterende sprogteknologisk ordbog, det danske WordNet *DanNet*, der blev udviklet i et tidligere samarbejdsprojekt, støttet af Det Frie Forskningsråd i årene 2004-2008 (se *andreord.dk* og *wordnet.dk*). I 2019 har der været fokus på ordklassen adjektiver i projektet. Man er desuden gået i gang med at frembringe et såkaldt sentiment-leksikon for dansk hvor selve grundlaget udgøres af ord fra begrebsordbogens afsnit med negativt, henholdsvis positivt ladede afsnitsbetegnelser. Ord fra afsnittene *Vrede* og *Utilfreds* bliver fx tildelt værdien negativ, hvorimod ord fra afsnittene *Held* og *Nyttig* bliver tildelt værdien positiv. Resultaterne sammenholdes med tilsvarende

svenske leksika og vil fx kunne anvendes inden for digital humaniora til automatiske analyser af dansk litteratur. Derudover arbejdes der med at knytte ord i *DanNet* sammen med ækvivalenter i det engelske *WordNet* så de danske ordbogsdata bedre kan udnyttes i international forskning, herunder i EU-projektet *ELEXIS* (se side 53), som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab selv deltager i frem til 2022. *DanNet*²-projektet involverer fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab Sanni Nimb (projektleder), Nicolai Hartvig Sørensen, Thomas Troelsgård og i 2019 Mette-Marie Møller Svendsen og fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, Bolette S. Pedersen og Sussi Olsen, desuden i 2019 Ida Rørmann Olsen og Mitchell Seaton og fra februar 2020 Simon Gray.

I starten af 2020 har Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs arbejde med at anvende *Den Danske Begrebs-*

ordbog som forskningsressource opnået yderligere støtte fra Carlsbergfondet. En række navngivne forskeres behov for leksikalske data fra ordbogen i igangværende og kommende forskningsprojekter skal kortlægges i løbet af 2020, og derefter skal der etableres en digital kapitel- og afsnitoversigt der giver forskere mulighed for direkte at downloade data fra begrebsordbogens afsnit og kapitler efter eget valg og med mulighed for at tilføje grammatiske oplysninger om ordene fra *Den Danske Ordbog*. Projektet løber frem til 2023, og selskabet påtænker at søge supplerende midler så der sideløbende kan udvikles en decideret onlineudgivelse af *Den Danske Begrebsordbog* hvor ordbogsbrugere kan klikke sig videre fra hvert enkelt ord i et afsnit over til ordbetydningen i *Den Danske Ordbog* og få mere information om ordet.

C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (ledende redaktør), Nicolai Hartvig Sørensen, Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

Konsulent: Marie Bilde Rasmussen

Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolens og universitetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. Førsteudgaven er mere omfangsrig end andenudgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidskundskab, klassisk arkæologi, teologi og religionshisto-

rie, foruden i en række andre fag, herunder filosofi.

Imidlertid har Gylden dal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget

finder, at Bergs ordbog ikke har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette vil betyde, at man blandt danske elever og studerende derefter vil være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk erfaring viser, at det er vanskeligere at lære et fremmed sprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymmer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordanskning af den netop udgivne græsk-italienske ordbog, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. På baggrund af en bevilling fra G.E.C. Gads Fond blev der arbejdet videre på forundersøgelserne.

Projektet gennemføres i perioden 2019-2021 med en bevilling fra Augustinus Fonden. I december 2019 har den indiske samarbejdspartner PHI afsluttet sin indtastning af ordbogens førsteudgave (1864) med et halvt års forsinkelse. I begyndelsen af 2020 er arbejdet med en intern prototype i selskabets ordbogsplatform og fastlæggelsen af udgavens redaktionelle principper indledt.

Karen Blixen. Værker

Redaktion: Nicolas Reinecke-Wilkendorff (projektleder)

Udgivere: Poul Behrendt, Henrik Blicher, Charlotte Engberg, Annegret Heitmann, Lasse Horne Kjældgaard, Peter Olivarius †, Nicolas Reinecke-Wilkendorff, Benedikte F. Rostbøll og Marianne T. Stecher

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Klaus P. Mortensen

Finansiering: Augustinus Fonden, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond, Statens Kunstråds Litteraturudvalg, Velux Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Dansk Tennis Fond, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Moth-Lunds Fond

Karen Blixen. Værker er den første videnskabelige udgave af Karen Blixens (1885-1962) fiktive forfatterskab. Hvert bind udgives efter moderne tekstkritiske principper og rummer ud over selve teksten en kommentardel (ordforklaringer, realkommentarer, intertekstuelle noter) og en

efterskrift. Hertil kommer eventuelle bilag, der kan kaste nyt lys over værket. Tekstgrundlaget udgøres af førstetrykkene, som i en række tilfælde jævnføres med det overleverede manuskriptmateriale.

Arbejdet med seriens to sidste bind er afsluttet. Sjette bind, *Skæbne-Anekdoter*, udkom i februar 2020, mens syvende bind, *Skygger paa Græsset* og *Essays*, udkom i marts 2020.

Udkommet:

Den afrikanske Farm, tekstkommentar og efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2007)

Vinter-Eventyr, tekstkommentar ved Peter Olivarius † og Henrik Blicher, efterskrift ved Poul Behrendt (2010)

Syv fantastiske Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Lasse Horne Kjældgaard (2012)

Gengældelsens Veje, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Benedikte F. Rostbøll (2013)

Sidste Fortællinger, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Charlotte Engberg (2016)

Skæbne-Anekdoter, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Annegret Heitmann (2020)

Skygger paa Græsset · Essays, tekstkommentar ved Nicolas Reinecke-Wilkendorff, efterskrift ved Marianne T. Stecher (2020)

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (ledende redaktør), Ebba Hjorth (ledende redaktør), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen
Studentermehjælp: Andrea Stengaard
Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †
Finansiering: Carlsbergfondet

Dansk Sproghistorie publiceres som et 6-bindsværk (i alt ca. 2.400 sider) suppleret med en webside. Bøgværket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne, Historie og sprog, Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi, Tegnsætning, Udtale, Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistorie-discipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden behandles *Dialekter* og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov, bibel og salmer, Viser, sange og ord-sprog, Sprog og medier*, og der afsluttes med *Dannelse og uddannelse*. Bind 5, *Dansk*

i samspil, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*.

Websiden (*dansksproghistorie.dk*) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn må udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

Jørgen Sparre står bag bogernes grafiske udformning, mens forlagsredaktør Anette Stoffersen – i samarbejde med redaktionen, og blandt meget andet – varetager den omfattende billedredaktion.

Redaktionen har i det forgangne år arbejdet med at gøre artikler, illustrations- og hjemmesidemateriale til især bind 4 og 5 klar til forlaget. Bind 4 udkom dette forår, mens det ventes at bind 5 kan nå at udkomme inden årets Bogforum.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie

Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Bind 2: *Ord for ord for ord* (2018)

Bind 3: *Bøjning og bygning* (2019)

Bind 4: *Dansk i brug* (2020)

DANSK SPROGHISTORIE
DANSK I BRUG

4

DANSK SPROGHISTORIE
BØJNING OG BYGNING

3

DANSK SPROGHISTORIE
ORD FOR ORD FOR ORD

2

DANSK SPROGHISTORIE
DANSK TAGER FORM

1

Danske Klassikere

Redaktion: Camilla Zacho Larsen og Jesper Gehlert Nielsen (ledende redaktør)

Studentermedhjælp: Carl-Emil Prehn Andersen, Frederik Hasager og Lasse Stein Holst

Klassikerudvalg: Søren Peter Hansen, Lasse Horne Kjældgaard, Johnny Kondrup, Birthe Melgård, Jesper Gehlert Nielsen og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Anders Bodelsen (født 1937). Der er udgivet knap 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er eftergået kritisk og forsynet med oplysende kommentarer og efterskrifter. Titlerne udgives i kommission hos Gyldendal og lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrandede glansnumre,

men også af værker, der i dag er ukendte, selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne fra før 1800 er langt færre. Serien omfatter tillige værker fra efter 1920, og det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en oplevelse for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om den fortsatte afvikling af igangværende udgivelsesprojekter, dog med igangsættelse af enkelte nye. Hertil kommer de genoptryk, som løbende forberedes.

Blandt de kommende titler i serien er der overvægt af værker fra det 20. århundrede. Det drejer sig om Paul la Cours *Fragmenter af en Dagbog* (1948), Tove Ditlevsens 8 digtsamlinger og Knud Sønderbys samlede essays. Fra det 19. århundrede arbejdes der på udgivelser af Knut Hamsuns *Sult* (1890) og Amalie Skrams *Forraadt* (1892), ligesom der forberedes genoptryk af St.St. Blichers *Noveller* (1824-1842) og J.P. Jacobsens *Lyrisk og prosa* (1865-1884).

Den Danske Ordbog og ordnet.dk

Redaktion: Jørg Asmussen (ansvarlig for korpus), Jonas Jensen, Henrik Lorentzen (ledende redaktør), Sanni Nimb (ledende redaktør), Mette-Marie Møller Svendsen, Nicolai Hartvig Sørensen (ansvarlig for hjemmeside og apps), Lars Trap-Jensen (ledende redaktør) og Thomas Troelsgård (ansvarlig for xml)

It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Studentermedhjælp: Ida Flörke

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Ordnnet.dk er Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs websted for moderne ordbøger og tekstkorpora. Hjemmesiden giver adgang til digitale versioner af *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* med supplement og til selskabets digitale og søgbare tekstsamlinger i *KorpusDK*. *Ordnnet.dk* indeholder desuden en række sider om resurserne, et ordspil, muligheder for at indberette nye ord samt et udvalg af de sproglige spørgsmål som redaktionen løbende modtager og besvarer.

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskernes foretrukne sted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. *Den Danske Ordbog* er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugerne først støder på når de søger efter et ord ved hjælp af Google. Siden lanceringen på nettet i 2008 har

ordnet.dk haft et stigende antal besøgende og har i januar 2020 haft 134.660 besøg og 300.294 sidevisninger i gennemsnit pr. dag. Det giver *ordnet.dk* en stabil placering blandt de 100 mest besøgte hjemmesider i Danmark.

Økonomisk har projektet bevilling frem til 1. januar 2021 hos Kulturministeriet og frem til 1. januar 2022 hos Carlsbergfondet. I 2019 blev der redigeret 1.336 nye opslagsord, tilføjet 43 nye betydninger til eksisterende ord, tilføjet 43 faste udtryk og revideret 279 eksisterende artikler i *Den Danske Ordbog*. Blandt andet opdateres definitioner hvis de ikke længere er tidssvarende, encyklopædiske oplysningers aktualitet tjekkes, og artikler med kun ét forholdsvis ældre citat suppleres med et eller flere af nyere dato, ligesom der justeres på oplysninger om valør, ungdomssprog m.m. Også en række nye betydninger og faste udtryk er tilføjet, bl.a. baseret på redigeringen af *Den Danske Begrebsordbog* (se side 27) så de to ordbøger så vidt muligt dækker samme ordforråd. Det løbende arbejde med at udvide *Den Danske Begrebsordbog* med flere ord fra *Den Danske Ordbog* har også ført til at yderligere 1.200 betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er blevet forsynet med oplysninger om synonymmer og nærsynonymer via funktionen *Ord i nærheden*.

Levering, opmærkning og klargøring af korpustekster er

fortsat planmæssigt i året, og i den redaktionsinterne version af korpusværktøjet har redaktørerne nu adgang til knap 1,1 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevant materiale der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering. Yderligere funktioner udvikles så korpusværktøjet kan bruges til at udvælge nye opslagsord og til administration af ord der redigeres i *Den Danske Ordbog*.

På *ordnet.dk's* hjemmeside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* på forsiden af *Den Danske Ordbog* blevet vedligeholdt dagligt henholdsvis ugentligt. Efter 10 år med *Dagens ord* har redaktionen besluttet at ændre konceptet lidt fra 2020 så der i stedet for reference til en aktuell begivenhed bliver større fokus på sprogligt bemærkelsesværdige ord, fx ord med en interessant etymologi eller særlige forhold vedrørende ordenes bøjning, udtale eller stavemåde.

Redaktørerne optræder jævnligt i offentligheden, fx med foredragsvirksomhed og som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1, ligesom redaktionen oplever betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*. I 2019 skete der to større opdateringer af *Den Danske Ordbog*, i marts og november, og flere redaktører medvirkede i den forbindelse

i radio- og tv-indslag og bidrog til avisartikler. Redaktionen kommunikerer desuden løbende med ordbogens brugere på Twitter.

Flere af *ordnet.dk's* redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetence kommer andre projekter til nytte, og at fx valgte it-løsninger er kompatible og omkostningseffektive. Eksempelvis benyttes ordbogsplatformen til visning af andre ordbøger i selskabets portefølje. Ligeledes deltager flere redaktører i EU-projektet *ELEXIS*, hvor mange af *ordnet.dk's* data kommer i spil, bl.a. i forskning inden for automatisk linkning af betydninger på tværs af ordbøger (se side 53).

Redaktionen har fortsat sit arbejde med at registrere og beskrive de sprogteknologiske resurser som udvikles i forbindelse med ordbogs- og korpusarbejdet, og som under forskellige betingelser stilles til rådighed for andre. Indsatsen er aktualiseret af deltagelsen i *ELEXIS*-projektet samt af selskabets repræsentation i det sprogteknologiske udvalg under Dansk Sprognævn 2018-2019, nedsat af kulturministeren. Udvalgsarbejdet blev afsluttet med lanceringen af rapporten *Dansk Sprogteknologi i Verdensklasse* ved et arrangement 25. april 2019, se sprogteknologi.dk.

Digitale Hovedstrømninger

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jens Bjerring-Hansen (ledende redaktør), Elise luul, Lasse Horne Kjældgaard (projektleder), Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Postdoc: Monica Wenusch

It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Magenta

Studentermød hjælp: Asger Beier Berndsen, Ida Edel Salling-Jensen og Gustav Valdemar Strange

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen, Per Øhrgaard samt Klaus Nielsen (It)

Finansiering: Carlsbergfondet

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afsluttede i juni 2019 arbejdet med at tilvejebringe en ny udgave af Georg Brandes' *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur* (1872-1890). Udgaven har indgået i et forskningsprojekt om *Hovedstrømninger* som transnational begivenhed.

Det drejer sig om en digital, tekstkritisk og kommenteret udgave. Det krævende kommenteringsarbejde, der udmønter sig i tekstkritiske noter, real- og

verbalkommentarer, er grebet pragmatisk an. Realkommentaren begrænser sig først og fremmest til personer, værker og citater. I samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, er teksten blevet linket til den digitale udgave af *Ordbog over det danske Sprog*. Et klik på et ord i Brandes' tekst udløser opslag i ordbogen.

Førsteudgaverne af de seks bind danner tekstgrundlag, og udgaven er forsynet med et selektivt variantapparat, der skal afspejle de ændringer teksten undergik i senere udgaver fra Brandes' tid. Nogle af disse ændringer havde rod i de tidlige oversatte udgaver af værkerne, og disse oversættelser er også blevet inddraget i udgivelsesarbejdet. Til at formidle denne tekstdynamik er der udviklet en visningsmulighed som udpeger varians og illustrerer centrale historiske tekstlag. Dertil kommer redegørelser for teksternes udgivelses- og oversættelses-historie (ved Per Dahl).

Georg Brandes

DIGITALE HOVEDSTRØMNINGER

TEKSTER VÆRKTØJER FORSKNING

Tekster

Læs! Tekstkritisk og kommenteret udgave af *Hovedstrømninger* med supplerende tekster og oversættelser

Værktøjer

Undersøg! Registre over personer, værker m.v., søgefunktioner og tidslinje til Brandes' liv og værk

Forskning

Supplér! Introduktioner til teksterne og resultater fra forskningsprojektet *Digitale Hovedstrømninger*

Projektets litteratur- og kulturvidenskabelige forskning kommer ikke mindst til udtryk i de syv introduktioner til de enkelte bind af *Hovedstrømninger* og til værket som sådan. Introduktionerne er forfattet i dialog med redaktionen af et hold eksterne skribenter med dansk, tysk, fransk og engelsk litteratur- og kulturhistorie som ekspertiseområder (Anders Engberg-Pedersen, Torben Jelsbak, Anna Sandberg, Robert Rix, Carsten Meiner, Adam Paulsen og Per Dahl). Introduktionerne redegør for teksternes tilblivelse, indhold og modtagelse. Det sidste punkt er centralt med tanke på *Hovedstrømningers* transmission ud i verden og op i det 20. og 21. århundrede.

Udgaven findes på hjemmesiden georgbrandes.dk, hvis færdigudvikling er forestået af it-firmaet Magenta. Hjemmesiden rummer en interaktiv tidslinje samt forskellige, til dels eksperimentelle, digitale ressourcer til udforskning af teksterne. Hjemmesiden er dynamisk. Siden projektets afslutning er der kommet en række essays til om Georg Brandes skrevet af danske og udenlandske eksperter, ligesom indledninger til sidens supplerende ressourcestekster – *Forklaring og Forsvar* (1872) samt selvbiografien *Levned 1-3* (1905-1908) – er på vej.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

Redaktion: Jonathan Adams, Maria Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Peter Bruun Hansen, Markus Hedemann (ledende redaktør), Finn Gredal Jensen og Anders Leegaard Knudsen

Studentermedhjælp: Rikke Hørring Christensen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Rikke Agnete Olsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: Carlsbergfondet

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for retsstiftende dokument, fx pavelige udnævnelser af danske gejstlige, krigserklæringer, fredstraktater, lejekontrakter, pantebreve, domme etc.

Diplomatarium Danicum har eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og 35 oversættelsesbind dækkende årene 789-1400. Den digitale del, diplomatarium.dk, dækker årene 1401-1412 fuldkomment; redaktionen arbejder p.t. med udgivelse af materialet dækkende perioden 1413-1439, hvor 1439 tillige

udgør slutåret for projektet som sådan. Året 1439 er valgt, da det danske rigsråds afsættelse af Erik af Pommern som konge dette år er en afgørende cæsur i Danmarks og Nordens politiske historie. Det er målet for perioden 1413-1439 at tilvejebringe en fuldkommen udgave af alt materialet, dvs. alle de i Diplomatiets kartotek registrerede diplomer. Dette mål vil efter aftale med Carlsbergfondet blive nået medio 2021. For at nå denne målsætning har det været nødvendigt at skære oversættelserne til moderne dansk bort; hver tekst vil dog blive forsynet med en fyldig regest med beskrivelse af tekstens indhold.

Diplomatarium Danicum arbejder i serier, således at hver redaktør publicerer ensartet materiale, der strækker sig over hele perioden 1413-1439. Arbejdet går som planlagt. Således var 67 % af materialet udarbejdet ved årsskiftet.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Marita Akhøj Nielsen (projektleder)

Datlingvistik: Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Britta Olrik Frederiksen og Henrik Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og Velux Fonden

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den periode, hvorfra vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansksprogede tekster fra middelalderen skal ideelt set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer og stavemåder, gammeldanske og fremmedsproglige paralleller samt fordeling på genrer, perioder og geografiske områder. Ordbogens omfattende seddelsamling er digitaliseret og frit tilgængelig på *gammeldanskseddelsamling.dk*.

Arbejdet med *Gammeldansk Ordbog* er midlertidigt stillet i bero.

I. ænge sb.

KENDT SIDEN ca. 1300
BØJNINGSKLASSE m. an

Betydning

• åndenød

DATERING Ældste b

BELÆG

PARALLEL brysttran

var. trangt bryst

FÖRLÆG anhelosis

dysnoicis lat.

ETYMOLOGI *aftedt af: D*

Andre ressourcer

Slå ænge op i Gammel

Gå til Gammeldansk Ki

“ænge” i andre

Slå Ange op i Ordbog

Rapportér et problem

Ludvig Holbergs Skrifter

Finansiering: Augustinus Fonden, Kulturministeriet, Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur; den norske del er primært blevet finansieret af Universitetet i Bergen

Det store dansk-norske projekt *Ludvig Holbergs Skrifter* blev afsluttet i sommeren 2015. Projektet var et samarbejde mellem Universitetet i Bergen og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Projektets hovedresultat var den digitale udgave, som blev offentliggjort på adresserne *holbergsskrifter.dk / holbergsskrifter.no*. Udgaven huses af Universitetsbiblioteket i Bergen, der også står for den tekniske vedligeholdelse og udvikling. Der fore-

tages en daglig spejling (kopi) til Det Kgl. Bibliotek.

Udgaven vil fremover blive suppleret med nyt materiale. Der er nedsat en redaktionsgruppe til at varetage denne opgave med repræsentation af Universitetet i Bergen, herunder Universitetsbiblioteket i Bergen, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. I første omgang er udgaven blevet udvidet med de tekster der blev udarbejdet som led i projektet *Formidling af Ludvig Holbergs forfatterskab*. Det gælder både de moderniserede versioner af Holbergs dansk-sprogede tekster og de nye oversættelser af Holbergs latinske Levnedsbreve og Epigrammer.

Denne løbende udvidelse varetages af Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg. Sammen med Nina M. Evensen (Oslo), som var medlem af den norske Holbergredaktion, sørger de desuden for at rette fejl og afbøde mangler i det allerede eksisterende tekstkorpus. De løbende udvidelser og justeringer indebærer at udgaven med jævne mellemrum opdateres og offentliggøres i en ny version. I januar 2020 er kommentarerne til Holbergs *Moralske Tanker* – udarbejdet af Eiliv Vinje – således blevet tilføjet. For hver ny version offentliggøres en liste over de ændringer der er foretaget.

LUDVIG HOLBERGS SKRIFTER

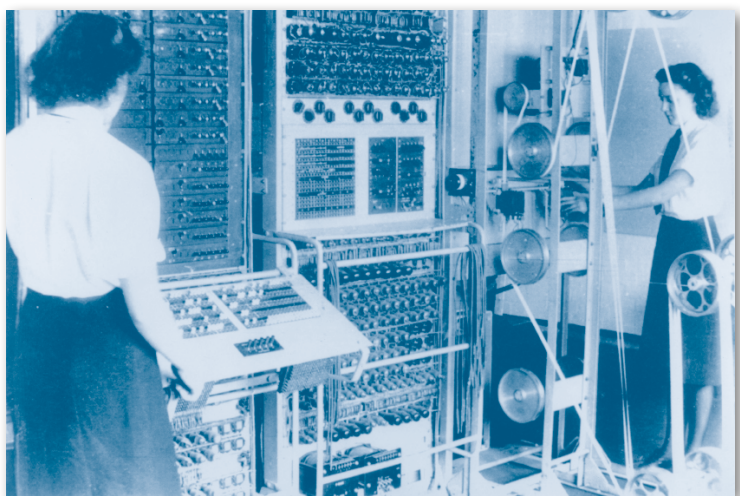
It-drift

Medarbejdere: Thomas Hansen (it-ansvarlig) og René Johansen (systemadministrator)

It-afdelingen varetager drifts-, udviklings- og supportopgaver for selskabets administration og projekter. Desuden koordineres Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale produktion herfra i samarbejde med projekterne. For at sikre en hensigtsmæssig fordeling af selskabets it-ressourcer afholdes faste koordineringsmøder med projektlederne.

platform. Der er desuden skiftet hypervisor-software på virtualiseringsplatformen.

Som led i bestræbelserne på at indføre sikkerhedsstandard ISO/IEC 27001 er der i årets løb iværksat tiltag for at højne sikkerheden i selskabets netværk og systematisere og udbrede overblikket over selskabets data-, software- og hardwareressourcer.

I det forløbne år har der især været arbejdet på at effektivisere driften gennem konsolidering af servere og værktøjer. Dermed samles services og værktøjer på færre maskiner, således at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab fortsat kan påtage sig nye udviklings- og driftsopgaver. Eksempelvis samles DNS-, RADIUS- og LDAP-services på én server, ligesom en række tekstressourcer på sigt kan samles på en fælles

Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende

Udgivere: Elise luul og Henrik Wivel

Studentermedhjælp: Ida Edel
Salling-Jensen

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og
Sebastian Olden-Jørgensen

Finansiering: udgivelsesarbejdet er
bekostet af Augustinus Fonden og
Velux Fonden; bøgerne er trykt med
støtte fra Augustinus Fonden,
Johannes Jørgensen Selskabet,
Landsdommer V. Gieses Legat, Lillian
og Dan Finks Fond samt Sankt
Ansgars Kirke

Forfatteren Johannes Jørgensen (1866-1956) erindringsværk *Mit Livs Legende* består af syv bøger med titlerne: *Den røde Stjerne* (1916), *Taarnet* (1916), *Vælskland* (1917), *Det usyrede Brød* (1918), *Ved den skønne Tempeldør* (1918), *Guds Kværn* (1919) og *Over de valske Mile* (1928). Udgaven er baseret på førsteudgaverne og forsynet med kommentarer, efterskrift m.m. for at afdække det kulturhistoriske rum, Johannes Jørgensen skrev sig ind i og selv var med til at definere som central figur i symbolismen.

Mit Livs Legende er på den ene side et vidnesbyrd om kulturlivet omkring år 1900 med et rigt dansk, nordisk og europæisk værk- og persongalleri og på den anden side en selvbiografi, der beskriver Johannes Jørgensen, fra han som 16-årig kommer fra barnbyen Svendborg til København, til han i 1913 forlader kone og børn og går i eksil først i Siena, senere i Assisi. Frem for alt er værket

dog med sin skånselsløse selvudlevering et bekendelsesskrift i en lang religiøs og selvbiografisk tradition. Helt central er Johannes Jørgensen konversion til katolicismen i 1896 og det brud, den medfører, dels i forhold til hans ungdoms forbillede Georg Brandes og hans kreds, dels i forhold til hans kolleger omkring tidsskriftet *Taarnet* (1893-1894) med Sophus Claussen, Ingeborg og Viggo Stuckenberg og maleren og designeren Mogens Ballin som de centrale figurer.

Mit Livs Legende er delvis baseret på Johannes Jørgensen ca. 1.200 dag- og notesbøger, der indtil for nylig var båndlagte. I en sammenligning af dagbøgerne med citaterne i erindringsværket afdækkes i den tekstkritiske udgave forfatterens selviscenesættelse gennem egne justeringer og fiktioniseringer.

Mit Livs Legende udkom i 4 bind på Syddansk Universitetsforlag den 16. november 2019. Projektet er hermed afsluttet.

Latinsk hyrde- digtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund Hass,
Karsten Friis-Jensen † og Peter
Zeeberg (projektleder)

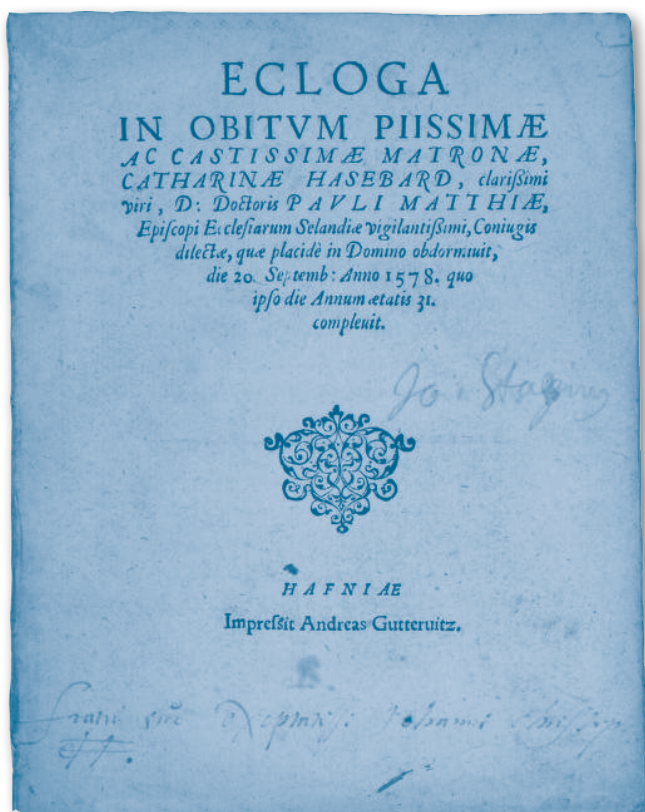
Tilsynsførende: Minna Skaftte Jensen
og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

Tekstkritisk udgivelse med
paralleloversættelse, indled-
ning og noter af et repræsen-
tativt udvalg af danske latinsk-
sprogede hyrdedigte fra perio-
den 1560-1580: Hans Philip-
sen Pratensis: *Daphnis* (1563),
Hans Lauridsen Amerinus:
Ecloga de pacis foedere (1573),
Peder Jacobsen Flemløse:
Ecloga de eclipsi solari (1574),
Zacharias Widing: *Iolas* (1577),
Hans Hansen Stage: *Ecloga in*

obitum Catharinae Hasebard
(1578) og Niels Pedersen:
Dialogismos (1580). De
oprindelige publikationer skal
i alle tilfælde udgives i deres
fulde omfang.

De udvalgte værker er alle
skrevet inden for Frederik 2.s
regeringstid og repræsenterer
et bredt spektrum af de
temaer, der behandles i
tidens latindigtning. Udgivel-
sen vil være den første
omfattende moderne udgave
af dansk latindigtning fra
renæssancen. En enkelt af
teksterne, Niels Pedersens
Dialogismos, er aldrig tidlige-
re behandlet. Det er et hidtil
ukendt stykke dansk latinlit-
teratur, som i 2003 er dukket
op i et nordtysk herregårds-
bibliotek.

De fleste af
teksterne er
tilgængelige på
latin og i dansk
oversættelse
som en del af
tekstbasen
*renaissance-
sprog.dk*. En
separat netud-
gave af det
samlede ma-
teriale med
indledninger,
noter og kritisk
apparat forven-
tes offentlig-
gjort i løbet af
2020.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (fra 2020), Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (ledende redaktør) og Mette-Marie Møller Svendsen

It-udvikling og datalingvistik: Thomas Hansen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Studentermedhjælp: Kristian Thomsen Purretkov og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Inger Sørensen

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

Lutherdommens høje vurdering af modersmålet som det eneste duelige middel til at udtrykke Guds ord for befolkningen og reformatorerne bevidsthed om musikkens betydning som medium for den religiøse følelse var vigtige forudsætninger for skabelsen af en dansksproget gudstjeneste med menighedssalmer, bevidnet siden 1527. Fra de følgende år er der bevaret fem forskellige salmebøger, hvis kerne udgøres af menighedssalmer, og fire messebøger, der indeholder de centrale liturgiske melodier og tekster. I kampårene blev kravet om modersmålet som gudstjenestens sprog fremført med stor kraft, men ikke desto mindre overlevede de gamle latinske hymner og kom med i flere af bøgerne. Salmebøgerne indeholder ikke kun nydigtede danske tekster, men også flere oprindeligt katolske digte på

dansk, der blev »kristeligen forventet« og genbrugt i acceptabel luthersk form.

Det er projektets ene mål at digitalisere, udgive, udforske og formidle disse værker, som er centrale i Danmark-Norges musikalske og litterære kulturarv. Projektet udvikler en omfattende internetportal med både melodier og tekster. Melodierne og deres forskellige varianter opmærkes i MEI-format (Music Encoding Initiative), som understøtter søgninger på musikalske parametre og muliggør brugerdefinerede visninger. Opmærksomheden af melodivarianterne vil gøre det muligt at vise 450 års veksellende melodiversioner side om side, at illustrere forskelle og ligheder grafisk og at lytte til melodierne. Melodierne integreres i de opmærkede tekstfiler, som følger Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs standard, baseret på TEI (Text Encoding Initiative). Teksterne, der indtastes i Kina, linkes ord for ord til en ny stor ordbogsressource, en 'superordbog'. Den består af en database med artiklerne i 12 foreliggende ordbøger over ældre nydansk (1515-1700), som knyttes sammen på lemmaniveau.

Med portalen skaber projektet en nybrydende videnskabelig infrastruktur, idet den stiller pålideligt udgivne og systematisk opmærkede digitale melodier og tekster til rådighed for det internationale forskersamfund, forsynet med indbyrdes koblinger og søgemuligheder,

som præsenteres på dansk og engelsk. Den nye superordbog vil blive et basalt værktøj for alle, der beskæftiger sig med ældre danske tekster.

Portalen danner basis for projektets anden hoveddel, tre forskningsprojekter, der undersøger:

1. Kontinuitet og nybrud i reformationstidens salmesang, specifikt forholdet mellem middelalderligt og nyt melodistof, mellem latinske og danske tekster, mellem det gammeldanske ordforråd og nyskabelserne i de lutherske salmer

2. Varians i melodierne og teksterne, specifikt en eventuel korrelation mellem musikalske og litterære variationer, tolket som udtryk for forskellige opførelsespraksisser
3. Spredning af kirkens melodier og tekster til den verdslige sang, specifikt visernes genbrug af salmemelodier og salmernes indflydelse på visernes ordforråd og fraseologi.

Siden projektets start er der arbejdet planmæssigt med den projekterede internetportal, dels med udgivelse af noder og tekster, dels med opbygningen af et omfattende ordbogsværktøj, den såkaldte superordbog.

Den digitale udgivelse af noder og tekster er nu næsten færdig. Alle melodier og tekster er blevet indtastet. Opmærksomheden og kommenteringen af samtlige melodier er fuldført, og registreringen af melodivarianterne er gennemført. Tekstopmærkningen er færdig i otte af de ni kildeværker. I slutningen af 2018 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab en digital version af den første danske bibeloversættelse, Christian 3.s Bibel fra 1550, og dermed blev det muligt at linke bibelhenvi-ningerne i projektets salme- og messebøger til bibelteksten fra 1550; denne facilitet indgik ikke i projektbeskrivelsen, men er ved at blive gennemført.

Integrationen af node- og tekstfiler er blevet testet og fungerer fint. Det samme gælder visningen og afspilningen af melodier, og søgningerne efter melodiske fraser er blevet forfinet. De digitale faksimiler af kildeværkerne er endnu ikke på plads i visningen, men linkningen fra de digitale tekst- og melodiudgaver til faksimilerne er forberedt.

Testversionen af hjemmesiden er løbende blevet forbedret. Med hensyn til det offentlige format arbejder vi for tiden med de detaljerede kravspecifikationer, herunder en hensigtsmæssig arbejdsfordeling mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og eksterne udviklere.

Projektets leksikografiske del udvikles fortsat. Lemmaerne i renæssancetidens ordbøger, glossarerne fra det 20. århundrede, *Kalkars Ordbog* og *Gammeldansk Ordbog* bliver løbende linket til de overordnede lemmaer i den planlagte superordbog. Linkningen ligger på lemma-niveau, men inddrager betydningsbeskrivelserne af de enkelte opslagsord.

Til projektet *Digitale Hovedstrømninger* har selskabet udviklet et avanceret søgeværktøj til sammenkobling af løbende tekst og ordbog, så der kan foretages ordbogsopslag direkte fra de enkelte ord i en tekst. Dette værktøj videreudvikles til salmeprojektet, hvor situationen er betydeligt mere kompliceret end i Georg

Brandes' *Hovedstrømninger*, dels fordi der er tale om flere tekster med ret stor ortografisk variation, dels fordi ordbogsressourcen først skal skabes. Ikke desto mindre skønner vi, at et sådant søgeværktøj vil være mere effektivt end den traditionelle lemmatisering. Ydermere vil det lettere kunne udnyttes og integreres i fremtidige tekstprojekter for perioden.

Projektets egentlige forskningsdel begynder 1. april 2020, hvor infrastrukturen i form af internetportalen vil kunne udnyttes. Den planlagte antologi, der skal publicere projektets forskningsresultater sammen med emnebeslægtede artikler af eksterne forskere, er under forberedelse, og der er afholdt et koordinerings- og inspirationsmøde mellem kommende bidragydere til antologien. Desuden har projektdeltagere præsenteret arbejdet i videnskabelige fora, både i form af publikationer og som foredrag eller konferenceindlæg.

Den bredere formidling af projektets resultater har fyldt en del i efteråret 2019. I forbindelse med fejringen af 450 årsjubilæet for Hans Thomissøns *Den danske Psalmebog*, som udgives af projektet, har projektdeltagere holdt foredrag, workshops, koncertforedrag og indlæg ved ni arrangementer over det meste af landet.

Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi

Redaktion: Jeppe Barnwell

Studentermød hjælp: Asger Beier
Berndsen

Tilsynsførende: René Herring og Erik
Skyum-Nielsen

Finansiering: Danmarks Innovations-
fond

Formålet med projektet er at udarbejde en bibliografi over forfatter og museumsinspektør Peter Seebergs (1925-1999) samlede skøn- og faglitterære produktion.

Seebergs forfatterskab har ikke hidtil været bibliograferet. Der eksisterer enkelte foreløbige registranter over dele af forfatterskabet, men de er meget langt fra at være udtømmende. Som et forarbejde til Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstkritiske udgave af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er der indsamlet og registreret et omfattende materiale bestående af forfatterens så vidt vides komplette trykte produktion. Det er dette materiale, der skal registreres.

Det indsamlede materiale omfatter ca. 50 selvstændige publikationer og mere end 500 tekster trykt i aviser, tidsskrifter og bøger. Hertil kommer mere end 200 anmeldelser af Seebergs værker foruden ca. 120 interviews, som omhandler både hans virke som skønlitterær forfatter og hans museumsarbejde. Indsamlingen af materialet er sket på grundlag af en gennemgang

af aviser og tidsskrifter og en lang række andre kilder suppleret med den store udklipssamling i Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard ved Viborg.

Langt størstedelen af de indsamlede tekster har ikke i snæver forstand kunnet defineres som romaner, noveller eller kortprosa og er derfor ikke inkluderet i den tekstkritiske udgave. Det kan fx være erindringsfortællinger, rejseessays, litteraturanmeldelser, debatindlæg eller historiske, arkæologiske eller andre museumsrelaterede artikler. Alligevel er der i mange tilfælde tale om særdeles vigtige tekster i forfatterskabet, som foruden at have værdi i sig selv også vil kunne kvalificere forskningen og den bredere forståelse af de mere kendte værker.

Et hovedmotiv i Seebergs forfatterskab handler om at finde det store i det små, og den kunstholdning, som dette motiv indebærer, har været bestemmende for forfatterens publikationspraksis. Gennem alle årene lod Seeberg vigtige tekster trykke i ganske traditionelle medier, fx i almanakker og kunstkataloger og i fagblade som Jydske Dragonregiments blad, *Tandlægebladet* og *Værn om synet*.

Udfordringen ved denne særprægede publikationspraksis er, at det kan være svært for nutidens læsere at finde frem til mange af de vigtige tekster. En stor del af teksterne er som følge heraf så godt som ukendte i offentligheden og i forsknin-

gen, og behovet for en bibliografi er måske større for Seebergs forfatterskab end for noget andet moderne dansk forfatterskab.

For at læserne skal kunne orientere sig i Seebergs værk, vil det være nødvendigt at udpege, hvor og hvordan forfatteren overskrider grænsen mellem det skøn- og faglitterære i sine tekster. Bibliografien vil derfor blive anoteret med ultrakorte forklaringer af hver enkelt tekst, som kategoriserer dens emne og bl.a. placerer den typologisk i forhold til, på

hvilken måde og i hvilken grad den bruger fiktion som ressource.

Arbejdet med bibliografien indgår i ErhvervsPhD-projektet *Peter Seeberg og fiktions grænser* ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, om samspillet mellem Seebergs skøn- og faglitteratur.

Foto: Knud Viktor, Luberon 1973

Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa

Redaktion: Jeppe Barnwell, Jesper Gehlert Nielsen og Anders Juhl Rasmussen

Udgivere: Anders Thyrring Andersen, Lotte Thyrring Andersen, Jørn Erslev Andersen, Jeppe Barnwell, Knud Bjarne Gjesing, Jonas Holst, Marianne Juhl, Steen Klitgård Povlsen, Anders Juhl Rasmussen, Bjarne Sandstrøm og Erik Skyum-Nielsen

Studentermød hjælp: Asger Beier Berndsen

Tilsynsførende: Ebba Hjorth, Lasse Horne Kjældgaard og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Velux Fonden

Peter Seeberg (1925-1999) var en af de betydeligste danske forfattere i anden halvdel af det 20. århundrede, og interessen for hans forfatterskab er stadig voksende. Det var længe et ønske at få iværksat en tekstkritisk, kommenteret udgave af hans værker på grundlag af førsteudgaver og manuskripter og i tillæg hertil samle de tekster, der hidtil kun har været tilgængelige i mindre publikationer. Seebergs trykte produktion består af ca. 500 publikationer fordelt på romaner, noveller, kortprosa, dramatik, børne- og ungdomslitteratur foruden et omfattende faglitterært forfatterskab. Udgivelsen gælder de fire romaner, seks novelle-

og kortprosasamlinger samt en række tekster uden for samlingerne.

Arbejdet med udgaven er afsluttet.

Udkommet:

Eftersøgningen og andre noveller, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Bjarne Sandstrøm (2017)

Dinosaurusens sene eftermiddag, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Erik Skyum-Nielsen (2017)

Argumenter for benådning, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Marianne Juhl (2017)

Om fjorten dage, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Steen Klitgård Povlsen (2017)

Rejsen til Ribe, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Jonas Holst (2018)

Halvdelen af natten, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Knud Bjarne Gjesing (2018)

Bipersonerne, tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Anders Juhl Rasmussen (2018)

Fugls føde, tekstudgivelse, noter og efterskrift ved Jeppe Barnwell (2018)

Hyrder, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Anders Thyrring Andersen (2019)

Ved havet, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Jørn Erslev Andersen (2019)

Øvrige noveller og kortprosa, tekstudgivelse og noter ved Jeppe Barnwell, efterskrift ved Lotte Thyrring Andersen (2019)

sproget.dk

Redaktion: Laurids Kristian Fahl
(projektleder)

It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Studentermedhjælp: Agnes

Aggergaard Mikkelsen, Ida Edel
Salling-Jensen og Andrea Stengaard

Samarbejdspartner: Ida Elisabeth
Mørch (Dansk Sprognævn)

Tilsynsførende: Jørg Asmussen og
Lars Trap-Jensen

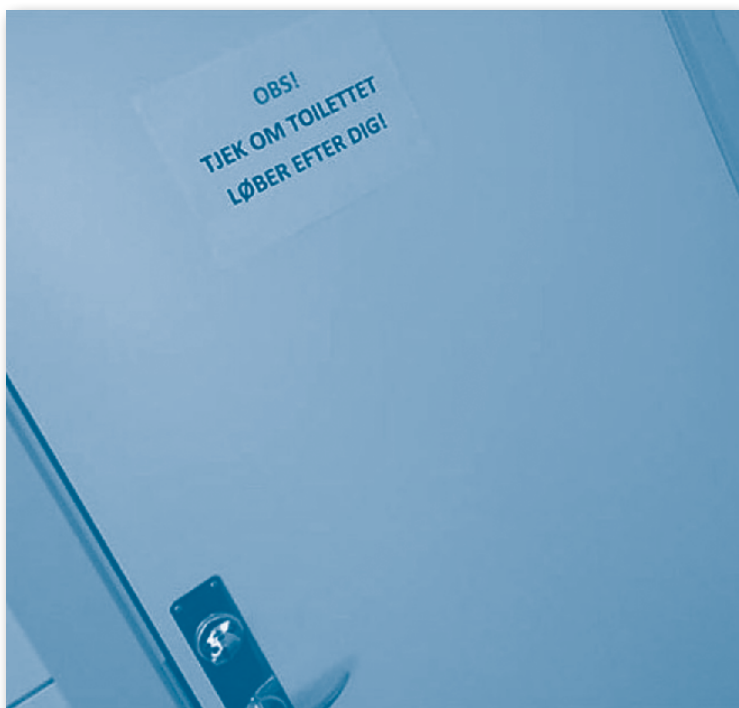
Finansiering: Kulturministeriet

På *sproget.dk* finder man vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark – en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og et søgeredskab af høj kvalitet der giver adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker og tilbyder professionel sproglig hjælp. *Sproget.dk* drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det*

danske Sprog, *Nye ord i dansk* og *Schultz' Dansk Synonymordbog*; man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn og *ordnet*-redaktionen, oplysninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser, nyttige ordlister mv., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ordsprog* m.fl. I små quizzer kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle ord og ordsprog, ord fra vore nabosprog, pendulord mv.

Sproget.dk er tillige til stede på sociale medier som Facebook og Instagram, hvor formålet er at sprede sprogglæde og vække interessen for den gode og inspirerende kommunikation. Dette arbejde varetages i alt væsentligt af *sproget.dk*'s trofaste og hårdtarbejdende stab af dygtige studentermedhjælpere.

Japan står over for en politisk hårknude, efter regeringen ser ud til at få en vælgerlussing. Det vil gøre det umuligt

I det forløbne år har den redaktionelle aktivitet på *sproget.dk* primært været på de indre linjer, idet der arbejdes på at få flyttet *sproget.dk* over på en digital platform der i

højere grad end tilfældet er i dag, kan opfylde redaktionens – og brugernes – ønsker til siden. Målet er dels at gøre siden enklere at vedligeholde og opdatere, dels at få den gjort mobilvenlig så den i højere grad kan benyttes fra mindre mobile enheder. Samtidig skal søgeresultatlisten forbedres så det på sigt bliver lettere at orientere sig i de efterhånden mange forskellige undersider med sproglig vejledning. Dette arbejde forventes at fortsætte i de(t) kommende år.

Herudover er der lagt 31 nye svar fra Sprognævnet på *sproget.dk*, således at det samlede antal nu er 644. Hertil kommer at der fra Retskrivningsreglerne på *sproget.dk* er indsat links til de pågældende gennemgange under *Typiske problemer*; besøger man eksempelvis reglernes § 57, *Bindestreg*, finder man nu også et link til *Typiske problemer med bindestreger*.

Og så har siden *Smid en smutter* fået en overhaling og er blevet suppleret med billeder af autentiske eksempler på de forskellige smuttere,

som fx *politiske hårknuder* og *gloværdig fortid*.

som en slags misforstået kristen solidaritet, der har til formål at ydmyge Tyrkiet og slå skår i landets gloværdige fortid.

Trafikken på hjemmesiden er fortsat stigende. I januar 2020 havde *sproget.dk* i gennemsnit knap 30.000 besøgende på hverdage (mod ca. 18.000 i weekender), og den 12. marts 2019 sattes der endnu engang ny besøgsrekord, idet hele 40.367 brugere lagde vejen forbi *sproget.dk*.

Også aktiviteten på de sociale medier holder sit høje niveau: *Sproget.dk*'s Facebookside er nu oppe på at have i alt 8.094 følgere. Årets mest populære opslag, »Vi ved nemlig alle, at dialekterne kan have forskellige ord. Men de færreste tænker nok over, at grammatikken faktisk også kan variere med dialekten (...)« (som linkede til en artikel på *Videnskab.dk*), nåede ud til 11.200 Facebookbrugere. På Instagram er *sproget.dk* oppe på 11.459 følgere, hvilket endnu engang er en stigning på ca. 20 % i forhold til sidste år. Det billede der det seneste år fik mest opmærksomhed med hele 1.140 likes, var det om det løbende toilet (se modsatte side).

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og
Karen Skovgaard-Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historiker i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.

Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleloversættelse.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.

Andersens Udvalgte Håndskrifter

Projektleder: ph.d., postdoc Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikling: It-filolog Holger Berg (Grundtvig Centeret, Aarhus Universitet)

Styregruppe: centerleder Johs. Nørregaard Frandsen (H.C. Andersen Centret), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og afdelingschef Jens Toftgaard (Odense Bys Museer)

Redaktionsgruppe: overinspektør Ejnar Stig Askgaard (Odense Bys Museer), Holger Berg (Grundtvig Centeret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), postdoc Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Karsten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universität Zürich) samt Anders Toftgaard (Det Kgl. Bibliotek)

Finansiering: Augustinus Fonden, Møllerens Fond og Syddansk Universitet

Pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter – en digital dokumentation af H.C. Andersens kreative processer* var et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Grundtvig Centeret, Odense Bys Museer og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet udgav fra 2017 til 2019 de håndskrevne forarbejder til H.C. Andersens eventyr »Ilsjomfruen« fra 1861. Denne forundersøgelse har etableret en model for et større, fremtidigt projekt: en digital, videnskabelig dokumentation af H.C.

Andersens samlede, håndskrevne forarbejder til (i første omgang) hans eventyr og historier. Den videnskabelige dokumentation består i at transskribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Forundersøgelsen har taget sigte på at etablere forskningsinfrastrukturen, mens en formidlingsdimension vil blive integreret i det fremtidige større projekt. Opmærkningerne følger den gældende TEI-standard, og udgaven er forsynet med faksimiler og variantapparat.

Den væsentligste grund til at indlede en digitalisering af H.C. Andersens litterære forarbejder er at tilgængeliggørelsen vil danne basis for studier i teksternes tilblivelse og den kreative proces, også i de internationale forskningsmiljøer, med vægt på fx sproglige, stilistiske, narratologiske og litteraturhistoriske analyser. Hidtil er det i overvejende grad de personalhistoriske manuskripter der er blevet gjort tilgængelige (dågbøger, almanakker, brevvekslinger), men kun i begrænset omfang det omfattende litterære materiale. En udgivelse vil gøre H.C. Andersens litterære manuskripter tilgængelige for både fag- og lægfolk.

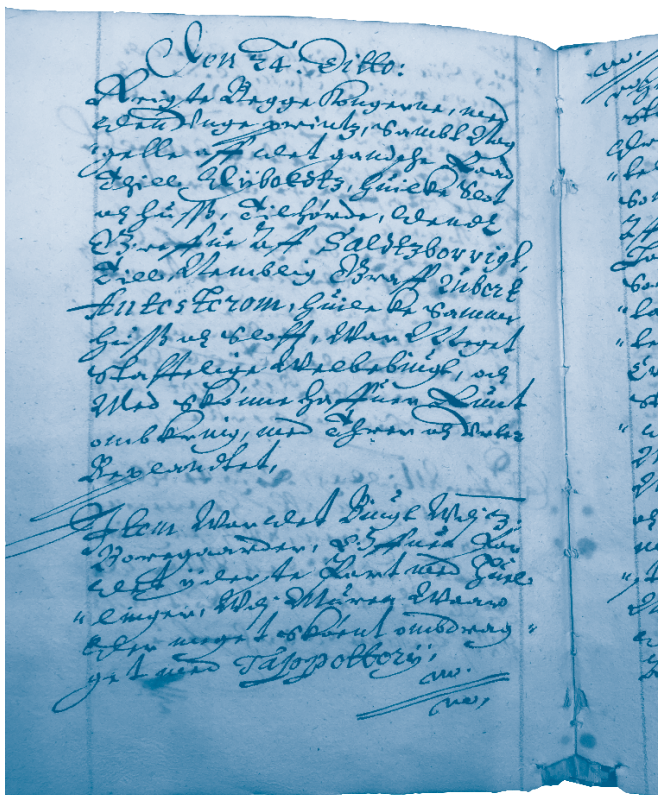
Pilotprojektet blev afsluttet den 9. september 2019 ved et møde med Augustinus Fonden. I den resterende del af året blev der arbejdet videre med forberedelsen af det større projekt.

De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606

Projektdeltagere og udgivere: Finn Gredal Jensen og Patrick Kragelund
Finansiering: Novo Nordisk Fonden

Patrick Kragelund påviser i sin bog *A Stage for the King: The Travels of Christian IV of Denmark and the Building of Frederiksborg Castle* (Museum Tusulanums Forlag 2019) hvilken afgørende betydning Christian 4.s besøg i England, især opholdet på det legendariske, siden ødelagte paladsanlæg Theobalds i juli 1606 fik for Frederiksborgs arkitektoniske udformning, både i enkeltheder og som helhed. Frederiksborgs bygningshistorie er gennem påvisningen af denne engelske forbindelse blevet tilført en dynamik der afdækker slottets position som et arkitekturhistorisk vendepunkt i Nordens overgang til en ny, internationalt orienteret byggestil. Kongens Englandsbesøg blev ivrigt kom-

menteret i engelske og tyske pamfletter udgivet samme år, men på Det Kgl. Bibliotek befinder sig fire anonyme, hidtil uudgivne dagbøger forfattet af en eller flere danske deltagere på rejsen. Det aktuelle projekt, indledt ultimo 2019, tager sigte på i første omgang at transskribere de nye kilder samt at undersøge deres indbyrdes forhold og historie. Så meget er foreløbig sikkert at de to af håndskrifterne er samtidige og de to andre afskrifter fra 1700-tallet. Herefter vil følge en nøjere kultur- og kunsthistorisk analyse og desuden helt eller delvis en oversættelse til engelsk, inklusive en præsentation og kommentar, så disse nye kilder kan blive internationalt tilgængelige og deres betydning klarlagt. Det er også tanken at arbejde videre med

en dansk publikation af materialet, evt. i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs regi.

Englandsrejsen, der formede sig som et triumftog op ad Themsen og gennem London, er, ved siden af kongens kroningsfestligheder i 1596 og tronfølgerens bryllup i 1634, den vigtigste danske optræden i den type festforanstaltninger der er så karakteristiske for 1500- og 1600-tallet. I forskningen i periodens hofkultur opfattes denne type engangsforestillinger som 'laboratoriet' hvor nye kunstneriske og arkitektoniske stileksperimenter afprøves – for eventuelt senere at blive omsat til mursten, lærred eller landskab. Med besøg i Greenwich, Whitehall, Westminster Abbey, Richmond, Hampton Court, Nonsuch, Theobalds og Windsor rummer dagbøgerne hidtil ubenyttede øjenvidneskildringer af festkultur, optog, optagelsesceremonier og udsmykninger af en række hovedmonumenter i engelsk arkitektur- og havehistorie. Både nationalt og internationalt er der tale om en dokumentation af stor interesse. Og for en – i dansk sammenhæng – sjælden gangs skyld er dette 1600-tals materiale, takket være emnets karakter og fokus, ikke kun af politisk eller kulturhistorisk, men også i højeste grad af kunst- og arkitekturhistorisk interesse.

ELEXIS

Projektleder: Simon Krek (Jožef Stefan-Instituttet, Ljubljana)

Styregruppe: repræsentanter for de 17 partnerinstitutioner, fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Sanni Nimb

Redaktion: Sanni Nimb, Thomas Troelsgård; i mindre omfang desuden flere af de øvrige medlemmer af *ordnet*-redaktionen samt indtil februar 2020 Morten Rosenmeier

Finansiering: EU, Horizon 2020

ELEXIS er et fireårigt (2018-2022) projekt under EU's forsknings- og innovationsprogram *Horizon 2020*. Projektets fulde navn er *European Lexicographic Infrastructure*, og der deltager 17 institutioner fra 15 lande (13 EU-lande samt Serbien og Israel; se: elex.is/partners). Fra Danmark deltager Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet samt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Desuden er 40 leksikografiske institutioner fra 21 lande, herunder også lande uden for EU, tilknyttet som såkaldte 'observers'; se: elex.is/observers.

ELEXIS rummer en række delprojekter (arbejdspakker med hver sin leder) der alle stiler mod de overordnede mål:

- At harmonisere og tilgængeliggøre ordbogsdata (moderne og historiske) for forskellige sprog, så de effektivt kan udnyttes af flere, herunder også af forskningsprojekter med begrænset erfaring inden for sprogteknologi eller med begrænset adgang til kvalitetsdata

- På baggrund af sådanne data at udvikle standarder, resurser og værktøjer til brug inden for digital humaniora og sprogteknologi, fx til automatisk strukturering og linkning af store mængder af ordbogsdata.

Der er desuden arbejdsplaner hvis formål er at understøtte universitetsundervisning og efteruddannelse inden for leksikografi i Europa, at udbrede viden i samfundet om leksikografiske projekter og miljøer samt at fremme europæisk samarbejde og vidensudveksling inden for området, fx i form af stipendier til forskningsophold hos de deltagende institutioner. I 2019 aflagde ph.d.-studerende Daria Lazič, Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb, Kroatien, således tre ugers besøg på Det Danske Sprog- og Litteraturselskab for at studere arbejdsmetoder i forbindelse med den digitale redigering og udgivelse af *Den Danske Ordbog*.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal løbende levere ordbogsdata fra selskabets ordbøger og fra de sprogteknologiske resurser der i tidens løb er udviklet i samarbejde med Center for Sprogteknologi, så partnere i *ELEXIS* kan anvende bl.a. danske data til forskning og udvikling af værktøjer. I *ELEXIS* er et af hovedmålene at opnå at leksikalske data i større grad gøres frit tilgængelige til fx forskning og sprogteknologi. I

den forbindelse har selskabet 2019-2020 været med til at kortlægge hvilke ophavsretlige udfordringer de leksikografiske partnere i projektet har, og der er udarbejdet en rapport til EU om problemerne.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab deltager desuden i tre ud af de fire delprojekter der indeholder deciderede forsknings- og udviklingsopgaver. Vores opgaver ligger primært inden for tre områder:

For det første skal der i *ELEXIS* udarbejdes fælles formater for strukturering af ordbogsdata, dels så der kan opbygges en fælles ordbogsportal med udvalgte oplysninger, dels så man kan eksperimentere med at kæde ordbogsindgange sammen på tværs af ordbøger. Det grundlæggende arbejde med at nå frem til fælles formater er udført 2018-2019.

For det andet skal der forskes i udvikling af metoder og værktøjer til semiautomatisk linkning af lemmer og betydninger på tværs af ordbøger, både inden for samme sprog og tværspørgeligt. I samarbejde med ph.d.-studerende i *ELEXIS*, Sina Ahmadi, National University of Ireland, Galway, forskes der fx på Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i semiautomatiske metoder til linkning af betydninger i *Ordbog over det danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*. Der tages udgangspunkt i 3.900 lemmer fra det centrale ordforråd som er

opslagsord i begge ordbøger, idet deres fælles betydninger i første omgang håndopmærkes. Dernæst anvendes de håndopmærkede data som basis for computerens gæt på hvilke betydninger der sandsynligvis hører sammen for alle andre lemmepar i de to ordbøger. Selskabets leksikografer validerer til sidst resultaterne. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er også involveret i forsøg med tvær sproglig linkning, bl.a. fortsætter arbejdet med at knytte ord i det danske WordNet *DanNet* til ækvivalenter i det engelsksprogede *WordNet* (se *wordnet.dk* og *andreord.cst.dk*). Dette arbejde foregår i samarbejde med *DanNet*²-projektet, se s. 27.

For det tredje skal der i *ELEXIS*-projektet forskes i metoder til automatisk identifikation af betydninger i tekster. Selskabets leksikografer er i den forbindelse i

gang med at håndopmærke en lang række danske sætninger med betydninger fra den flersproglige sprogteknologiske ordbog *Babelnet*, udviklet af en af de italienske partnere i *ELEXIS*-projektet, Sapienza University of Rome (se: *babelnet.org*). Lignende opmærkninger skal foregå for andre sprog hos de øvrige leksikografiske partnere i *ELEXIS*.

Adgang til de metoder og fælles værktøjer der udvikles i *ELEXIS* på baggrund af forskning i ordbogsdata fra mange sprog, vil sikre at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er på højde med den nyeste udvikling inden for digital leksikografi, og åbne for helt nye muligheder for visninger af selskabets danske ordbogsressurser og korpustekster på *ordnet.dk*. Læs mere om projektet på hjemmesiden: *elex.is*.

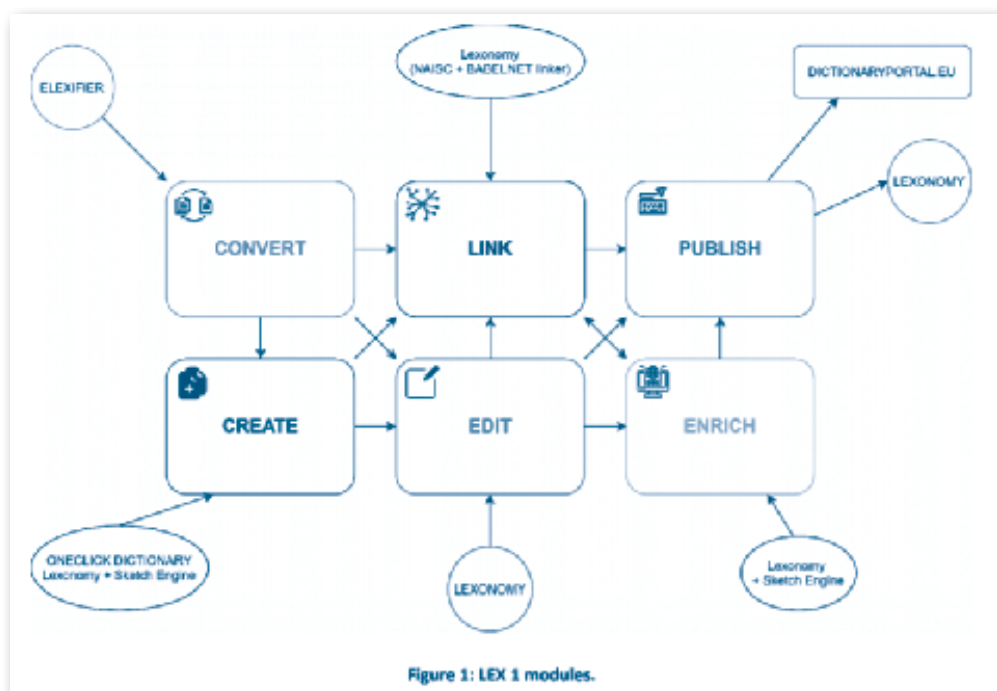

Figure 1: LEX 1 modules.

Infrastrukturalisme

Projektleder: Henrik Jørgensen
(Aarhus Universitet)

Projektdeltagere: Lorenzo Cigana
(postdoc), Viggo Bank Jensen
(postdoc), Caroline Boolsen
(videnskabelig assistent), Heidi
McGhee (videnskabelig assistent)

Konsulent: Nicolas Reinecke-
Wilkendorff (Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab)

It: Center for Sprogteknologi,
Københavns Universitet

Advisory Board: Frans Gregersen
(formand), Hans Basbøll, Una Canger,
Bernhard Hurch (Hugo Schuchardt
Archiv, Graz), Charles van den Heuvel
(Huygens Institute, Amsterdam), Rens
Bod (Universiteit van Amsterdam) og
John Joseph (University of Edinburgh)

Finansiering: Carlsbergfondet

to der stod Hjelmslev nær og som på hver sin måde samarbejdede med ham om virkeliggørelsen af intentionerne: Hans Jørgen Uldall (1907-1957) og Jens Holt (1904-1973). Derudover inddrages to som var meget fortrolige med det glossematiske projekt, men også stod mere kritisk over for det: Eli Fischer-Jørgensen (1911-2010) og Paul Diderichsen (1905-1964).

Formålet med projektet *Infrastrukturalisme* er at give almenheden digital adgang til de overvejelser og teoretiske diskussioner der gemmer sig i Louis Hjelmslevs (1899-1965) omfattende brevveksling med andre lingvister. Projektets fokus er rettet specielt mod

Foreningen lex.dk

Bestyrelse: Joachim Malling (G.E.C. Gads Fond, formand), Morten Hesseldahl (Gyldendal A/S), Anders Bjarklev (Danske Universiteter) og Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Ansatte: Niels Elers Koch (chefredaktør), Erik Henz Kjeldsen (udviklingschef), Jørgen Nørby Jensen (redaktør), Marie Bilde Rasmussen (redaktør), Suzanne Rindom (redaktør) og Jacob Hald Pedersen (teknisk redaktør)

Finansiering: Kulturministeriet

Foreningens formål er at etablere og drive en frit tilgængelig dansksproget digital platform for autoritativ viden til brug for folkeoplysning over for det danske samfund, herunder folkeskoler, gymnasier, universiteter, lærestalter m.m. og bibliotekerne. Platformen *lex.dk* giver fri digital adgang til de vigtigste opslagsværker i Danmark, herunder navnlig *Den Store Danske* og *Trap Danmark*.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrager til platformen ved at knytte *Den Danske Ordbog* til *Den Store Danske* og *Trap Danmark*. Ved at klikke på et ord i en artikel i et af disse værker vil man slå ordet direkte op i *Den Danske Ordbog* og få en forklaring på dets betydning.

Denne funktion ventes at være implementeret når *lex.dk* åbnes for publikum i sommeren 2020.

lex.dk

Essay: Lidt om at læse Karen Blixen

I marts 2020 udkom syvende og sidste bind af *Karen Blixen. Værker*, og der blev dermed sat punktum for en værkudgave, som har været undervejs gennem en årrække. Ting tager som bekendt tid, men nogle ting tager længere tid end andre. I tilfældet Karen Blixen har det især taget tid at kortlægge hendes omfattende brug af intertekstuelle referencer. Man skal ikke læse længe i et af Blixens værker, før man får en fornemmelse af, at der er andre stemmer, der taler med – hvad der meget ofte også er – og der findes i det hele taget ikke mange andre danske forfatterskaber, hvori der i så udtalt grad udfoldes en dialog med andre værker, store som små. Forholdet er hos Blixen ikke knyttet til en enkelt teksttype, men gør sig også gældende i fx breve og essays. I det hele taget er Blixens værk, som den tyske Blixen-forsker Bernhard Glienke har udtrykt det, »så rigt på eksplicit, kompleks intertekstualitet, at hvis man ikke tog hensyn til den, ville man underkende og misfortolke værkets intentionalitet«. Det er måske lidt hårdt trukket op, for man kan sagtens få stort udbytte af Blixens værker uden et nøjere kendskab til den iboende intertekstualitet, men der er på den anden side heller ingen tvivl om, at et sådant kendskab kan være med til at tilgængeliggøre dybere fortolkningslag. Det stiller vidtgående krav til læserens belæsthed og ofte også sprogkundskaber. Som det hedder hos digterkollegaen H.C. Andersen, som også indtager en ikke uvæsentlig rolle i Blixens værk, er for-kundskaber gode at have. Om dette skal der siges mere nedenfor, men først en tur omkring Afrika og Blixens debutbog.

En ny vej og Nozdrefs kok

En dag i april 1931 skrev Karen Blixen fra farmen ved Ngong et længere brev til broderen Thomas Dinesen. Brevet emmer af den dybe resignation, der fulgte med de ulykkelige omstændigheder, hun på dette tidspunkt befandt sig i. Den kaffefarm, hun havde kæmpet så hårdt for at beholde, var uigenkaldeligt tabt, og hun selv var efter længere tids sygdom og opslidende behandling fysisk og åndeligt udmattet. I brevet kredser hun om muligheden for at »forsvinde med min Verden her (...) dette med at fortsætte at leve er efter min Opfattelse temmelig misopfattet«. Hun nævner dog også andre muligheder, fx at gå i lære som kok i Paris eller – som det var tradition i familien – at blive forfatter, men tvivlen om, hvorvidt noget af dette overhovedet kan lade sig gøre, er dog udtalt. Ganske kort efter døde hendes elskede, englænderen Denys Finch Hutton, i en flyulykke, og meget tyder på, at Karen Blixen her vitterligt overvejede at afslutte livet. Af en bevaret besked til en

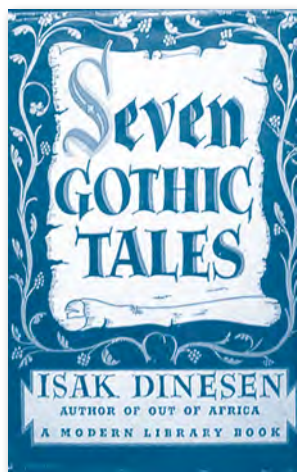

ukendt modtager, formentlig skrevet i den tidlige sommer 1931, fremgår det, hvor nærværende tanken var:

I know it is not right to come to your house and behave like this, but I can not help it. I *tried* to go on, but I can not do it. – Please take me back to the Ngong Hills. – Gustav Mohr, Ruiru, know all I want done. – Please forgive me

Tania Blixen

Så galt gik det dog ikke, men situationen var unægtelig kritisk. Thomas Dinesen beretter, at da han i august 1931 mødte Karen Blixen i Marseille for at følge hende til Danmark, var det »som om jeg så et fremmed menneske, skyggen af en kvinde, som jeg engang havde kendt. Et øjeblik gik det gennem mig: Ja, så er det altså slut«. Men slut var det nu ikke, for den sygdomssvækkede Karen Blixen holdt fast i livet, og på vejen til Danmark blev det klart for Thomas, at hans søster havde besluttet sig for at forsøge at gå forfattervejen. Noget var allerede skrevet under den svære sidste tid i Kenya, og efter hjemkomsten til Rungstedlund satte hun nu alle kræfter ind på det, hun så som en uigenkaldelig sidste chance for at slå ind på en ny kurs i livet. Med opbydelsen af en ufattelig viljestyrke og økonomisk støtte fra broren færdiggjorde hun over de følgende år det værk, der ved udgivelsen i 1934 under titlen *Seven Gothic Tales* med ét slag placerede hende på det litterære verdenskort.

Som det nok er bekendt, udkom bogen under pseudonymet »Isak Dinesen«, men det var en beslutning, der kom sent til. Længe var det derimod tanken, at bogen skulle bære pseudonymet »Nozdref's Cook« – et pseudonym, der er interessant, fordi det direkte kan kobles med Karen Blixens situation og måde at skrive på. Det usædvanlige pseudonym fandt hun i den russiske forfatter Nikolaj Gogols roman *Døde Sjæle* (1842), hvor en af figurerne, svirebroren Nozdref, har en kok, der går til værks på sin egen måde:

Retterne spillede ingen synderlig Rolle: Noget var opvarmet, andet ikke gennemkogt. Det fremgik klart, at Kokken mere handlede efter øjeblikkelig Indskydelse end efter lagt Plan og puttede det første det bedste, han fik fat paa, i Maden; stod Peberet ham nær, hældte han Peber i, fik han Kaal i Hænde, brugte han Kaal, alt muligt puttede han hulter til bulter sammen i én Vælling, en eller anden Smag maatte der vel komme ud.

Karen Blixen har her set et sammenfald i den måde, hun og Nozdrefs kok arbejdede på, selv om der åbenlyst også er forskelle. Med alt på spil samlede Karen Blixen med Frans Lassons ord »alle sine skabende kræfter om et usynligt og for andre utilgængeligt punkt, med tanken helt og fuldt rettet mod det værk, hun skulle skrive«. Sagt på en anden måde blev *Seven Gothic Tales* skrevet med pedalen mentalt i bund. Det handlede om til det yderste at benytte det, der var ved hånden. Som ingen anden Blixen-samling, og det gælder i mindst lige så høj grad den danske gendigtning *Syv fantastiske Fortællinger*, slår teksterne gnister af de

utallige åbenlyse og mere eller mindre skjulte henvisninger til og citater fra alverdens litteratur. Værket bærer på den måde tydeligt præg af at være blevet til i og som en overlevelseshistorie, hvor stort og småt blev hevet ned fra alle mentale hylder og hældt ind på bogens sider. Således optræder allerede i den første historie Shakespeares *Hamlet* og *Macbeth*, Mozarts *Don Juan*, Cervantes' *Don Quijote*, Dantes *Komedie*, Goethes *Faust*, Det Nye og Det Gamle Testamente og mange flere. Og sådan blev det ved forfatterskabet igennem. Efter den første samling satte hun tempoet ned, men sporet var lagt, og den konstante dialog med anden litteratur var fra start til slut en del af Karen Blixens særlige skrivemåde. I det næste værk, *Vinter-Eventyr* (*Winter's Tales*), knyttes der allerede i titlen an til Shakespeares *The Winter's Tale*, og det samme gør sig gældende for en række af fortællingerne, der bærer litterære navne.

De nævnte eksempler er alle fra verdenslitteraturens store forfattere, og de er da også i vid udstrækning til stede hos Blixen. Øverst eller længst fremme i Blixen-sammenhæng står Shakespeare, som uden sammenligning er den forfatter, Blixen oftest refererer til. Men hun er nu ellers ikke bleg for at blande højt og lavt, kendt og ukendt, og i hendes værker står citater af fx Valdemar Rørdam, Johannes V. Jensen og islandske børnehistorier side om side med højstemte citater fra Salmernes Bog, Johannes' Åbenbaring og Koranen. Og mange, mange flere.

Blixens brug af litteraturen

Selv om der åbenlyst er et vist sammenfald mellem Nozdrefs koks måde at kokkerere på og Blixens forbrug af allehånde litterære kilder, holder sammenligningen dog kun til et vist punkt,

for der er intet tilfældigt eller henkastet over Blixens måde at inddrage anden litteratur på. Intertekstualiteten er ikke blot litterær pynt, men derimod en måde til på forskellige niveauer at udvide teksternes fortolkningsrum. Spektret går i grove træk fra en brug, hvor et citat eller en reference, skjult eller åbenlyst, blot bidrager til en stemning eller en beskrivelse, over de (mange) tilfælde hvor referencer og citater får karakter af fortolkningsnøgler, til de mest komplekse tilfælde, hvor der gennem en hel fortælling gås (kritisk) i dialog med et andet litterært værk.

Et eksempel på den mere simple, men dog også undertiden finurlige brug kan findes i fortællingen »Syndfloden over Norderney«, hvor det om den unge pige Calypso hedder: »Hun vandrede over Heden alvorlig som Ceres med en Tordenkile, laant af Jupiter, i sin Haand, – som Ceres, der, selv naar hun rynker sit Bryn, dufter af Jordbær og Honning«. Referencerne til romersk mytologi tjener til at give beskrivelsen af Calypsos højtidelige sindsstemning tyngde, mens beskrivelsen af den jordbær- og honningduftende Ceres fremhæver sanseindtrykkene i situationen. Beskrivelsen af den duftende gudinde med det rynkede bryn er dog unægtelig lidt besynderlig, og ved nærmere eftersyn viser der sig da også at være mere at finde, end man umiddelbart kan se. I forbindelse med oversættelsen af *Seven Gothic Tales* til dansk var forfatteren Valdemar Rørdam en tid lang i spil som oversætter, men Karen Blixen var ikke tilfreds med hans arbejde og endte med at gøre det selv. Hun har dog alligevel indlagt en lille 'hilsen' til den vragede Rørdam, for beskrivelsen af Ceres stammer fra hans digt »Midsommer« (*Krigen og Duerne*, 1915), hvor det dog ikke er den romerske gudinde, men midsommeren selv, der dufter: »Tordenblåt er dit Slæb, o Dronning; / knyttet din Hånd om knitrende Lyn. / Dog, selv når Du rynker dit Bryn, / dufter du af Jordbær og Honning«.

Den slags findes der en del af hos Blixen, men fortolkningsmæssigt bliver det mere interessant, når hendes tekster gennem intertekstualiteten inddrager andre tekster, der så at sige kaster lys tilbage. Det gælder fx kardinalens historie om Barabas i »Syndfloden over Norderney«, som med afsæt i beretningerne om Jesu død i Det Nye Testamente er historien om konsekvenserne ved at være den, der får livet, mens en anden må dø. Perspektivet heri kommer dog først frem ved historiens afslutning, da det afsløres, at den 'rigtige' kardinal måtte dø for den persons hånd, der overtog hans identitet.

Et par eksempler på mere citatnært niveau kan findes i fortællingen »En Historie om en Perle« fra samlingen *Vinter-Eventyr*. Heri er det nygifte par Jensine og Alexander rejst på bryllupsrejse til Norge. Den unge og uerfarne Jensine begynder i det overvældende norske bjerglandskab at lære sine egne følelser og lidenskaber at kende, og hendes syn både på sig selv, hendes ægtemand og deres ægteskab kommer i bevægelse. Under en vandring i bjergene træffer og samtaler Jensine med en nord-

mand. Han præsenterer sig ikke, men forhører sig, om det – som han har hørt – mon er hende og hendes mand, der er på bryllupsrejse i området. Da Jensine svarer bekræftende, siger han:

Jeg tænkte mig nok til, at han var Fuglen, der maatte stævne mod Vinden, dersom den skal Højden naa, – og De det Vift, der bar ham mod det blaa. Kender De det Vers? Siger det Dem nogetsomhelst?

Spørgsmålet er rettet til den forvirrede Jensine, men kunne i lige så høj grad være rettet til læseren: Kender du det vers? Man kan som læser jo blot læse videre, men forfølger man det udlagte spor, udvides perspektivet. Nordmanden er såmænd Henrik Ibsen, og citatet fra hans samtidsdrama *Kjærlighedens Komædie*. Det omtalte vers stammer fra en central samtale mellem den unge digter Falk og stykkets kvindelige hovedperson Svanhild. Temaet er frihedens muligheder inden for ægteskabet, og de ganske forskellige synspunkter, som rulles op i Ibsens skuespil, kaster lys direkte tilbage på Blixens tekst og hendes hovedpersoner. Falk forfægter det synspunkt, at *han* som digter skal hæve sig mod himlen for at fuldføre sit kald, og at *hun* skal give hans vinger bærekraft. Svanhild afviser pure denne holdning og sætter sin egen, der vender op og ned på forholdet kønnene imellem, i stedet.

Et andet eksempel findes mod slutningen af samme fortælling, hvor Jensine modtager et brev, der overvælder hende med en følelse af tomhed og nederlag, hvor intet synes at betyde noget:

Hvad havde da vel noget at betyde her i Verden? (...) Gulvet gyngede og sank under hende, og dog var der ikke Uhygge eller Ubehag deri. »Er da,« tænkte hun, »hver Forskel borte? Og er der intet mærkeligt tilbage her under Maanens Vandring?«

Jensines overvejelse er dystert, men oprindeligt ikke hendes egen. Den stammer derimod fra Shakespeares *The Tragedy of Antony and Cleopatra*, hvor ordene udtales af dronning Cleopatra. Ordene (her i Edvard Lembckes oversættelse) falder, da den romerske hærfører Marcus Antonius, som er fatalt såret, dør for øjnene af hende:

(...) visnet er Krigens Hæderskrands; nedstyrtet / er Krigsmænds Bannerstage; Dreng, Piger / staae lige nu med Mænd; hver Forskjel borte! / og der er intet mærkeligt tilbage / her under Maanens Vandring.

Tragedien fuldføres, da Cleopatra kort efter tager sit eget liv. Det gør Jensine dog ikke, men hendes personlige tragedie og nederlagets omfang tydeliggøres gennem tilknytningen til Shakespeare. Ikke mindst da krigen hos Shakespeare igennem citatet knyttes til Danmarks situation i Blixens fortælling, der udspringer sig i 1863 og altså tiden umiddelbart før Danmark i 1864 led et knusende nederlag til Preussen.

Mere komplekst bliver det, når dele af eller hele Blixen-historier indgår i en kritisk dialog med et litterært forlæg – en genre, der af Aage Henriksen er blevet kaldt »modhistorier«. Her bliver kommunikationen så at sige to-vejs, idet Blixen nok bruger forlægget til at tolke sin egen tekst, men også gennem (mod)digtningen fortolker forlægget. Eksempler på denne type tekster er *Ehrengard* (Kierkegaard), »Den udødelige Historie« (Karl Larsen) og »Stormen« (Shakespeare). Her er der nok at holde styr på for læseren, idet man ideelt set både skal forholde sig til (citerer fra og henvisninger til) forlægget, Blixens egen tekst og kommunikationen frem og tilbage.

Afsluttende skal det gentages, at Karen Blixens krav til sine læsers litterære horisont bestemt ikke er små, men at der er meget at vinde ved at følge de udlagte spor. Det skal dog også siges, at hun af og til faktisk kom sine læsere i møde og lettede arbejdet lidt. I historien »The Roads Round Pisa« fra debutsam-

lingen føres en afgørende samtale mellem karaktererne Giovanni og Agnese. Det særlige ved den er, at den ikke alene føres i højstemte vendinger, men i citater fra Dantes *Komedie*. Citater, der belyser den eksistentielle og truende krise, de begge befinder sig i – med paralleller til Dante og Beatrices situation på overgangen mellem Skærsilden og Paradiset. Det i sig selv kan jo være vanskeligt nok at følge og kræver, at man som læser har sin Dante present. Men som om det ikke er nok, er citaterne i de engelsksprogede udgaver trykt på originalsproget, altså italiensk, uden oversættelse. I den danske gendigtning, »Vejene omkring Pisa«, erstattede Blixen det italienske med en dansk oversættelse, og det er jo også en slags hjælp.

I de tilfælde, hvor der ikke er hjælp at hente, eller der er mere hjælp behov, kan man blive ledt på vej i kommentarerne i den nye udgave.

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun

Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og
Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinske breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse.

Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgiver: NN

Tilsynsførende: Per Dahl og Keld
Zeruneith

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatterskab, der omfatter 14 digtsamlinger og en række digte offentliggjort i tidsskrifter, aviser m.v., falder i to hovedfaser: (1) 1947-1968 og (2) 1968-1993. Den første fase rummer fem store digtsamlinger. Disse fem samlinger udgør hver især et højdepunkt i Bjørnvigs forfatterskab og i periodens poesi. De udgør tillige en tematisk helhed, hvilket hidtil ikke er blevet belyst. Det er derfor i første omgang mest presserende at udgive disse fem digtsamlinger i en pålidelig, videnskabelig udgave med titlen *Thorkild Bjørnvig 1947-1968*, men projektet kan med fordel tilrettelægges således, at det vil kunne følges op af *Thorkild Bjørnvig 1968-1993* siden hen. Det er også hensigten at trykke dels en række manuskriptbaserede digte, dels en række digte fra

Anders Bording: Samlede Skrifter

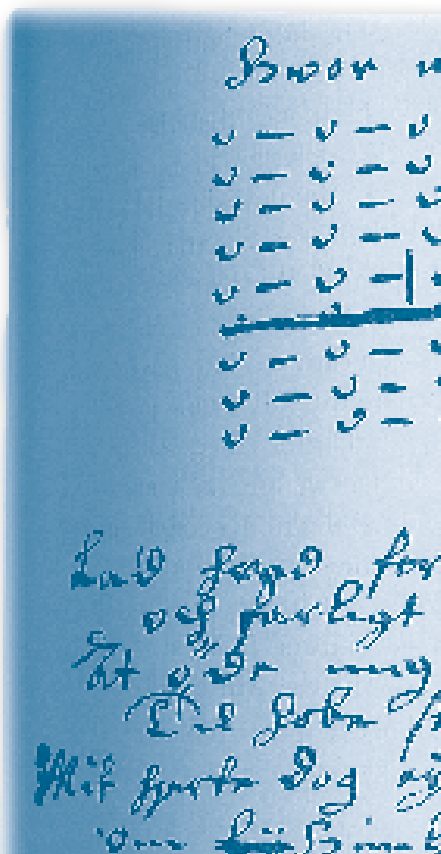
Udgiver: Erik Sønderholm † og NN
Tilsynsførende: Steffen Heiberg
Finansiering: Statens Humanistiske
Forskningsråd

perioden 1947-1968, som ikke er optaget i digtsamlingerne, men udelukkende trykt i tidsskrifter og aviser.

Bjørnvijs digte går i dialog med et stort og ofte vanskeligt stof, der kalder på kommentarer og forklaringer. Han trækker på en lang mytologisk og filosofisk tradition, der inkluderer antik, bibelsk og nordisk mytologi. Bjørnvijs indskriver sig derudover i en tyskorienteret romantisk og symbolistisk lyriktradition. Mange af digtene har også en interessant og delvis udforskede tilblivelseshistorie, som bør kortlægges. Han rettede i vid udstrækning i sine digte, ikke kun mellem manuskript og førsteudgave, men også ved senere udgaver.

Per Dahl og Erik Skyum-Nielsen påtænker en gennemførelse af projektet. Med henblik på endelig vedtagelse i 2021 og efterfølgende iværksættelse genoptages projektet i efteråret 2020. Dels med henblik på at skabe et kvalificeret overblik over det bevarede manuskriptmateriales karakter og omfang og graden af dets inddragelse i udgaven, dels med henblik på en realistisk vurdering af tidsforbruget, planlægning af forløbet og muligheder for en (delvis) finansiering af arbejdsprocessen.

Da Peder Terpager og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udsendte deres udgave af Anders Bornings (1619-1677) samlede skrifter, lod de digtene og den versificerede månedsavis *Den Danske Mercurius* fremtræde i en moderniseret sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre værkerne tilgængelige for »enhver vittig Læsere« ved at forsyne dem med »fornødene Opliusninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skrives«.

Mens Erik Sønderholm genoplivede digtene, og faksimilegengivelsen af *Den Danske Mercurius* automatisk genskabte avisen, mangler stadig det fjerde bind, kommentaren til *Den Danske Mercurius*, den del af Bordings produktion, hvori han efter Grams mening bedst viste sin »Poëtiske Opfinding og Artighed, eller hans Rigdom og Overflodighed i Talen«. Formålet med kommentaren er derfor at gøre avisen tilgængelig for en nutidslæser som et værk, hvis forfatter ikke blot beskrev, men også fortolkede sin egen og sin samtids verden.

Arbejdet er midlertidigt stillet i bero.

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske Mercurius* (1984)

Kommentar til Anders Bordings digte (1986)

Tycho Brahe digitalt formidlet

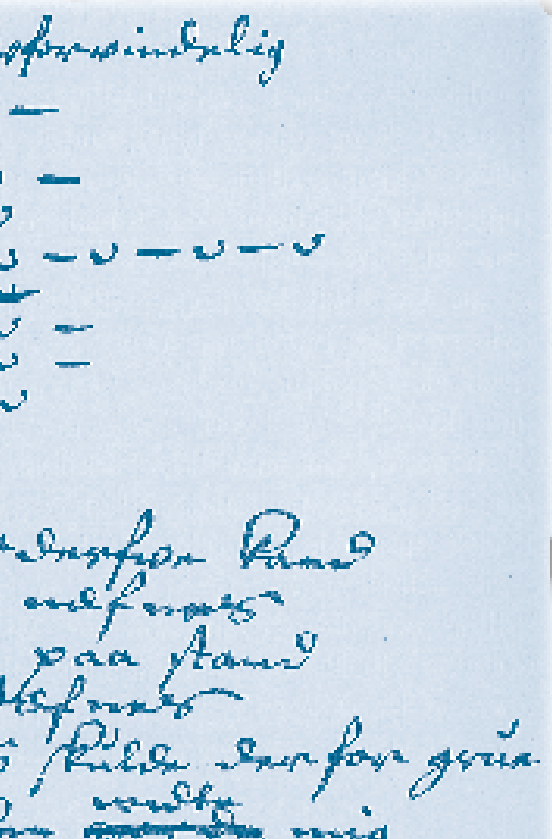
Udgivere: Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

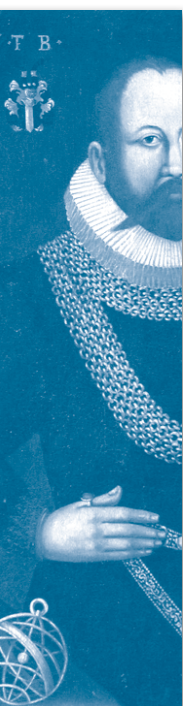
Tilsynsførende: Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Carlsbergfondet

Tycho Brahes (1546-1601) samlede værker blev 1913-1929 udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i *Tychonis Brahe Dani Opera Omnia* ved J.L.E. Dreyer, med bidrag af Hans Ræder. De 15 bind omfatter ud over de videnskabelige værker digte, observationer, korrespondance, arkivalia m.m. Dreyers udgave er glimrende, men vanskelig at anvende for moderne brugere eftersom den ikke omfatter oversættelser, og alle indledninger og kommentarer er affattet på latin. En netudgave der inkluderer oversættelser og kommentarer på et moderne sprog, vil derfor være særdeles velkommen og vil kunne få et meget stort publikum. Tycho Brahe og hans arbejde er genstand for stor interesse over hele verden, såvel blandt videnskabshistorikere som i bredere videnskabeligt og historisk interesserede kredse.

En nyudgivelse og oversættelse af hele det vældige materiale ligger dog uden for de realistiske muligheder. I stedet er det tanken at fremstille en netudgave i flere 'lag': Som basis fremstilles en søgbar, men ubearbejdet digitalisering af hele Dreyers udgave. Denne kan suppleres med oversættelser og kom-

mentarer. En del af materialet foreligger allerede i danske oversættelser der vil kunne anvendes i udgaven, evt. i revideret form.

Endelig er det hensigten at supplere udgaven med en pædagogisk portal primært beregnet på brug i gymnasiet. Til udarbejdelse af dette er der samlet en arbejdsgruppe bestående af gymnasielærere i astronomi og fysik og andre med kompetence inden for naturfaglig formidling eller Tycho Brahe.

Til den pædagogiske del af projektet har det foreløbig ikke været muligt at finde finansiering. Til gengæld er der fra Carlsbergfondet opnået bevilling til at gennemføre den første fase, digitaliseringen af Dreyers udgave og udvalgte eksisterende oversættelser. Dette er gennemført af Peter Zeeberg i løbet af 2019 og begyndelsen af 2020. Arbejdet er udført på grundlag af en OCR-skanning af alle 15 bind og har resulteret i en netudgave omfattende følgende: den samlede videnskabelige korrespondance, tre af Tycho Brahes videnskabelige hovedværker (*De nova stella*, 1573, *Epistolae astronomicae*, 1596, og *Astronomiae instauratae mechanica*, 1598), den samlede latinpoesi samt en række kortere videnskabelige tekster og afhandlinger. Til *Astronomiae instauratae mechanica*, *De nova stella* og en række digte omfatter udgaven også oversættelser.

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl og Per Øhrgaard
Tilsynsførende: Uffe Andreassen og Steffen Heiberg

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsteudgaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*. Bogens godt 500 siders tekst foreligger opsat og er under korrekturlæsning. Kommentarer, tekstkritik og registre er under fortsat bearbejdning. Manus forventes afsluttet i en første form i løbet af foråret 2020, således at det undervejs kan forelægges tilsynet. Der arbejdes på en udgivelse i 2020.

Georg Brandes' Correspondance, 2e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Klaus Bohnen † (den tysk-østrigske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling), NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Gert Posselt

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lillian og Dan Finks Fond, Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling: I samarbejde med Prof. Dr. András Masát, Andrassy Universitát Budapest, er manuskriptet revideret.

Transskriptionen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Arbejdet med manuskriptet har vist sig større end forventet. Pga. udgiverens bortgang påhviler dette arbejde nu redaktionen. Der sigtes mod en udgivelse primo 2021.

Den tysk-østrigske brevveksling: På grund af den ene udgivers bortgang og den anden udgivers øvrige forpligtelser ligger arbejdet p.t. stille, men ventes genoptaget i løbet af 2020, når der er fundet en medudgiver.

Den russiske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling: Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

Georg Brandes' Nietzscheforelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt

Tilsynsførende: Carl Henrik Koch

Finansiering: Carlsbergfondet

Projektet omfatter en udgivelse af manuskriptet til Georg Brandes' (1842-1927) fem banebrydende forelæsninger ved Københavns Universitet i foråret 1888 over den tyske filosof

Friedrich Nietzsche (1844-1900) og af de deraf afledte artikler om »Aristokratisk Radikalisme«, der tryktes i hhv. *Tilskueren* og *Deutsche*

Rundschau 1889 og

1890. På grund

af den internationale interesse for forelæsningerne

publiceres de i en dansk-tysk parallel-

udgave på det schweiziske forlag Schwabe & Co.,

Basel, i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*. Teksten er ledsaget af en fyldig indledning og oplysende noter; den danske tekst

desuden af et tekstkritisk apparat, mens apparatet i den tyske oversættelse rummer henvisninger til de refererede steder i Nietzsches værker.

Udgaven forventes at udkomme i 2020 eller 2021.

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

Udgiver: Gorm Schou-Rode

Tilsynsførende: Ivan Boserup

Konsulent: Bodil Bundgaard Rasmussen (Nationalmuseet)

Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejsedagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1812 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa. Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale.

Stemningen i verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af de tre tekstbind er afsluttet, og der arbejdes nu på at færdiggøre kommentarbindet. Udgaven ventes at udkomme i 2020.

Christian 4.s latinske brevstile

Udgivere: Bent Christensen og Chr. Gorm Tortzen

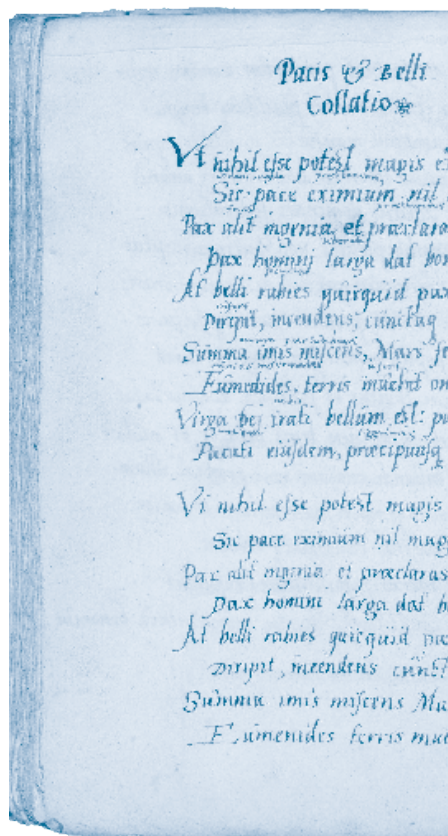
Tilsynsførende: Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg

Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks, og fortsatte indtil hans sekstende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca. 840 opgaver (knap halvdelen både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren magister Hans Mikkelsen og til en række andre kendte og ukendte personer.

Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er med undtagelse af en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Udgaven er digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Den vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge

diplomatariske transskriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versioner: prins Christians afleverede stil og magister Mikkelsens rettede udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et index over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikkelsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes Sturm i Strasbourg, havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift, og det er ganske indlysende, at Mikkelsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor prins Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog- og pædagogikhistorisk er stilene en guldgrube, og samtidig er stilene et helt unikt dokument til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Der arbejdes på tekstetableringen, men arbejdet forventes ikke afsluttet i 2020.

Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling

Udgivere: Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Gert Posselt

I brevudgaven ved Frans Lasson: *Sophus Claussen og hans kreds. En digters liv i breve I-II* (1984) er kun en del af brevene fra Johannes Jørgensen (1866-1956) til Sophus Claussen (1865-1931) gengivet, mens kun ganske få breve fra Claussen til Jørgensen er medtaget, og da gengivet efter koncept eller afskrift. I 2016 blev 81 hidtil ukendte breve fra Sophus Claussen til Johannes Jørgensen overdraget til Det Kgl. Bibliotek. Brevene spænder over 14 år, fra juni 1887 til maj 1900, med højde- og tyngdepunktet i perioden 1892-1894, årene for Clausens ophold i Paris og Italien og for tidsskriftet *Taarnets* udgivelse. Brevene er fascinerende læsning, idet de på mange måder uddyber, nuancerer, korrigerer og afmytologiserer den alminde-

lige litteraturhistoriske fremstilling af Claussens menneskelige og kunstneriske udvikling og af hans relation til Jørgensen, ligesom der også kastes et nyt og spændende lys over dennes personlighed.

Disse nyfundne breve vil blive medtaget i en kritisk og kommenteret udgave af den samlede brevveksling mellem Claussen og Jørgensen. Alle brevene gengives så vidt muligt efter originalerne, og udgivelsen vil blive forsynet med illustrationer, tekst- og realkommentarer og en indledning samt personregister og appendix.

Brødtekst og tekstkommentar er etableret. Realkommentaren, personregister og appendix er under udarbejdelse. Arbejdet forventes tilendebragt i løbet af 2021.

Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi I-XV

Redaktion: Sten Ebbesen, Alfred Otto †, Jan Pinborg † og Heinrich Roos †

Tilsynsførende: Heine Hansen og Erik Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Corpus Philosophorum Danicorum er en samlet udgave af videnskabelige arbejder fra middelalderen, som har danske forfattere. Alle værkerne er på latin, og de fleste har filosofisk indhold. Første bind fremkom i 1955, bind XIII i 1998 (bind IX var imidlertid oversprunget). Bind XIV, indeholdende Boethius de Dacias kvæstioner til Aristoteles' *De anima* og nogle anonyme kvæstioner til *Metafysikken*, som står i et afhængighedsforhold til Boethius', udkom i 2009. Næste, og sidste, udgivelse er bind IX, som vil indeholde en samling af logiske og grammatiske afhandlinger, hvortil også Boethius de Dacia har bidraget (*Boethii aliorumque sophismata*). Bindet udgives

af Sten Ebbesen og Irène Rosier-Catach (Paris). Det afsluttende bind er ultimo januar 2020 i andenkorrektur; indices er udarbejdet, men ikke sat. Publikation forventes sent på foråret 2020.

Udkommet:

- I,1-2: *Johannis Daci Opera* (1955)
- II: *Martini de Dacia Opera* (1961)
- III: *Simonis Daci Opera* (1963)
- IV: *Boethii Daci Modi significandi* (1969)
- V,1: *Boethii Daci De generatione* (1972)
- V,2: *Boethii Daci Physica* (1974)
- VI,1: *Boethii Daci Topica* (1976)
- VI,2: *Boethii Daci Opuscula* (1976)
- VII: *Inceptorum Auctorum Quaestiones super Sophisticos Elenchos* (1977)
- VIII: *Boethii Daci Quaestiones super IV librum Meteorologicorum* (1979)
- X,1: *Petri Philomenae de Dacia Opera quadrivallia* (1983)
- X,2: *Petri de S. Audomaro Opera quadrivallia* (1984)
- XI,1-2: *Andreae Sunonis filii Hexameron* (1985)
- XII: *Nicolai Drukken De Dacia Opera* (1998)
- XIII: *Thuonis De Vibergia Opera* (1998)
- XIV: *Boethii Daci Quaestiones Super Librum De Anima – Anonymi Boethio Daco Usi Quaestiones Metaphysicae* (2009)

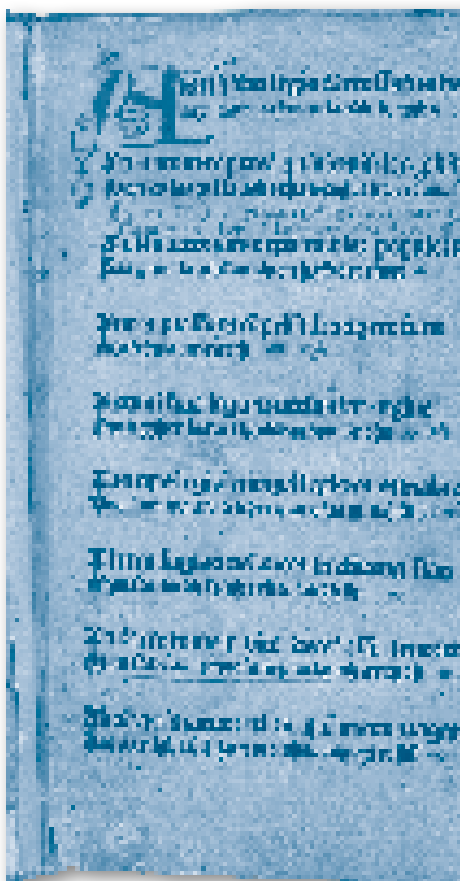
Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †

Tilsynsførende: Merete K. Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden (bind I-III), Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd

Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standardudgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700 udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede antal ordsprog er ca.

33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII (registre). Manuskript til bind III har passeret tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgivelsesarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde ligger p.t. stille.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomissøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsproge* (1983-1988)

Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»). En brevveksling

Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke mindst fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette synspunkt gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«. »Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatter-skab, dvs. fra ca. 1887 til ca.

1898. Fhv. overbibliotekar og tidligere tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs papirer udgør et værdifuldt tilskud til vores kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hengivne kvinde, hvis tab han [Drachmann] aldrig rigtigt forvandt«.

Transskription og kommentering af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gendigter Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægtehustru Susanna, som eftertrages af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres velfortjente straf, begge dele takket være profeten Daniel. Undervejs indlægger Hegelund på egen hånd en omfangsrig monolog fra kvindeskikkelsen *Calumnia*, der i mange detaljer analyserer fænomenet bagtalelse. Hegelund stammede fra Ribe, og med udgivelsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

William Heinesens breve. Et udvalg

Udgivere: Bergur Rønne Moberg under medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og Granskingarråd Føroya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivningsperiode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter

udgivelsen af hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brevsamlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (UT 677), og som bl.a. indeholder hans korrespondance med Jørgen-Frantz Jacobsen. I 2019 udkom en ukommenteret udgave af brevvekslingen mellem de to: *Vinaliga. Brævaskiftið millum William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen 1920-1938* ved Jógvan Isaksen og Jonhard Mikkelsen. Dernæst breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes befinder sig på Det Kgl. Bibliotek, og endelig et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn.

Brevudgaven kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksempler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle vennebrevsgenre, men udvalget rummer også det, Heinesen kaldte »afhandlingsbreve«, der mere ligner essays end egentlige breve.

Udvalget består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc. Arbejdet med at kommentere brevene er tilendebragt, og de endelige gennemlæsninger og korrekturlæsninger af manuskriptet pågår.

Som en del af brevudvalget registreres hele materialet i UT 677, som er det væsentligste Heinesen-arkiv. Dette rent empiriske arbejde består i forskellige former for registerdata, først og fremmest registreringen af selve arkivmaterialet med henblik på afsender, modtager, datering og evt. materialeegenskaber som tegninger o.l. Derudover forefindes person- og emneregister, liste over modtagere m.m.

Manuskriptet ventes færdiggjort i 2020.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen og Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald, tredje del)*, en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'er-dekadencen, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens og teknikkens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammen-skrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den

socialt turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede

den store Verdensudstilling, opfattet som et gennembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet forvarslers om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.

Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, gengivet efter originalen, men ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

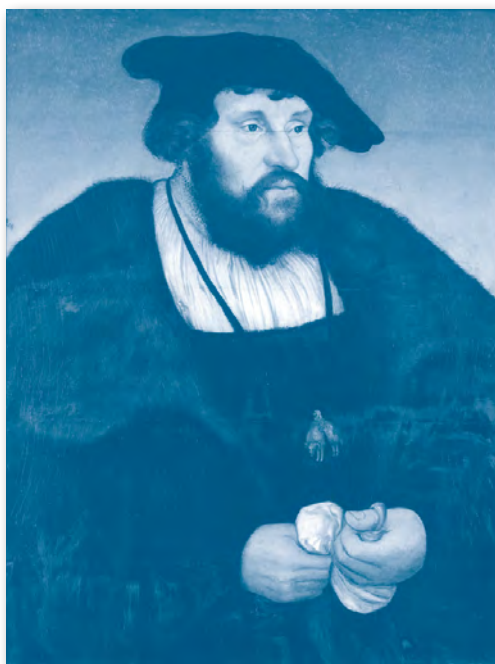
Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift. Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Manuskriptet revideres efter tilsynets gennemlæsning; arbejdet forventes færdiggjort medio 2020.

Johannes V. Jensen: Kongens Fald

Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Aage Jørgensen og Flemming Lundgreen-Nielsen

angiver varianter til renskrifter, korrekturtryk og anden-udgaven. Et enkelt opslag vil således dække samtlige kilder til romanen.

Førsteudgavens tekst er etableret, og arbejdet med variant-apparatet og kommentaren er tilendebragt. Arbejdet med den grafiske opsætning af manuskriptgengivelsen er i gang, og supplerende afsnit til efterskriften er under udarbejdelse. Arbejdet forventes tilendebragt ultimo 2020.

Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatterskab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. Den planlagte manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Den vil blive beskrevet ved hjælp af et letforståeligt notationssystem. Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven og med et tekstkritisk apparat, der

Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen

Tilsynsførende: Per Dahl og Sven Hakon Rossel

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halv snes bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssvare ytringer frem mod vedgåelsen i *Møllen* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

En kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skilter med, at de er myter eller eksotiske noveller. Udgaven vil

blive i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje indeholder de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En sådan udgave vil kunne supplere og nuancere indsigtten i Johannes V. Jensens forfatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelsen af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembindsudgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.

Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet. Dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begunstigede ræsonnerende artikler med et sigte ud over den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insistere-

de på og forsøgte at frem-skrive.

Som udgaven af *Himmerlandshistorier* i *Danske Klassikere* (2018) fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste moderne læsere uden videre kaperer, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer raskvæk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldt primitive kulturer, til folkloristiske forestillinger osv. Hertil kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommentarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatterskabet.

Udgavebeskrivelser og kommentarer er tilnærmelsesvis færdige, efterskrift og tekstetablering udestår.

Labyrintens fortsættelse

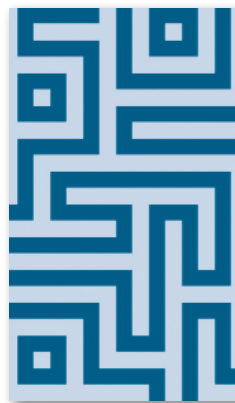
Udgiver: Henrik Blicher

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen, Klaus Nielsen og Søren Schou

Jens Baggesens (1764-1826) dagbøger er et hovedværk i dansk memoirelitteratur. De udgør samlet set et uhyre omfattende materiale, der spænder over perioden 1780-1825, dog med tyngdepunkt i Baggesens rejseår 1789-1790 og 1793-1795. De har længe været alment tilgængelige som billedfiler på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside og har fungeret som en vigtig ressource i forbindelse med udgivelsen af Baggesens *Labyrinten* 1-2 i *Danske Klassikere* (2016).

Den planlagte udgave af dagbøgerne skal i første omgang omfatte Baggesens dagbøger fra rejseårene 1789-1790. Dele af dette materiale er tidligere blevet udgivet af C.J. Boye i samarbejde med Baggesens sønner som del af deres udgave af Jens Baggesens *Danske Værker* 1-12 (1827-1832). Yderligere er enkelte dele af dagbøgerne medtaget i Louis Bobés og Carl Dumreichers *Gemt og Glemmt. Minder fra gamle Dage* (1916).

Udgaven i *Danske Værker* lever imidlertid på ingen måde op til moderne filologiske standarder, og der er

udpræget behov for en ny udgave af disse dagbøger fra Baggesens formative år. Dette stof er særdeles læseværdigt og litteraturhistorisk lærerigt. Dels dokumenteres en kærlighedshistorie før og umiddelbart efter ægteskabet, dels er der veloplagte rapporter fra den 25-årige digters bevægede følelsesliv, men også lyrisk dyrkelse af den schweiziske alpenatur foruden portrætter af det unge menneskes omfattende netværk og den kendte historie om hans improviserede dans på ruinerne af Bastillen. Udgaven af Baggesens dagbøger vil etablere grundlaget for indsigt i en helt afgørende politisk og social brydningstid med Baggesen som centralt placeret hovedvidne.

Der stiles mod en digital udgivelse, der skal etablere en filologisk forsvarlig, kommenteret udgave af de overleverede dagbøger fra årene 1789-1790 med links til

faksimileudgivelsen af de håndskrevne dagbøger på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside. Der er i årets løb blevet afprøvet forskellige niveauer for transskription, men færdige retningslinjer foreligger endnu ikke og afventer i et vist omfang centrale beslutninger om digitalt format.

Leonora Christina: Jammers Minde

Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

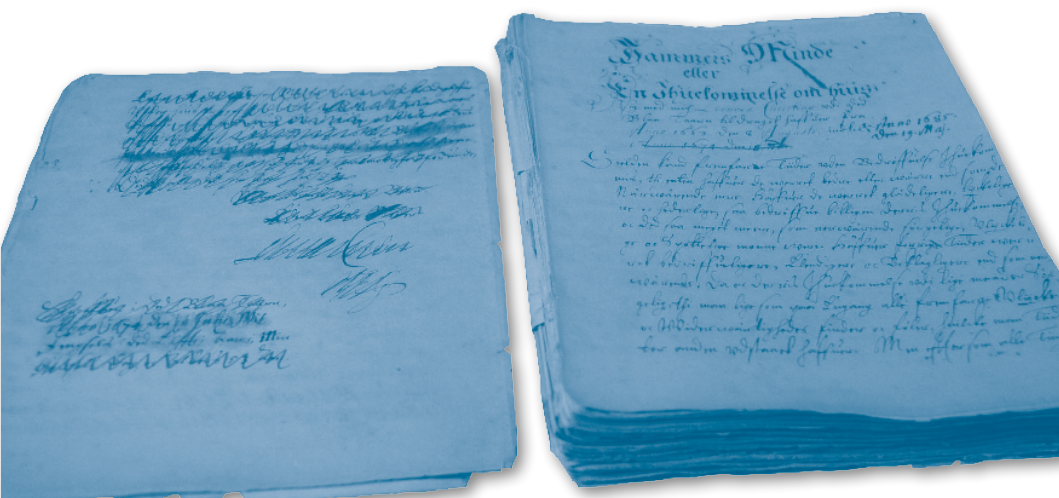
Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende, rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg

bestående af Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. I beretningsperioden er arbejdet med Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser tilendebragt, og de relevante og interessante tekster er klar til trykning. Sprogbeskrivelsen er gennemført, for så vidt angår undersøgelserne af Leonora Christinas ortografi, som har vist sig at være mindre konsekvent, end man hidtil har troet. På den baggrund forekommer det naivt at tillægge ændrede stavemåder definitivt bevismagt. Dertil kommer, at de stavemåder, man har tillagt afgørende betydning for en datering af de to sidste dele til 1690'erne, er frekvente helt fra maj 1686. De øvrige emner for sprogbeskrivelsen er undersøgt i vekslende omfang. Til kommentarerne foreligger en hel del materiale.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)

Leonora Christinas franske selvbiografi

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Leonora Christinas (1621-1698) franske selvbiografi blev skrevet i maj 1673 i Blåtårn. En af Ulfeldt-parrets nære venner, lægen Otto Sperling, sad også fængslet i Blåtårn, og hans søn, Otto Sperling d.y., drog til København efter Frederik 3.s død i 1670 med det formål at få løsladt både sin far og Leonora Christina. I 1673 gav han op, men fik dem begge til at skrive en levnedsskildring, som han formentlig ville bruge til at påvirke opinionen i Europa og derigennem lægge pres på

den danske regering. Det er utvivlsomt det formål, der har fået Leonora Christina til at udforme sin levnedsskildring på fransk, det internationale diplomatiske sprog; sædvanligvis korresponderede hun med Sperling på dansk. Han arbejdede på et værk om lærde kvinder, hvori hendes oplysninger efter planen skulle indgå.

Originalhåndskriftet blev smuglet ud af Blåtårn og afskrevet af danske historikere, som udnyttede det i flere sammenhænge. Efter en del år forsvandt det, og man antog længe, at det var gået tabt. Derfor måtte Sophus Birket-Smith lægge en afskrift til grund, da han i 1871 som den første udgav værket. På basis af hans udgave blev værket oversat til dansk af

C.O. Bøggild-Andersen i en arkaiserende sprogform, der antagelig fungerede godt i 1949, da den blev udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som en del af Leonora Christina: *Jammers Minde og andre selvbiografiske Skildringer*, hvori de danske skrifter er lempeligt moderniseret. I 1952 dukkede originalhåndskriftet mirakuløst op på et gymnasiebibliotek i Altona og blev købt af en dansk samler. Han tog initiativ til en faksimileudgave, *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts franske Levnedsskildring 1673 fra 1958*. Faksimileudgaven ledsages af Bøggild-Andersens oversættelse, der følger samme principper som hans tidligere oversættelse af afskriften. I 1961 genudsendte Rosenkilde og Bagger selskabets 1949-udgave med oversættelsen fra 1958. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i moderniseret form.

Som det fremgår af dette korte overblik, er originalhåndskriftet kun blevet udgivet som faksimile. Der mangler altså en videnskabelig udgave. Bøggild-Andersens oversættelse er stort set korrekt, men forekommer i dag tung, svært forståelig og meget fjern fra det ganske jævne stilleje, som Leonora Christina valgte til de beretende afsnit; kun i bredt skildrede situationer med talrige replikker demonstrerer hun sin beherskelse af hofstilen. Der er altså behov for en nyoversættelse. Leonora Christinas beherskelse af

fransk er blevet bedømt meget forskelligt, men først med Lene Schøslers undersøgelser videnskabeligt fundet.

Da selvbiografien på én gang er en vigtig kilde til en central kvindeskikkelse i Danmarkshistorien, et fascinerende menneskeligt dokument og et raffineret litterært værk, er det en oplagt opgave for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at publicere en videnskabelig udgave af originalteksten jævnsides med en oversættelse til letforståeligt moderne dansk og med en lingvistisk, historisk og litteraturhistorisk indledning, foruden realkommentar og registre. I første omgang påtænkes en trykt udgave, siden en digital udgave, hvor også Det Kgl. Biblioteks faksimiler skal kunne vises.

Arbejdet med udgaven er næsten afsluttet. Tilsynets kommentarer er indarbejdet i manus, som snarest bliver indleveret til redaktionel behandling. Samtidig med den videnskabelige udgave planlægges det at udsende en populær bog med oversættelse, historisk efterskrift og kommentarer. Den bliver illustreret af Allan van Hansen, som i 2019 udsendte *Jammers Minde – en grafisk roman*.

Poul Martin Møllers Skrifter

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skaftø Jensen, Carl Henrik Koch og Flemming Lundgreen-Nielsen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatter-skabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave er planlagt til at omfatte fem bind. Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Students Eventyr* (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte 'strøtankerne' samt de filosofiske afhandlinger og forelæsninger. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevdugave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. Alle tekster og kommentarer til den litterære del af forfatter-skabet, bortset fra *En dansk Students Eventyr* og dele af strøtankerne, er afleveret til og godkendt af tilsynet.

Kommentarerne til Homeroversættelserne er færdige og vil snart blive afleveret til tilsynet.

Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Gert Posselt og

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Finansiering: Augustinus Fonden og Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – med omtale af oplagstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nansen og Edvard Brandes forholdsvis hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læserne af brevudgaven kan især glæde sig til den øgede intensitet i

brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903.

I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Manuskriptet til brevene er tilrettet, og arbejdet med indledningen til brevvekslingerne er tilendebragt. I det forløbne år er den redaktionelle gennemgang af tekstkritik og kommentarer afsluttet og fremlagt for det nye tilsyn. Arbejdet med illustrationer og registre pågår. Der søges sideløbende om midler til produktionen.

Erik Pontoppidan: Grammatica Danica

Udgiver: Sten Ebbesen

Tilsynsførende: Henrik Galberg Jacobsen, Eva Skaftø Jensen, Marita Akhøj Nielsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Privat donation

Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans (1616-1678) *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

kilder og arbejdsmetoder, værket grammatisk teori og dets historiske baggrund. Sebastian Olden-Jørgensen bidrager med en grundig skildring af Pontoppidans liv, og prof. Jesper Høgenhaven fra det teologiske fakultet ved Københavns Universitet med et mindre afsnit om Pontoppidans forhold til hebraisk. Der mangler til indledningen en undersøgelse af manuskriptet til Pontoppi-

dans udgivne *Phosphorus Philologicus*, som vil blive gennemført så snart et scan ankommer fra Det Kgl. Bibliotek.

Manus forventes at kunne tilstilles tilsynet hen på foråret, hvorefter udgiver og tilsyn vil holde et møde. De forandringer, som dette møde måtte give anledning til, skal derpå indføres i manus, så der til efteråret kan søges om bevilling til trykning.

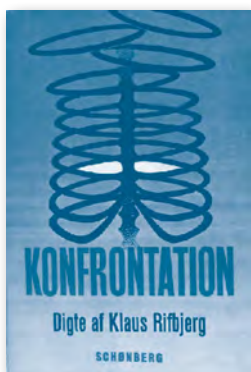
Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

Oversættelsen med fodnoter mangler kun lidt finpudsning. En grundig indledning er også i hovedsagen færdig. Den behandler bl.a. den almene kulturelle baggrund, Pontoppidans

Klaus Rifbjergs digte

Udgivere: Elise luul og Torben Jelsbak
Tilsynsførende: Uffe Andreassen,
 Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og produktive forfattere i efterkrigstidens danske litteratur. Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen *Under vejr med mig selv* og udgav siden op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation*

(1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat

og foregår i tæt kontakt med den hastige medieudvikling i perioden inden for både den trykte presse og radio, film- og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igennem hele sit virke var Rifbjerg en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende kronike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med Gyldendal planlægges en samlet,

tekstkritisk og kommenteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der indgår i Rifbjergs 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren lod publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiverne arbejder imidlertid videre med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere*.

Ole Rømers Triduum- observationer

Udgivere: Claus Fabricius, Per Friedrichsen †, Niels Therkel Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen

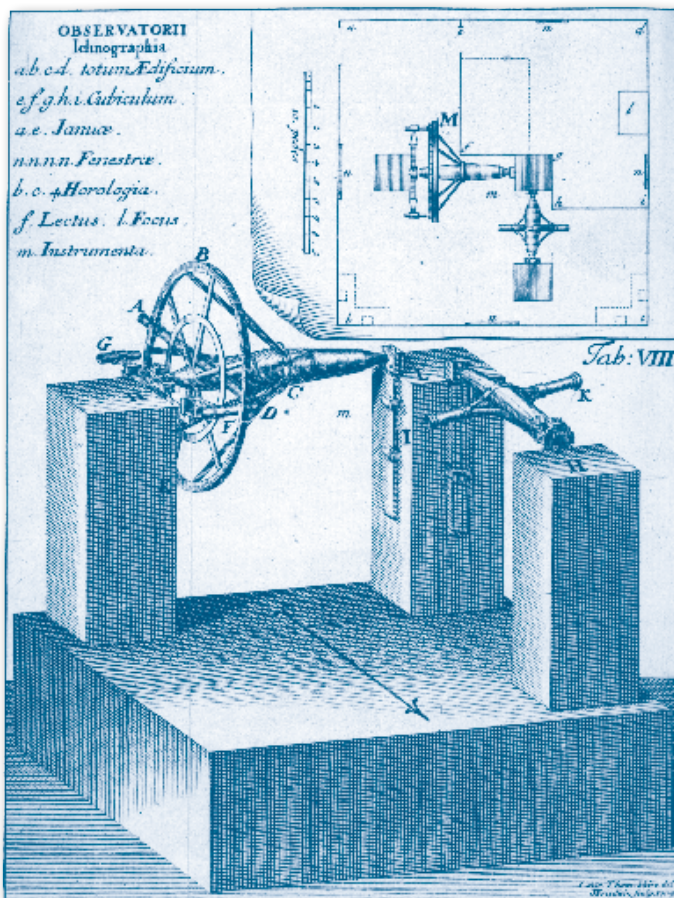
Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Peter Zeeberg

Ole Rømers (1644-1710) astronomiske Triduum-observationer blev foretaget i dagene 20.-23. oktober 1706 på Rømers landobservatorium, Observatorium Tusculanum, med hans epokegørende instrument Meridiankredsen, *Rota meridiana*, der blev prototypen for alle senere observatoriers instrumenter. Resultatet af observationsrækken, *Triduum*, er kulminationen på Rømers livslange indsats for at

forbedre såvel instrumenter som observationsteknik og overgår mht. præcision alle samtidige astronomers. I kort begreb drejer det sig om et stjernekatolog *en miniature*.

Arbejdet med udgaven, som skal foreligge på engelsk, er ved at tage endelig form. Manuskriptet på Det Kgl. Bibliotek er skannet, og teksten/observationerne er sammenlignet med foreliggende trykte udgaver, bl.a. den seneste på området: *Hipparcos-kataloget*. Projektet er udvidet, således at udgaven vil komme til at indeholde den latinske tekst til og en fuldstændig oversættelse af Peder Horrebows *Basis Astronomiæ*, der er den eneste grundige samtidige

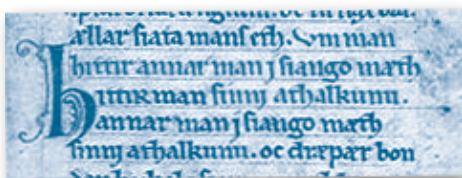
beskrivelse af Rømers mål, midler og metoder samt landobservatoriets indretning og beliggenhed. Layoutarbejdet er nu i en afsluttede fase, og der søges sideløbende midler til trykning.

B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen

Med en palæografisk datering til ca. 1250, snarere før end efter, gælder Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* stadig – indtil andet er bevist – for det ældste kendte gammeldanske håndskrift. Ydermere har dets sprogform været udpeget som bindeleddet par excellence mellem runetidens sprog og gammeldansk i øvrigt. Det burde derfor være selvskrævet til udgivelse, men har hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil dels bringe teksterne i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første, der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgivere: Karsten Christensen, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogvidenskabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømmet for sit indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle forarbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

Arbejdet er i fremdrift, men påregnes ikke færdiggjort i 2020.

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS. Romske Paffuers leffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571. Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indigerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddeler han i fortalen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Aarhusbispens Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske skrifter

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Lars Boje Mortensen og Marita Akhøj Nielsen

Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede *Krønike* og supplerer dem med en række andre programmatisk tekst, som han faktisk fik trykt. Tilsam-

men giver de ikke kun et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens humanistiske idealer og Vedels forsøg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske teksters vedkommende med parallel dansk oversættelse. Det drejer sig om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremen-udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortalen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udskydes foreløbig.

Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske språk- og litteraturselskap)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydning, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette

forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

På den norske hjemmeside *Bokselkap.no* ligger der en pdf af *Kierlighed uden Strømper* i førsteudgaven foruden en transskription af denne (og andre nyttige baggrundstekster). Førsteudgaven ligger til grund for det udkast til kommentarer, som denne udgiver har overtaget fra Henrik Andersson (1959-2017) og derefter bearbejdet grundigt og sendt til tilsynet. Når den samlede reaktion er i hus og bearbejdet, skal kommentarerne indarbejdes digitalt i den eksisterende udgave. En tilsvarende fremgangsmåde kan dog ikke benyttes over for alle resterende dele af forfatterskabet.

H.C. Ørsted: Aanden i Naturen

Udgivere: Finn Gredal Jensen og Carl Henrik Koch

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Fysikeren Hans Christian Ørsted (1777-1851) er en af den danske guldalders hovedskikkelser, hvis berømmelse strakte sig langt ud over Danmarks grænser. Som videnskabsmand var han en af tidens førende, internationalt kendt for sin opdagelse i 1820 af elektromagnetismen, og som kulturpersonlighed gav han selv sikkert udtryk for den ideologi, som var et bærende element i den danske guldalders selvopfattelse. Det kulturelle ideal havde karakter af en enhedskultur, en syntetisk enhed af samfundsliv, religion, kunst, politik og videnskab. Denne enhed fik sit grundskud af Søren Kierkegaard og brød endeligt sammen i 1860'ernes diskussion om forholdet mellem tro og viden og i

1870'ernes kulturelle og politiske stridigheder. Ud af dette sammenbrud kom det moderne Danmark. Hvor nogle af guldalderens svær- vægttere som fx teologerne Jakob Peter Mynster og Hans Lassen Martensen i deres formidlingsteologi argumenterede for syntesen af religion og samfundsliv, argumenterede Ørsted i sin naturfilosofi for en frugtbar forbindelse mellem et religiøst og et naturvidenskabeligt verdensbillede, eller mere abstrakt udtrykt for en enhed af uendeligt og endeligt. Det var denne syntese, der brød sammen i romantismen.

Mere end i noget andet af datidens værker kom i Ørsteds *Aanden i Naturen* fra 1850 den postulerede enhed til udtryk. Værket er uden fortilfælde i dansk litteratur og en hidtil uset fugl i europæisk kultur. Letlæste formidlende afhandlinger og videnskabeligt mere tunge står her side om side med kulturpolitiske, og alle præget af Ørsteds interesse for det sproglige udtryk. Han var ikke alene yderst opmærksom på sproget og omhyggelig i sin sprogbrug, men forsøgte også ved en række neologismer at forny det danske sprog. Mange af dem slog ikke igennem, mens andre er blevet stående. Som eksempler kan nævnes *brint*, *ilt*, *rumfang*, *vægtfylde* og *tidevand*.

I 2020 markeres 200-året for Ørsteds opdagelse af elektromagnetismen. Det

Danske Sprog- og Litteraturselskab vil gerne bidrage til denne fejring med en videnskabelig udgave af hovedværket *Aanden i Naturen*. En sådan udgivelse har aldrig før fundet sted. Udgaven vil blive ledsaget af en efterskrift af Carl Henrik Koch, der redegør for Ørsteds naturfilosofiske verdensbillede, og af fyldige kommentarer.

Efterskrift og kommentarer er udkastet af Carl Henrik Koch, og arbejdet med etableringen af teksten er indledt, således at udgaven kan udkomme i jubilæumsåret 2020.

Essay: Når Verden lader sig læse på Dansk

For nylig fik jeg af en miniredaktion under Dansk Oversætterforbund stillet en ønskeopgave: Væg et til dansk oversat værk fra de sidste 75 år. Præsenter det litterært. Og beskriv både oversættelsen og oversætteren.

Rammen var projektet *Verden Oversat*, som man kan følge på nettet, og som omfatter værker fra de 75 år, hvori oversætterforbundet har eksisteret. Her kan man finde de nutidige danske oversætteres subjektive, men ikke desto mindre kvalificerede bud på bøger, som gennem årene har haft væsentlig indflydelse på den danske litteratur. Bøger, som har udvidet det danske læsende publikums horisont og har bidraget til øget bevidsthed om, hvad litteratur overhovedet er og formår.

For mit vedkommende faldt valget på årstallet 1955 og på Martin Larsens oversættelse af Halldór Laxness' roman *Gerpla* fra 1952, der fik den danske titel *Kæmpeliv i Nord*. Og hvorfor så det? vil nogle spørge. Det fører os faktisk direkte ind i oversættelseskunstens værksted og til denne kunsts fundamentale problemer.

Om bogen har forfatteren nemlig i et interview (1972 trykt i en bog) udtalt, at den er uoversættelig, i og med at dens hele stil er søgt lagt så tæt op ad sagasproget som muligt. »Jeg havde,« siger Laxness, »som rettesnor overhovedet aldrig at benytte et ord, om hvilket det ikke var muligt at bevise, at det havde været til i sproget i det 11. århundrede«.

Dette konsekvent gennemførte valg hænger nøje sammen med værkets idé, som var at 'nedbygge' og afglorificere sagalitteraturens traditionelle helteideal og vise, hvordan heroisme i middelalderen, men vel også i forfatterens krigeriske samtid, fungerede som ideologisk filter mellem menneske og virkelighed og i sidste ende gjorde folk blinde for verden omkring dem.

Til dette formål valgte Halldór Laxness (1902-1998) en elsket klassiker, nemlig *Fostbrødrenes saga* (i sin ældste form formentlig skrevet i slutningen af det 13. århundrede, skønt dette er omdiskuteret), om de to uforfærdede slagsbrødre Torgejr Håvarssøn og Tormod Bersessøn, som sammen drager hærgende om i Islands nordvestlige egne og slår folk ihjel både med og uden gode grunde til det. De har, som titlen angiver, indgået fostbroderskab, sådan at den af dem, som lever længst, skal hævne den anden.

Indbyrdes er de nu ellers ret forskellige. Torgejr nærer som inkarneret kriger absolut ingen interesse for kvinder, hvorimod Tormod følelsesmæssigt pendler mellem to både stolte og ero-

tisk spændende kærester, Tordis og Kulbryn. Hvad de to venner kan være fælles om, er selve fryden ved heltemod og dyrkelsen af det ideal, som Torgejr så effektivt praktiserer, og som Tormod laver propaganda for ved at gøre det, han efter sin egen og de flestes mening er allerbedst til: digte om heroismen for dennes egen skyld.

Sagaens handling udspiller sig fra ca. år 1000 frem til 1030, hvor Torgejr for længst er død og Tormod følger Olav den Hellige i døden i slaget ved Stiklestad. Dér slutter også Laxness' roman. Men når den er ca. dobbelt så lang som sagaen, skyldes det, at den moderne forfatter også har villet skrive almen historie, om især kong Olav og danske Knud den Store, og i det hele taget prøve at tolke krigs- og brydningstiden i overgangen mellem hedenskab og kristendom.

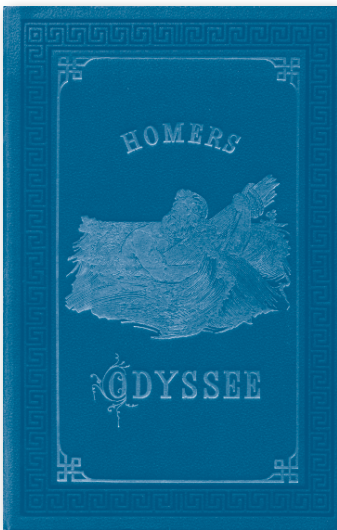
Genremæssigt var forfatterens projekt at frembringe en *fantastroman* om to personer, som søger en universalsandhed. Ideologisk ønskede han at underminere helteidealet og vel egentlig også at sætte spørgsmålstejn ved maskuliniteten i dennes voldelige og magtgale former. Stilistisk var ambitionen at lave en *sagapastiche* og føre den helt til bunds, så den slog om i *parodi*. Derfor blev *Gerpla* så vild, så grotesk og så uimodståeligt morsom, måske en af forfatterens bedste og frieste bøger.

Men hvordan skulle man som oversætter transformere dette dialogiske spil med traditionen til gavn for danske læsere, som ikke kunne forventes at høre alle ekkoerne af sagaernes ordvalg og syntaks? Her valgte Martin Larsen at kopiere (og omhyggeligt overdrive!) et dansk sprog præget af Grundtvigs oversættelser af Saxo og Snorre Sturlussøn, hvorved teksten netop fik det underfundigt gammeldags præg, som værket havde brug for.

Hertil bidrog også den danske titel på bogen. Når Laxness kalder sin sagaparodi *Gerpla*, spiller han på en islandsk skik for kælenavne til særlig populære sagaer: Njals saga kaldes på islandsk *Njála*, og Egil Skallegrimssøns saga kalder mange for *Egla*. Tilsvarende skal *Gerpla* (dannet over kernesubstantivet *garpur* = helt) betyde: »Sagaen om de store helte«. Martin Larsen, der ikke havde danske kælenavne at lege med, valgte at tage sin titel fra Grundtvig: *Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord*. Genialt, må man sige.

Ovenstående er blot ét blandt mange hundrede eksempler på den sproglige og litterære trafik, som gennem århundrederne er foregået mellem dansk og udenlandsk litteratur, og som nok kunne kalde på en samlet faglig beskrivelse i form af en *Dansk Oversættelseshistorie*. Om de mulige rammer for en sådan fremtidig udgivelse, som nok passende kunne finde plads i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs regi, skal der i det følgende søges kortfattet redegjort.

Hvad man kan forestille sig, er et samleværk skrevet af et hold af faglige eksperter, som sammen kan tilstræbe en historisk anlagt, oversættelsesteoretisk funderet og med illustrative eksempler forsynet faglig gennemgang af de vigtigste og bedste bidrag til, hvad vi under ét kunne kalde 'rettidig import og velgennemført transformation af verdenslitteraturens hovedværker til dansk'. Perspektivet vil da især inkludere overvejelse af den oversatte litteraturs betydning for fornyelse, udvikling og variation i dansk som litteratursprog og flersidet belysning af oversættelsers fornyende effekt på dansk kultur generelt og dansk litteratur specifikt. Lad os forestille os, at vi i hvert fald i første omgang holder bibeloversættelserne ude og beslutter at afgrænse de danske oversættelser af filosofiske hovedværker som et indsatsområde for sig. Tilbage vil da blive egentligt skønlitterære oversættelser fra de sidste, rundt regnet, 300 år. I dette tidsrum er holdningerne til oversættelsens praksis i flere omgange skiftet. Det samme er klassikerbegrebet. Spændet har desuden i lange perioder været stort fra de store, litterært ambitiøse oversættelser til oversættelserne til skolebrug, som ganske vist sjældent står som litterære milepæle, men som ofte har

haft vidtrækkende betydning, fordi så mange har læst og husket dem. Tanken falder her hurtigt på Christian Wilsters Homeroversættelser (fra 1830'erne), som fik skoledannende betydning i disse ords mest bogstavelige forstand, og på N.M. Petersens sagaoversættelser, som ligeledes blev brugt flittigt i undervisningssystemet. Wilster er i dag afløst af Otto Steen Due og Petersen af de fem tykke bind med samtlige islændingesagaer og 49 såkaldte totter fra 2014. Historien om disse to eksempler på fornyelse af traditionen må høre naturligt hjemme i en kommende *Dansk Oversættelsehistorie*. Det samme vil også

en overordnet refleksion omkring litterær oversættelse 1) som både supplement og komplement til alle de værker, der er blevet skrevet på dansk, 2) som et omverdens-opmærksomt kulturmøde mellem det danske og det fremmede, 3) som transposition mellem sproglige, litterære, sociale og kulturelle systemer, 4) som rekontekstualisering af kildeteksten og 5) som revitalisering af målsprogs-kulturen.

Herover er der tænkt i oversættelsesteorien lige fra Friedrich Schleiermacher over George Steiner og Eugene Nida til de nyeste guruer, Susan Bassnett og Lawrence Venuti m.fl. Men oversættelsehistorie bør først og fremmest forme sig som en fortælling om de indsatser, som de enkelte oversættere har leveret, helst beskrevet i form af grundige gennemgange, ved en række udvalgte filologiske og litterære specialister, af vigtig

oversat litteratur igennem 250-300 år med fokus på alle de højdepunkter, der har fået eller kan tænkes fremover stadig at ville få en varig kulturel effekt, dels pga. klassikerstatus hos kildesprogskulturen, dels pga. deres 'impact' for målsprogskulturen, deres videreliv hos os.

Her er masser at øse af: Fra de allerseneste år f.eks. *Gilgamesh*-kvadet på dansk (2019) ved filologen Sophus Helle og hans far, digteren Morten Søndergaard, den raffinerede kvindelige romerske digter Sulpicia (2016) ved Harald Voetmann, *Beowulf*-kvadet (2018) oversat på rungende prosa af Keld Zeruneith samt Thomas Harders stilistisk suveræne nyoversættelse (2019) af Boccaccios *Dekameron*.

Skuer vi længere bagud, myldrer gode historier frem. Lad mig blot nævne Cervantes, sådan som han blev oversat først af Charlotte Dorothea Biehl ('Holbergs dansk') og siden af Rigmor Kappel Schmidt ('Kingos dansk') og Iben Hasselbalch ('Cervantes som moderne spanier'), eller en ca. samtidig brite, Shakespeare, hvis dramaer her i riget er blevet transformeret forskelligt af Lembcke (med vendinger, der er blevet i sproget), af Østerberg (historisk korrekt, men tung og umulig at spille på scenen), af Ole Sarvig (lyrisk meddigtende), af Johannes Sløk (kulturhistorisk kommenterende) og af Niels Brunse (letløbende, mundret, skrevet med

henblik på optimal spillelighed).

Ej heller kommer et oversættelseshistorisk samleværk uden om visse sværvægttere: Goethe, Dickens, Baudelaire, Dostojevskij, Thomas Mann, Franz Kafka. Og hvad har ikke Thorkild Bjørnvig betydet som oversætter af Hölderlin og Rilke? Eller Uffe Harder i det lidet taknemmelige hverv at få Beckett gjort forståelig eller i det mindste læselig på dansk?

Jo, der må berettes om mange litterære heltebedrifter, og der må desuden føres konkrete diskussioner, som spidser til omkring kvalitetsmæssige spørgsmål. At James Joyces *Ulysses* foreligger i hele fem danske oversættelser, tre ved Mogens Boisen fra og med 1949, én ved Karsten Sand Iversen (2014) og én ved Bent Wiberg og Jens Feilberg (2019), kan måske nok tages som vidnesbyrd om kulturel rigdom, men det afspejler også betydelige divergenser oversætterne imellem, når det handler om, hvad der skal lægges i standardkrav som troskab mod originalen, tilpasning til målsprogskulturen og kongenial transformation af et værks heterogene og sammensatte udtryksform: en situation, som den faglige ekspert kun kan manøvrere i ved at gå sammenlignende og skånselsløst sagligt til værks, når han eller hun vil skrive historien om bogens skæbne på dansk.

Hvilke fortællinger der vil høre med i en *Dansk Oversættelseshistorie*, bør i praksis afgøres ud fra en række delvis sammenhængende kriterier. Men ud fra de ovenfor nævnte konkrete eksempler skal i hvert fald følgende indreflekteres:

Der må være et oplagt sammenfald mellem originalernes sproglige og kulturelle tyngde og kvaliteten i de danske tekster. Værkerne må engang have haft en form for 'savnethed' på dansk – i en bestemt situation, som brat gav dem litterært momentum. Oversætteren eller oversætterne må have haft en omfattende indlæsthed i kildesproget samt en høj sproglig og kunstnerisk kapacitet på dansk. Og der må i hvert enkelt tilfælde være sket et mini-mirakel, som gjorde, at oversættelsen gik hen og blev en del af dansk litteratur og kultur.

Erik Skyum-Nielsen

Danmarks gamle love på moderne dansk

Den seneste oversættelse af *Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene* er Erik Kroman og Stig Luuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I-III* fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sageregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer, at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold, deres alder og baggrund i retspraksis.

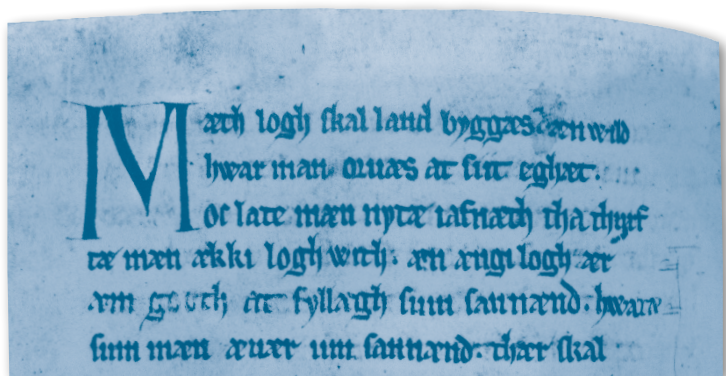
På Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs portal *tekstnet.dk* findes tekstkritiske udgaver af landskabslovene og kirkelovene efter nogle af de bedste bevarede håndskrifter, og den påtænkte oversættelse vil have disse udgaver som sit udgangspunkt. I forhold til Kroman og

Luul udvides tekstudvalget med Thords artikler, som er vigtige kilder til senmiddelalderens retsopfattelse, og med tre af de vigtigste stadsretter, Flensborg, Ribe og København. Oversættelsen af Flensborg Stadsret vil bygge på den ældste danske tekst, som er udgivet på *tekstnet.dk*, mens oversættelsesgrundlaget for de to øvrige stadsretter endnu ikke er fastlagt.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov*.

Initiativet til det påtænkte projekt udgår fra retshistorikeren, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil bidrage med filologisk ekspertise. Projektdeltagerne vil i fællesskab udarbejde oversættelser, indledninger og kommentarer.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere. Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-1750), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument for ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder. Hele forfatteret skabet igennem forsvarer Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremishandling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, ansporet såvel af etiske overvejelser som af den store

kvægpest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør således også en milepæl i historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord

for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motiverede oversættelser til dansk af latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: *sandsynlighed*, *personlighed*, *selvstændighed*, *sædelighed* og *sindsbevægelse*. Alene af den grund

er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og -filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter behandles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofihistorie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Frederik Christian Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev taget på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Nærværende forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også hans oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale.

Udgaven planlægges i første omgang som en digital publikation, men tænkes til lige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 sider ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Louis Hjelmsslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Lorenzo Cigana og Una Canger

Projektets materiale er et lidet kendt – og endnu mindre læst – manuskript, som blandt de få der har kendskab til det, kaldes »Toppen og Bolden« eller »Sprogteori«. Når det er så lidet kendt, skyldes det at det ikke er et manuskript fra Hjelmsslevs egen hånd – eller maskine – og at Hjelmsslev selv, så vidt vides, undsagde det og ganske enkelt ikke ønskede at hans kreds læste det. Og det har de tilsyneladende heller ikke gjort. Men blandt de lingvister og semiologer med interesse for glossematiken som i dag kender til eksistensen af det, efterspørges en tilgængelig udgave.

Manuskriptet er blevet til på den måde at en af tilhørerne ved Hjelmsslevs forelæsninger (25. februar 1942 til 20. december 1943), Harry Wett Frederiksen, omhyggeligt stenograferede alle forelæsningerne ned og siden renskrev dem på maskine. Dette manuskripts betydning består ikke mindst i at de stenograferede forelæsninger fandt sted samtidig med at Hjelmsslev udarbejdede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* (1943). Da Hjelmsslev i disse forelæsninger præsenterede de glossematiske ideer i en analyse af

en eksisterende tekst, nemlig et eventyr af H.C. Andersen, er hans teoretiske tanker her langt lettere tilgængelige end i hans publikationer. Et yderligere lykketræf er at Hjeltslevs anerkendte oversætter,

Francis J. Whitfield, oversatte og analyserede disse forelæsninger. Imidlertid er hverken hans oversættelser eller analyser publiceret.

Harry Wett Frederiksens stenograferede manuskript findes i to eksemplarer, og (dele af) Louis Hjeltslevs eget manuskript til forelæsningerne findes på Det Kgl. Bibliotek. Hertil kommer Whitfields engelske oversættelse af Wett Frederiksens manuskript samt hans analyser af teksten.

Udgaven tænkes i to bind. Første bind vil bringe Wett Frederiksens manuskript og Whitfields engelske oversættelse synoptisk opstillet med en engelsk introduktion om manuskripterens historie, mens andet bind vil gennemarbejde de forskellige dokumenter. Arbejdet vil frem for alt bestå i at relatere Whitfields analyser internt og til Hjeltslevs andre og senere arbejder.

Bestyrelsen søger årsmødet om bemyndigelse til fortsat at arbejde videre med sagen.

Henrik Pontoppidans store romaner

Finansiering: Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond

Henrik Pontoppidan (1857-1943) er blandt de betydeligste skønlitterære forfattere i dansk litteraturhistorie. Han debuterede i 1881 med novellesamlingen *Stækkede Vinger*, og hans sidste originale fiktionsværk, *Mands Himmerig*, udkom i 1927; erindringerne udkom i fire bind 1933-1940 og siden i den stærkt forkortede og reviderede *Undervejs til mig selv* i 1943.

Forfatterskabet udfolder sig i langt overvejende grad i prosaen, og dets ubestridte højdepunkt er de tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*, der udkom først serielt som selvstændige hæfter eller bind – *Det forjættede Land* i tre bind 1891-1895, *Lykke-Per* i otte bind 1898-1904 og *De Dødes Rige* i fem bind 1912-1916 – og siden i op til

flere stærkt reviderede og ofte forkortede nye udgaver.

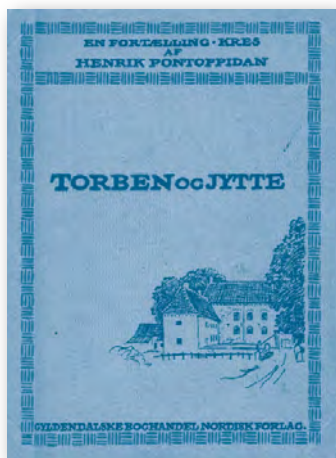
En tekstkritisk udgivelse af disse romaner må nødvendigvis tage højde for de gennemgribende omarbejdelser fra Pontoppidans hånd. Mens den *trykte* udgave baserer sig på en valgt grundtekst og kun vanskeligt og svært overskueligt kan håndtere den massive varians imellem de forskellige udgaver, kan den *digitale* udgave i princippet rumme alle versioner af teksterne, bringe dem synoptisk, markere forskelle og dermed gøre det muligt at følge Pontoppidans fortløbende arbejde med de store romaner ned til mindste detalje.

I 1997 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal *Det forjættede Land* ved Esther Schat Kielberg og Lars Peter Rømhild. Udgaven, der foruden en fyldig efterskrift, tekstoplysninger og kommentarer indeholdt en cd-rom (ved Karsten Kynde) med samtlige fem udgaver og muligheder for sammenligning, var tænkt

som første titel i en samlet kritisk og kommenteret udgivelse af de store romaner, der dog pga. manglende finansiering måtte stilles i bero. Inden da var en stor del af tekstmaterialet indskannet og indledningsvist korrekturlæst. Teksterne kan findes på adressen: etxt.dk/pontoppidan/xml.

I 2019 bevilgede Moth-Lunds Fond og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond midler til et pilotprojekt, der dels skulle afklare omfang og kvalitet af det overleverede tekstmateriale, dels skitsere mulighederne og rammerne for en samlet udgivelse (digital og trykt) af Pontoppidans store romaner. Pilotprojektet forventes afsluttet i april 2020.

Projektet blev vedtaget på årsmødet i 1994 og kan formelt set genoptages, når finansieringen er til stede. Bestyrelsen beder alligevel årsmødet om at bekræfte interessen og give den bemyndigelse til at arbejde videre med projektet.

Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Georg og Ane Cathrine Achen

Udgiver: Janet Garton

Det finnes en temmelig stor brevveksling (341 daterte brev, 30 udaterte) mellom Amalie og Erik Skram og ekteparet Georg og Ane Cathrine Achen i de københavnske arkivene; brevene fra Amalie og Erik Skram til Achens befinner seg i Rigsarkivet (Achens arkiv, nr. 5005), og brevene fra Achens til Skrams på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4499, 4° og NKS 4500, 4°). Brevene strekker seg fra 1888 til 1919, men de

fleste og mest interessante ble skrevet før Amalie Skrams død i 1905.

Brevene er av interesse fordi de kaster lys ikke bare på Amalie Skrams liv og diktning, men også på hele kunstmiljøet i København i slutten av det 19. århundre. Georg Achen var en anerkjent kunstner og Amalie og Erik satte pris på hans malerier og gikk på hans utstillinger, mens han leste Amalie og Eriks verker (noen ganger i manuskript) og anerkjente Amalie som en stor forfatter. Brevene inneholder mye debatt om litteratur og kunst, om arbeidsvilkår og ikke minst om strevet med økonomi, husholdning, sykdom, småbarn osv.

Amalies forhold til Ane Cathrine, som var den eneste av de fire uten kunstneriske ambisjoner, forteller mye om kvinneliv, barneoppdragelse og samfunnets forventninger den gang. I sin helhet gir brevvekslingen inntrykk av å være en fengslende roman; brevene dekker de mest dramatiske begivenhetene i begge pars liv. I 1890-1891 holder Achen på å male et dobbeltportrett av Amalie og Erik, men han blir så frustrert p.g.a. deres manglende samarbeidsvilje når det kommer til å sitte for ham at han tar et kniv og skjærer tvers gjennom bildet – noe som utløser en psykisk krise hos ham. Når Amalie i 1894 blir innlagt på Kommunehospitalet med nervøst sammenbrudd, er det Ane Cathrine som blir bindeleddet mellom henne og Erik og ordner med overførsel til et annet sykehus – og det er hun som innsamler penge slik at Amalie kan reise til Finland for å komme seg etterpå. Og mot slutten av århundret blir både Georg og Ane Cathrine involvert på forskjellige måter i striden mellom Amalie og Erik som fører til deres endelige separasjon.

Brevutgaven skal inneholde alle de daterte brevene (ca. 112.000 ord); de udaterte brevene er nesten alle sammen korte og uvesentlige. Brevene skal suppleres med en innledning med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register. Boken skal også helst illustreres

med portretter av brevskriverne og med noen av Georg Achens bilder, som blir diskutert i brevene.

Bestyrelsen indstiller utgaven til årsmødet vedtagelse med Janet Garton som udgiver og Gert Posselt som tilsynsførende.

Medarbejdere på Christians Brygge

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række af medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams

PhD, docent, seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Carl-Emil Prehn Andersen

stud.mag., fra 1. september 2019 studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

Maria Arvidsson

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jørg Asmussen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbogs tekstkorpus*

Sebastian Møller Bak

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jeppe Barnwell

MPhil, seniorredaktør og ErhvervsPhD-studerende med projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* og udgivelsen *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Asger Beier Berndsen

stud.mag., indtil 31. januar 2020 studentermedhjælper ved administrationen, ved *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* og ved *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Jens Bjerring-Hansen

ph.d., indtil 30. juni 2019 ledende redaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*

Simon Skovgaard Boeck

ph.d., seniorredaktør, indtil 29. februar 2020 frikøbt som forsker ved projektet *Fornordisk omvärldsuppfattning* ved Uppsala universitet

Elizabeth Møller Christensen

stud.mag., fra 1. oktober til 30. november 2019 studiepraktikant ved *Danske Klassikere*

Rikke Hørring Christensen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Diplomatarium Danicum*

Alexander Conroy

cand.mag., fra 18. september til 15. november 2019 virksomhedspraktikant ved *Karen Blixen. Værker*

Jette Edvardsen

regnskabsassistent ved administrationen

Laurids Kristian Fahl

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *sproget.dk* og ledende redaktør ved *Dansk Sproghistorie*; ansvarlig for produktion og salg

Ida Flørke

stud.mag., studentermedhjælper ved *Den Danske Ordbog*

Britt Lund Frederiksen

regnskabschef ved administrationen

Axel Teich Geertinger

ph.d., seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformati- onstidens danske salmesang*

Peter Bruun Hansen

cand.mag., redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Thomas Hansen

cand.mag., seniorredaktør og it-ansvarlig ved *It-drift*

Frederik Hasager

stud.mag., indtil 6. august 2019 studentermedhjælper ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

Markus Hedemann

cand.mag., ledende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*

René Herring

bibliotekar

Ebba Hjorth

mag.art., ledende redaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Lasse Stein Holst

stud.mag., studentermed- hjælper ved *Danske Klassike- re* og ved *Den litterære redaktion*

Birgitte Jacobsen

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Finn Gredal Jensen

cand.mag., et jur., seniorre- daktør ved *Diplomatarium Danicum*, ledende redaktør ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, medlem af redak- tionsgruppen for *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, udgiver af H.C. Ørsted:

Aanden i Naturen og fra 1. november 2019 tillige udgiver ved *De kunst- og arkitektur- historiske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606*

Jonas Jensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

René Johansen

professionsbachelor i it- sikkerhed, fra 1. juni 2019 systemadministrator ved *It-drift*

Merete K. Jørgensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Anders Leegaard Knudsen

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jonas Joachim Kofoed

stud.mag., fra 1. oktober til 30. november 2019 studie- praktikant ved *Dansk Sprog- historie*

Maria Krogh Langner

sekretær ved administratio- nen, ansvarlig for Bogforum og arbejdsmiljørepræsentant

Camilla Zacho Larsen

cand.mag., seniorredaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*

Henrik Lorentzen

cand.mag., ledende redaktør ved *Den Danske Ordbog*

Bjarke Moe

ph.d., seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformations- tidens danske salmesang*

Christian Munk

cand.mag., fra 23. september til 18. oktober 2019 virksomhedspraktikant ved *ordnet.dk*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., ledende redaktør ved *Danske Klassikere* og ved *Den litterære redaktion*, medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Marita Akhøj Nielsen

dr.phil., ledende redaktør ved *Gammeldansk Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Sanni Nimb

ph.d., ledende redaktør ved *Den Danske Ordbog*, *Den Danske Begrebsordbog*, *DanNet²* og ved forskningsprojektet *ELEXIS*

Gert Posselt

cand.mag., seniorredaktør ved *Herman Bangs breve*

Kristian Thomsen Pureskov

stud.mag., studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

mag.art., indtil 31. maj 2019 seniorredaktør ved *Digitale Hovedstrømninger*, fra 1. august til 31. december 2019 seniorredaktør ved *Infrastrukturisme*, indtil 29. februar 2020 projektleder ved *Karen Blixen. Værker* og fra 1. januar til 29. februar 2020 seniorredaktør ved *Henrik Pontoppidans store romaner*; kontaktperson for *Arkiv for Dansk*

Litteratur og tillidsrepræsentant

Ida Edel Salling-Jensen

stud.mag., indtil 30. juni 2019 studentermedhjælper ved *Digitale Hovedstrømninger* og indtil 31. januar 2020 ved *sproget.dk*; fra 1. februar til 31. marts 2020 studentermedhjælper ved *Henrik Pontoppidan store romaner*, fra 15. februar 2020 tillige ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Sebastian Jezewski Sommer

BA, fra 3. til 28. februar 2020 virksomhedspraktikant ved *Dansk Sproghistorie*

Andrea Stengaard

stud.mag., studentermedhjælper ved administrationen, *Dansk Sproghistorie*, *sproget.dk* og indtil 30. september 2019 ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*; fra 1. januar til 1. marts 2020 tillige studentermedhjælper ved *Ole Rømers Triduum-observationer*

Gustav Valdemar Strange

stud.mag., indtil 30. juni 2019 studentermedhjælper ved *Digitale Hovedstrømninger*

Signe Strecker

cand.mag., fra 21. oktober til 15. november 2019 virksomhedspraktikant ved *Tycho Brahe digitalt formidlet*

Mette-Marie Møller Svendsen

cand.mag., assisterende redaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *ELEXIS*, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog* og ved *DanNet²*

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, ledende redaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *ELEXIS*, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, *DanNet²* og ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*

Peter Zeeberg

ph.d., seniorredaktør ved *Tycho Brahe digitalt formidlet*, desuden udgiver af *Hans Svanings Danmarkshistorie* og *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

redaktør for *Medieval Sermon Studies*

hovedredaktør for serien *Religious Minorities in the North: History, Politics and Culture*

medlem af advisory editorial board for *Early Middle English*

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jørg Asmussen

medlem af Advisory Board for MSc-uddannelsen IT & Cognition ved Københavns Universitet

Jens Bjerring-Hansen

medlem af styregruppen for Nordisk Forum for Boghistorie

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

projektdeltager i *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo

bestyrelsesmedlem i Dansk Selskab for 1700-talsstudier

medlem af Network for Digital Literary Studies

anmeldelsesredaktør ved *1700-tal. Nordic Yearbook Eighteenth-Century Studies*

Simon Skovgaard Boeck

redaktør af *Danske Studier*

sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af styregruppen for Selskab for østnordisk filologi

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Axel Teich Geertinger

co-chair for *Metadata and Cataloging Interest Group* under Music Encoding Initiative (*music-encoding.org*)

centerleder ved Dansk Center for Musikudgivelse, Det Kgl. Bibliotek

Markus Hedemann

medlem af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Grønlandske og Arktiske Studier, Københavns Universitet

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi

medlem af redaktionsgruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

revisor for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Danish Golden Age Studies*, Museum Tusulanums Forlag

medlem af editorial board for udgivelsesserien *Texts from Golden Age Denmark*, Museum Tusulanums Forlag

Jonas Jensen

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

Merete K. Jørgensen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Anders Leegaard Knudsen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Maria Krogh Langner

arbejds miljørepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Henrik Lorentzen

medlem af bestyrelsen for EURALEX, den europæiske forening for leksikografi

medlem af Scientific Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*

revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Bjarke Moe

medlem af Dansk Selskab for Musikforskning

medlem af Internationale Heinrich-Schütz-Gesellschaft

Jesper Gehlert Nielsen

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg

medlem af styregruppen for Klassikerdagen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Marita Akhøj Nielsen

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi

formand for Universitets-Jubilæets danske Samfund

redaktør for Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og medlem af præsidiet

medlem af advisory board for *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning* (*renaessanceforum.dk*)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for Aksel Tovborg Jensens Legat

medlem af bestyrelsen for Lillian og Dan Finks Fond efor for Elers' Kollegium

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprognævns repræsentantskab, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
formand for Dansk Sprognævns Udvalg for Retskrivning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

medlem af Sprogtek 2018, sprogteknologiudvalget under Dansk Sprognævn (indtil maj 2019)

medlem af Scientific Committee for 12th International Conference of Language Resources and Evaluation (LREC), Marseille, Frankrig, 2019

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

tillidsrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af det forskningsrådgivende udvalg for Dansk Sprognævn

medlem af bestyrelsen for Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for Tersløsegaard

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

projektdeltager i *LitCit (Literary Citizens of the World)*, Nasjonalbiblioteket, Oslo

medlem af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

medlem af bestyrelsen for Den danske historiske Forening

medlem af styregruppen for pilotprojektet *Andersens Udvalgte Håndskrifter*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Trap Danmarks faglige råd

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Komiteen for Holbergmedaljen

medlem af Det Letterstedske Selskab i Danmark

Nicolai Hartvig Sørensen

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)

medlem af Scientific Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

Lars Trap-Jensen

medlem af styregruppen for Globalex, et samarbejde mellem de kontinentale leksikografiske foreninger

medlem af Programme Committee for eLex 2019: *Electronic lexicography in the 21st century: smart lexicography*, Sintra, Portugal

medlem af Scientific Committee for Euralex 2020, Alexandroupolis, Grækenland

medlem af Programme Committee for GLOBALEX 2020 – Linked Lexicography in 2020, Marseille, Frankrig

medlem af DM's Kongres

medlem af DM's Landsklub for Forskning og Formidling

medlem af bestyrelsen for DM's landsdækkende klub

Kultur & Samfund

medlem af Wissenschaftlicher Beirat for *Zentrum für*

Digitale Lexikographie (ZDL)

ved Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften

[Peter Zeeberg](#)

formand for Forum for Renæssancestudier

formand for Filologisk-Historisk Samfund

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af redaktionen for tidsskriftet *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

latinsk konsulent, Danmarks Kirker, Nationalmuseet

Undervisning, censorvirksomhed m.m.

Jonathan Adams

censor i færøsk og nordiske sprog ved Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya

Jørg Asmussen

censor i lingvistik ved universiteterne

Sebastian Møller Bak

foredrag om middelnedertysk i diplomer og lovttekster fra senmiddelalderens Danmark på kurset *De nordiske sprog i middelalderen*, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 19. november 2019

Axel Teich Geertinger

»Musikalsk editionsfilologi – hvordan det?«, foredrag ved konferencen *Kildeudgivelse og tekstkritik i forskellige traditioner*, Nordisk Netværk for Editionsfilologi, Schæffergården, 9. november 2019

Peter Bruun Hansen

censor i middelalderlatin og middelalderkundskab ved universiteterne

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Henrik Lorentzen

fagfællebedømmelser for *GEMA Online® Journal of Language Studies, International Journal of Lexicography og Nordiske Studier i Leksikografi*

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Marita Akhøj Nielsen

»Reformationslitteratur«, litteraturhistorisk fællesforelæsning, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 18. marts 2019

Sanni Nimb

fagfællebedømmer ved *Sprognævnets Konferenceserie*, bd. 6: *Yes, det er coolt. Moderne Importord i Dansk*, Dansk Sprognævn, 2019

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af bedømmelsesudvalg for Emil Nicklas Johnsens ph.d.-afhandling *I Klios forgård. Forfatterroller, offentlighed og politisk evaluering i Niels Ditlev Riegels' (1755-1802) historieskriving*, Universitetet i Oslo, og andenopponent ved afhandlingens forsvar, 31. oktober 2019

»St. Johs. Stephanius' kommentar til Saxos danmarkshistorie, Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici (Sorø 1645)«, foredrag ved seminaret *The History of Historical Thought*, Lunds universitet, 11. april 2019

»Early print and Northern exploration in the service of the Church – on arch-bishop Erik Valkendorf's activities as writer and editor«, foredrag ved seminaret *The politics of books: Negotiating identity, print and the public sphere*, Schæffergården, 30. april 2019, og ved konferencen *Literary Citizenship*, Nasjonalbiblioteket i Oslo, 26. september 2019

foredrag om Ludvig Holberg i samarbejde med Folkeuniversitetet i Aarhus, Fåborg, 7. marts 2019, og Vallensbæk, 12. november 2019

Nicolai Hartvig Sørensen

censor i lingvistik ved universiteterne

Lars Trap-Jensen

fagfællebedømmer for *International Journal of Lexicography*

fagfællebedømmer for *Studier i svensk språkhistoria*

fagfællebedømmer for *Nordiske Studier i Leksikografi* nr. 15

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

forelæsning om dansk litteratur på latin, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 4. marts 2019

forelæsning om nylatinsk litteratur, Saxo-Instituttet, Københavns Universitet, 28. maj 2019

foredrag om oversættelse og ortografisk modernisering af Ludvig Holbergs tekster, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet, 14. november 2019

gæsteundervisning i latin på N. Zahles gymnasieskole, 13. december 2019

Jonathan Adams

Antisemitism in the North: History and State of Research, De Gruyter, Berlin, 2019 (redaktion sm.m. Cordelia Heß)

»On Preaching Passions and Precepts: The Role of Jews and Muslims in East Norse Sermons«, i: Linda G. Jones og Adrienne Dupont-Hamy (red.): *Christian, Jewish, and Muslim Preaching in the Mediterranean and Europe: Identities and Interfaith Encounters*, Brepols, Turnhout, 2019, s. 93-119

»»Untilled Field« or »Barren Terrain«? Researching the Portrayal of Jews in Medieval Denmark and Sweden«, i: J. Adams og C. Heß (red.): *Antisemitism in the North: History and State of Research*, De Gruyter, Berlin, 2019, s. 21-40

»The Bishop Murderer«, i: *Medieval Sermon Studies*, nr. 63, 2019, s. 6-20

»Medieval Macrospace through GIS: The Norse World Project Approach« (sm.m. Alexandra Petrulevich og Agnieszka Backman), i: *The Cartographic Journal*, 2019

Sebastian Møller Bak

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 10 og 11)

Jeppe Barnwell

»Holger Danske i Viborg – og andre fiktioner«, i: *Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*, nr. 10, 2019

Simon Skovgaard Boeck

»Bengt Holbek & Iver Kjær: *Ordsprog i Danmark*. I anledning af 50-året«, i: *Danske Studier*, 2019, s. 212-224

A Copenhagen Miscellany. Studies in East Norse Philology, Selskab for Østnordisk Filologi og Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2019 (redaktion sm.m. Seán D. Vrieland)

»A Copenhagen Miscellany« (s.m. Seán D. Vrieland), i: Simon Skovgaard Boeck & Seán D. Vrieland (red.): *A Copenhagen Miscellany. Studies in East Norse Philology*, Selskab for Østnordisk Filologi og Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2019, s. 11-12

»u eller n?«, i: Katarzyna Anna Kapitan, Beeke Stegmann og Seán D. Vrieland (red.): *From Text to Artefact: Studies in Honour of Anne Mette Hansen*, Kismet Press, Leeds, 2019, s. 171-173

Laurids Kristian Fahl

»Musik i sproget«, i: *Dansknoter*, nr. 2, 2019, s. 44-45

»Stavekontrollen – et møde mellem menneske og sprogteknologi«, i: *Dansknoter*, nr. 4, 2019, s. 48-49

Markus Hedemann

»Konglomeratstat eller union? Replik til Harald Gustafsson«, i: *Historisk Tidsskrift*, bd. 119:2, København, 2020, s. 573-582

Ebba Hjorth

»To store leksikografer – om Svend Eegholm-Pedersens *Mothstudier*«, i: *LexicoNordica*, nr. 26, 2019, s. 227-238

Finn Gredal Jensen

»»Studeer paa det eensomme Skib!« En dedikation fra Adam Oehlenschläger til Poul Martin Møller«, i: Katarzyna Anna Kapitan, Beeke Stegmann og Seán D. Vrieland (red.): *From Text to Artefact: Studies in Honour of Anne Mette Hansen*, Kismet Press, Leeds, 2019, s. 31-37

»The Diaries of P.C. Kierkegaard: An Overview«, i: Lee C. Barrett og Peter Šajda (red.): *Kierkegaard in Context: Essays in Honor of Jon Stewart*, Mercer University Press, Macon, 2019, s. 74-97

Jonas Jensen

»Nye ord i sproget – og i Den Danske Ordbog« (sm.m. Henrik Lorentzen), i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2018-2019*, København, 2019, s. 86-92

Henrik Lorentzen

»Nye ord i sproget – og i Den Danske Ordbog« (sm.m. Jonas Jensen), i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2018-2019*, København, 2019, s. 86-92
Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 10 og 11)

Marita Akhøj Nielsen

»Foreword«, i: Ib Friis: »Cenni

monografici sul paese dei Gherire (Mogadiscio, 1938) – a pioneer work on the Gerire Hills in western Ogaden, south-eastern Ethiopia – introduced, translated and provided with annotations and a revision of the botanical collections«, i: *Webbia. Journal of Plant Taxonomy and Geography*, april 2019 (doi.org/10.1080/00837792.2018.1553281)

Lars Heltoft under medvirken af Marita Akhøj Nielsen:

»Syntaks. Fra gammeldansk til nutidsdansk«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk sproghistorie*, bind 3: *Bøjning og bygning*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2019, s. 129-225

»Reformationslitteratur«, i: Erik Svendsen, Annemette Hejlsted og Gorm Larsen (red.): *Litteraturreksikon*, Samfundslitteratur, 2019 (sllitteraturreksikon.dk/reformationslitteratur/)

Sanni Nimb

»Linking DanNet with Princeton WordNet« (sm.m. Bolette S. Pedersen, Ida Rørmann Olsen og Sussi Olsen), i: Christiane Fellbaum, Piek Vossen m.fl.: *Proceedings of the Tenth Global Wordnet Conference*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, Polen, 2019, s. 125-133

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 12)

Karen Skovgaard-Petersen

»Bogtryk og opdagelsesrejser i kirkens tjeneste – ærkebispe Erik Valkendorf som forfatter og bogudgiver«, i: Aasta Marie Bjorvand Bjørkøy, Ruth Hemstad m.fl. (red.): *Litterære verdensborgere. Transnasjonale perspektiver på norsk bokhistorie 1519-1850* (Nota Bene, nr. 13), Nasjonalbiblioteket, Oslo, 2019, s. 30-55

»En yderst usikker og hasarderet vej at gå« – Om Henrik Ernsts afhandling om tekstkritik (1652) og dens inspirationskilder«, i: Katarzyna Anna Kapitan, Beeke Stegmann og Seán D. Vrieland (red.): *From Text to Artefact. Studies in Honour of Anne Mette Hansen*, Kismet Press, Leeds, 2019, s. 263-269

Gert Posselt

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 10, 11 og 12)

Lars Trap-Jensen

»Sprachpolitik ist Kulturpolitik: Gegenwartslexikographie als öffentliche Dienstleistung in Skandinavien«, i: Julia Naji og Bernhard Roll (red.): *Paradigmenwechsel in der Lexikographie. Herausforderung und Chance*, Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, 2019, s. 89-95

»State-of-the-art on monolingual lexicography for Denmark (Danish)«, i: Vojko Gorjanc og Špela Arhar Holdt (red.): *Slovenščina* 2.0, bd. 7:1, Institute for Applied Slovene, Trojina, Slovenia, 2019, s. 1-12

Peter Zeeberg

»Heinrich Rantzau (1526-1598): patron of the arts and bibliophile«, i: *Nordic Journal of Renaissance Studies*, nr. 15, 2019 (*njrs.dk*)

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 12)

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Chr. Gorm Tortzen, <i>formand</i>	2016	2021*
Anne Mette Hansen	2016	2021*
Eva Skafte Jensen	2018	2023
Sebastian Olden-Jørgensen	2016	2020*
Erik Skyum-Nielsen	2017	2022
Jesper Gehlert Nielsen, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2016	2021*
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	
Revisor		
Bo Andersen, Revision København	2019	2020

* Genvalg ikke muligt.

Harald Ilsøe (18. januar 1933-5. august 2019)

Harald Ilsøe døde den 5. august 2019 efter længere tids sygdom. Han var født i Roskilde 18. januar 1933 og blev således 86 år. Efter studentereksamen fra Herlufsholm i 1951 blev han cand. mag. i historie og latin fra Københavns Universitet i 1960. Efter tre år på Rigsarkivet fik han et kandidatstipendium på det ret nyetablerede Historisk Institut, knyttet til instituttets nye fællesprojekt: En kommenteret genudgivelse af Arild Huitfeldts Danmarkshistorie. Det var nærliggende og måske ikke tilfældigt, men led i en plan (tidligere lagt af prof. Astrid Friis?), idet hans hovedfagsspeciale fra 1957 hed: *En redegørelse for Arild Huitfeldts alment litterære læsning og åndshistoriske baggrund, således som det kan læses ud af hans fortællinger til Danmarks Riges Krønike og hans kommenterende bemærkninger i selve dennes tekst*. Selv om projektet aldrig blev gennemført, optog Huitfeldtstudiet Harald Ilsøe resten af livet. Det seneste brev undertegnede modtog fra Ilsøe i juli 2019 var en forespørgsel om en bog fra Huitfeldts bibliotek. Han nåede desværre ikke at få læst svaret. En samlet oversigt over hans talrige Huitfeldtstudier ses bedst i den bibliografi, der står i *Fund og Forskning*, bd. 51, 2012, der var dediceret til ham i anledning af hans 80 års fødselsdag. Den medtager dog ikke mindre anmeldelser og selvsagt ikke fem bidrag, som udkom efter 2012.

I 1965 blev Ilsøe ansat ved Det Kgl. Bibliotek som forskningsbibliotekar og fagreferent, senere som seniorforsker med hovedansvar for ældre historie, bog- og bibliotekshistorie og en del andet, men bevarede tillige i en lang årrække kontakten med det historiske miljø: som seniorstipendiat 1971-1973, senere censor og i en snes år flittig (og vist lidt frygtet) anmelder ved *Historisk Tidsskrift* og tilsyn ved *Dansk Historisk Bibliografi*. Han forblev ansat på Det Kgl. Bibliotek til sin pension i 1994. Erland Kolding Niensens gennemgang af Ilsøes omfattende biblioteksfaglige indsats i ovennævnte bind af *Fund og Forskning* giver et godt indtryk af hans spændvidde, energi og arbejdskraft og skal ikke gentages her. Som pensionist fik han for fondspenge sammenskrevet især sine egne studier i bibliotekets ældre historie i storværket *Det kongelige Bibliotek i støbeskeen. Studier og samlinger til bestandens historie indtil ca. 1780* (1999), den første mere omfattende behandling af bibliotekets historie siden 1844. Den afventer tydeligvis en fortsættende efterfølger. De seneste 20 år, som han helt overvejende tilbragte hjemme i Roskilde, tog han et nyere område af boghistorien op og gav os en lang række bidrag til dansk bogproduktion i anden halvdel af det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede, særligt vedrørende bogens fysiske udstyr. Inspirationen hertil var nok hans mange års samvær og samarbejde med den pensionerede tidl. leder af bibliotekets Danske Afdeling Richard Paulli, der anonymt re-

digerede *Fund og Forskning*, senest i samarbejde med Ilsøe, der tit og ofte medgav, at Paulli havde været et vigtigt forbillede for ham. Ilsøes store studium af de såkaldt komponerede bind var i lige forlængelse af et par Paulli-bidrag. Paullis omfattende og berømmede stilfærdige medleven i og hjælpsomhed vedrørende andre unge og ældres forskning gjorde Harald Ilsøe i udpræget grad til sin. Så meget, at man kunne få den dristige tanke, at hans bibliografi berettiget også kunne indeholde henvisning til de utallige forord og fodnoter, der takker ham for udstrakt hjælp til andres arbejder. En dagbladsnekrolog sammenlignede Harald Ilsøe med den lærde 1700-tals humanist Hans Gram. Det kan man på en række punkter nikke genkendende til. I hvert fald den faglige spændvidde og omfattende mentorvirksomhed. Forskellene var dog nok så markante. Gram er vel især kendt for de eminente forord og noter, han fik skrevet til en række vigtige udgivelser, som han stod for eller deltog i, mens Harald Ilsøes udgivervirksomhed indskrænkede sig til nogle få breve og aktstykker i forbindelse med artikler. Ilsøes eget forfatterskab blev til gengæld betydeligt større i form af bøger, store bidrag til samleværker og snesevis af vigtige tidsskriftafhandlinger. Grams omfattende selskabelige omgang med landets ledende modsat Ilsøes for det meste ganske private og tilbagetrukne fremtoning. Først i hans eget hjem fik man f.eks. indtryk af hans store musikglæde. Det væsentlige, mentorvirksomheden og hjælpsomheden, var de dog helt fælles om.

Harald Ilsøes relationer til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab var beskedne. Det eneste værk, der udkom i selskabets regi, var hans *555 danske selvbiografier og erindringer* fra 1987, som selskabet accepterede at udgive som et naturligt led i dets virke, selvom Ilsøe ikke var medlem. Det blev han i 1989, men fik aldrig et udgiverprojekt og vist kun tre tilsynsopgaver, som han i 2014 bad sig fritaget for. Jeg mener ikke at have set ham til noget årsmøde. Det betyder dog ikke, at han har været uden betydning. Vist tvært imod. Mange af selskabets medlemmer vil utvivlsomt som jeg især huske ham for hjælpsomheden. Han vil være savnet.

Karsten Christensen

Sten Rasmussen (13. april 1936-21. februar 2019)

Den 21. februar 2019 døde Sten Rasmussen efter lang tids svækkelse, knap 83 år gammel. Han blev indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i 2006 og vil blive husket for sin indsats for Herman Bangs forfatterskab, der uden større overdrivelse kan siges at have haft et banebrydende præg.

Et års tid før sin 80-årsdag fik han konstateret diabetes 1. I 2016 flyttede han til en lille beskyttet bolig, og hans mobilitet og fysiske radius blev i løbet af få måneder drastisk indskrænket. En Flix-handicaptransport fra Holbæk muliggjorde, at han med sin rollator for sidste gang kunne komme til stede her i selskabet ved receptionen for René Harrings Herman Bang-bibliografi i januar 2018.

Sten Rasmussen blev født i 1936 på Sydsjælland som søn af en skovrider, der tillige var godsforvalter ved herregården Holsteinborg nær Skælskør. Han blev nysproglig student fra Herlufsholm i 1954 og læste derefter dansk ved Københavns Universitet, med tysk som bifag. Som 26-årig cand.mag. blev han i 1962 timelærer ved Nørre Gymnasium og var fra det følgende år ansat som adjunkt ved Holbæk Seminarium. Fra dette tidspunkt og resten af livet var det egnen omkring Holbæk, der blev Stens faste hjemegn.

I 30 år – fra 1971 og indtil sin pensionering som 65-årig i 2001 – var han lektor ved Stenhus Gymnasium og virkede de sidste 11 år som studielektor samme sted. 1974-1981 sad han i bestyrelsen for Daneklærerforeningen og var 1978-1981 formand for fællesbestyrelsen.

I sit første ægteskab blev han i 1960'erne far til tre sønner, som han i nogle år i 1980'erne var alenefar for efter sin skilsmisse. Et nyt ægteskab førte til en sammenbragt storfamilie, hvor Sten og hans nye kone i nogle år tillige påtog sig familiepleje af vanskeligt stillede børn. Dette andet ægteskab holdt desværre heller ikke, og i hele sin pensionisttilværelse boede Sten alene.

Som emne for sit universitetsspeciale havde han valgt at skrive om den unge Herman Bangs virksomhed som litteraturkritiker. En af impulserne til denne interesse var et par nyligt udkomne antologier ved Cai M. Woel, der optrykte en række af Bangs tidlige avisartikler, samt naturligvis Harry Jacobsens omfattende Herman Bang-biografi, hvoraf de to første bind rækker frem til 1889, og det tredje bind udkom, netop da Sten i 1961 skrev på sit speciale. Specialet måtte nødvendigvis baseres på en udstrakt avislæsning, idet kun en forsvindende lille del af Bangs journalistik var (og endnu i dag er) optrykt i bogform. Der var dengang tale om læsning i de fysiske aviser på Universitetsbibliotekets læsesal, men hvad der i endnu højere grad besvær-

liggjorde arbejdet, var det faktum, at der ikke forelå noget bibliografisk overblik over Bangs journalistik.

Sten var derfor – sideløbende med sin specialeskrivning – nødt til at opstille en arbejdsfortegnelse over en stor del af Bangs artikler, som ifølge hans eget udsagn voksede til et par tusinde numre. Dette var et banebrydende arbejde, der råbte på at blive fulgt op i form af en gennemarbejdet publikation, men lærergerningen forhindrede dette i de følgende årtier. Imidlertid skulle det vise sig, at ingen andre i 1900-tallets sidste fire årtier systematisk tog fat på bare dele af dette i omfang herkuliske arbejde – bortset fra en ligeledes utrykt specialeopgave fra Biblioteksskolen, hvor to studerende i 1978 havde udarbejdet den indtil da mest omfattende Herman Bang-bibliografi.

Mod slutningen af sit virke som gymnasielektor fik han via sin kollega Henrik Schovsbo kontakt med Jørgen Hunosøe og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Denne kontakt fik ham til at genopfriske sit videnskabelige engagement i kritikeren Herman Bang, og det ledte til hans første udgivelse for selskabet: et bind i serien *Danske Klassikere* af den unge Herman Bangs to essaysamlinger *Realisme og Realister* og *Kritiske Studier og Udkast*, der kom i 2001.

Efter fem års koncentreret arbejde kunne Sten Rasmussen i 2006 afslutte sin 4-binds-udgave af Bangs *Vekslende Themaer*, dvs. hans 210 causerende kronikker trykt i avisen *Nationaltidende* mellem 1879 og 1884. Hans efterskrift, noter og kommentarer fylder hele det sidste bind i udgaven og må anses for at være hans videnskabelige hovedværk. Undervejs havde han i 2005 udgivet *Stuk* (sammen med Knud Michelsen) og skrevet en mønstergyldig introduktion til Herman Bangs liv og værk, der digitalt er publiceret i *Arkiv for Dansk Litteratur (ADL)*.

I 2004 påbegyndte René Herring sit enorme arbejde med – omsider – at etablere den (så vidt muligt) fuldstændige og anoterede bibliografi over Herman Bangs trykte forfatterskab og journalistik frem til 1912, som to generationer af danske litteratur-, teater- og presseforskere havde lidt under savnet af. Denne 900 sider store bibliografi kunne omsider udkomme i januar 2018. Titelbladets diskrete: »under medvirken af Sten Rasmussen« dækker det reservoir af spredt detailviden, som løbende kom René Harrings arbejde til gode, samt en 20 siders introduktion til Bangs liv og værk, som er identisk med hans tekst til det digitale *ADL*.

Sten Rasmussen var endnu ikke blevet færdig med *Vekslende Themaer*, før Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs forberedelser af den første samlede, tekstkritiske og kommenterede 10-binds udgave af Herman Bangs romaner og noveller begyndte at tage form. Her står Sten for udgivelse og kommentering af romanerne *Fædra* og *Stuk*. Hans hovedindsats er imidlertid udgavens bind 9 og 10, nemlig samling og kommentering af alle de

noveller og litterære skitser i avis- og tidsskriftstryk, som Bang aldrig genbrugte i bogform.

Sten Rasmussen var en driftsikker realkommentator, udstyret med en indlæsthed i Bangs hele værk og en dyb fortrolighed med hans liv og færden, som må siges at være i særklasse. Jeg selv lærte ham at kende, da han i januar 2005 blev indvalgt i den farverige kreds af entusiaster, der kalder sig for *De Bangske Morgenmænd*. Hans kraftigt byggede, bredskuldrede og let luddende skikkelse virkede ikke synderlig bangsk på mig, men hurtigt erfarede jeg, at 'det bangske' ved Sten havde rod i en langt inderligere kærlighed til sprog og livsopfattelse hos Bang, end hans ydre kunne røbe. Stens optræden og adfærd bar altid præg af menneskelig overbærenhed, respekt for anderledes tænkende og sans for den stilfærdige humor.

En del år forinden havde Sten Rasmussen afsluttet sin tobinds-udgave af Edvard Brandes' essays om hhv. *Dansk og Fremmed Skuespilkunst*, som af tekniske årsager først udkom i *Danske Klassikere* i 2017. Hans reelt sidste udgivelse for selskabet var et uventet valg: i 2015 trak han med *Brødrene Menthe* en satirisk roman af Peter Nansen – om finanssvindel i de højere samfundslag – ud af en 100-årig glemsel. Denne elegant fortalte historie emmer måske ikke af at være udødelig litteratur, men dens samfundssatiriske brod havde i årene forud for 2015 fået sørgelig ny aktualitet, og Sten havde den glæde at kunne høste anerkendende anmelderord i dagspressen for at have draget denne roman fra gullaschperioden frem til fornyet læsning.

Gert Posselt

Leif Stedstrup (9. juni 1921-7. december 2019)

Den nordiske filolog mag.art. Leif Stedstrup, der døde på et plejehjem i en alder af 98½ år den 7. december 2019, var et af de usædvanligste medlemmer, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har haft. I sit liv nåede han at leve i to fulde eksistenser, hvoraf den sidste – i vort selskab – var ret så ubeslægtet med den første. Som ung tog Leif en studentereksamen, men måtte opgive en akademisk uddannelse ved sin faders død og i stedet lade sig ansætte i Københavns Kommune. I 1986 blev han så pensioneret på en baggrund af 46 års virke. Han var dog ikke meget for at tale om sine kommunale årtier – de var jo aftjent.

Men i stedet for at hvile ud efter en lang embedskarriere begyndte Leif som pensionist at studere dansk ved Københavns Universitet. Det var ikke altid en fordel som ung eller i hvert fald yngre lærer at få en sådan person på sit undervisningshold og heller ikke nødvendigvis en gevinst for de studerende. Men Leif var en uproblematisk deltager – hverken irriterende gammelklog eller utålmodig nogensinde. På et af holdene i dansk litteraturhistorie, som dengang nok stadig havde kurs mod gymnasieundervisning, gled han fint sammen med de unge studerende og blev hurtigt betragtet og behandlet af dem som en jævnaldrende. Han var vågen og velforberedt til hver eneste undervisningstime. Hans glæde ved at kunne få den uddannelse, han gik glip af i sit hidtidige borgerlige liv, blev kronet med en magisterkonferens i nordiske sprog i 1993, som han med rette, men stiltfærdigt var stolt af. Han kunne ellers nok i samarbejde med yngre akademikere i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab have deltaget i udgivelser uden en akademisk grad, men han ville have helt normale eksamenspapirer på, at han duede til sit nye fag.

Som næsten 75-årig blev Leif Stedstrup i 1996 indvalgt i selskabet, fordi han var gået i gang med en virkelig stor opgave: at tilvejebringe en tekstkritisk og gennemkommenteret udgave af hele Randershåndskriftet (GKS 794, 2°) fra ca. 1600. Det indeholder i alt 7 skolekomedier indskrevet på tospaltede sider i folio ved 8 forskellige skrivere. Håndskriftsversionerne med gotiske bogstaver skulle eftergås, tydes, beskrives og karakteriseres, og derpå skulle hele den fremkomne tekst tilrettelægges, så den blev forståelig for nutidige og kommende læsere. Og endelig skulle det samlede resultat vurderes af selskabets interne tilsyn, udpeget på årsmøder. Allerede ved indvalget af en forsker med en så overraskende dobbeltkarriere var det blevet understreget, at Leif var fagligt dygtig og havde en høj arbejdsmoral. Hans udgivervirke gjorde ham faktisk til en værdig efterfølger af biblioteksmanden Sophus Birket-Smith (1838-1919), der sidst i det 19. århundrede havde udsendt nye tryk af nogle af disse gamle tekster. Birket-Smith forbedrede originalmanu-

skripterens tegnsætning og retskrivning, hvad der nok kunne tiltrænges. Stedstrups udgaver er strengt diplomatariske, og fra det nævnte samlingshåndskrift medtager han modsat sin forgænger *hele* det givne tekstmateriale.

Trods sin sene start som forsker nåede Leif Stedstrup meget. I 2001 forelå i 3 bind hele *Randershåndskriftet* på i alt 869 tryksider. I 2004 fulgtes det op af *Tre Skolekomedier. Fra tiden omkring 1530* (også kendt som *Christiern Hansens Komedier*) på 149 sider, i 2005 *Ludus de Sancto Canuto Duce* (et helgenskuespil om Knud Lavard) på 123 sider, der nok er fra begyndelsen af 1500-tallet. I 2013 fulgte H. Justesen Ranchs *Karrig Niding* fra ca. 1600 på 167 sider og Hans Christensen Sthens *Kortt wendingh* fra ca. 1570 på 247 sider. Leifs afsluttede produktion beløber sig til 1.555 nye tryksider, der navnlig forbedrede tekstgrundlaget og føjede særdeles tæt oplysende kommentarer til det.

En udgave af Peder Hegelunds gammeltestamentlige skole-drama *Susanna* fra 1578 (efter en nylatinsk tekst ved den tyske akademiker Sixt Birck, trykt i Augsburg 1537), måtte Leif til selskabets årsmøde i 2015 meddele, at han med sin høje alder ikke var i stand til at fuldføre. Men trods alt nåede han at videregive fuldt færdige tekstkritiske sider såvel til *hele* skuespillet som til den selvstændige 5.093 verslinjer lange monolog tillagt den fiktive og originale danske kvindeskikkelse *Calumnia* (Bagtalelse), der var Hegelunds eget moraliserende digteriske udspil. Leif havde også nået at skrive kommentarer til akt I-IV af *Susanna*, så tilbage står for en efterfølger at kommentere akt V og hele monologen. Alt dette materiale afleverede Leif til selskabet både elektronisk og i en omhyggelig udskrift på i alt 267 A4-sider (med indklæbede relevante kobberstik). Der mangler dog også nye danske oversættelser af korte latinske æredigte til kongehus, læsere, skuespillere og andre relevante størrelser. Hvornår denne udgave kan fuldføres, kan ikke siges her og nu.

Som udgiver var Leif solid og pålidelig i såvel filologiske detaljer som i sin satsplanlægning. Man kan altid diskutere, hvor langt man skal gå i at regne nulevende og fremtidige læsere for vankundige i ordforråd, og simple ord kan sagtens have skiftet betydning i løbet af århundrederne. Leif var utrættelig, når det gjaldt om at fornemme og efterprøve den slags, og hans tilsynsførende havde sjældent lejlighed til at gribe ham i at overspringe eksempler på dette. Hans egne prosasider om proveniens, forfatterportrætter og tidligere udgaver af en nyfremlagt tekst er nogle gange forbeholdne. I sin iver for objektivitet bruger han plads på loyale referater af tidligere forskeres nogle gange vekslende vurderinger – også hvor disse er uheldige eller direkte forkerte. Hans referater heraf har dog den pointe, at de kan læses isoleret ligesom afsnit i en håndbog, så den interesserede slipper for at jage de nævnte pointer i diverse bøger, som kun findes i større biblioteker. Det medfører en del gentagelser. Og

Leif var godt selv klar over, at han ikke interesserede sig stort for at indplacere sine tekster i en rummeligere dansk litteraturhistorisk ramme. Også stykkernes teaterhistoriske pointer lod han i reglen ligge. Misforståelser og fejl i tidligere tryk fra det 19. århundrede hørte dog med i hans fremstilling af teksternes niveau som litterære dokumenter.

Som årene gik, blev det en fast skik, at Leif ved en ny udgivelse inviterede sine bedømmere i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab til en hyggelig selskabelig frokost enten i sommerhuset på Orø eller på en stilfærdig københavnsk restaurant. Og der var det faglige jo overstået og ikke længere noget diskussionsemne.

Selskabet må nu savne flere nye udgaver fra Leifs hånd, men kan glædes over, at det rigtigste af hans to jeger fik etableret en så lang, energisk og givende udklang. Der er god grund til at huske på det i tider, der ellers er manisk optagede af påståede følelser af ensomhed og manglende livslyst hos alderstegne pensionister. På Holbergsk kan det fastslås, at i Leif Stedstrups lange liv blev det efterspil det artigste, som han så energisk og tydeligt ved sin bortgang var kommet til at stå for.

Flemming Lundgreen-Nielsen

Vigdis Ystad (13. januar 1942-7. december 2019)

Lørdag den 7. december 2019 døde Vigdis Ystad, knap 78 år gammel. Godt et år tidligere var hun blevet ramt af en aggressiv hjernesvulst, et såkaldt glioblastom. Trods en heldig operation og efterfølgende behandlinger med både stråle- og kemoterapi – cellegift, som de nøgternt siger i Norge – vendte svulsten tilbage og viste sig denne gang inoperabel.

Åse Vigdis Ystad blev født i 1942 i Nord-Trøndelag. Begge hendes forældre var lærere, men den fædrene familie var bønder, knyttet til gården Ystad i samme egn. Vigdis blev cand.mag. fra Norges lærerhøgskole i Trondheim 1964 og dr.philos. fra Universitetet i Oslo 1974 på en afhandling om *Kristofer Uppdals lyrikk*. I 1979 blev hun professor i nordisk litteratur ved Universitetet i Oslo, hvorfra hun gik på pension i 2012.

Vigdis Ystad har skrevet om en lang række norske digtere, især lyrikere, fra Henrik Wergeland til Halldis Moren Vesaas. Men især har hun arbejdet med Henrik Ibsens forfatterskab og dets reception. I årene 1988-1997 var hun medredaktør af årbogen *Contemporary Approaches to Ibsen* og i 2000-2002 af *Ibsen Studies*. Hun har redigeret en række artikelsamlinger og været medudgiver af *Henrik Ibsen: Catilina [...] etter manuskriptet NBO Ms.40 936* (2000) samt af *Historien om »Ja, vi elsker«* (2002). Hendes største indsats er dog udgaven af *Henrik Ibsens skrifter*, der kom i 33 bind i årene 2005-2010 og blev fulgt af en elektronisk version med alle tilblivelsesvarianter. Vigdis Ystad var initiativtager til udgaven og senere projektleder – et hverv, hun røgtede med ildhu, kvalitetssans, uundværlige strategiske evner og en suveræn foragt for budgetter. Det hører med til billedet, at hun var eminent til at skabe miljø, både fagligt og socialt. Det var i høj grad hendes fortjeneste, at der opstod et nyfilologisk udgivermiljø i Norge, og Ibsen-projektets ansatte betragtede hun som en slags udvidet familie.

Det var som et led i forberedelserne af *Henrik Ibsens skrifter*, at Vigdis Ystad fik arrangeret et møde mellem nordiske udgaveprojekter på Lysebu i 1995. Her undfangedes ideen til Nordisk Netværk for Editionsfilologer, og Vigdis gik straks ind i ledelsen. Hun stillede ikke blot sin store arbejdsevne til rådighed for NNE, men også sit velfungerende net af forbindelser. Hun skaffede penge og husly, arrangerede konferencer og forskeruddannelseskurser – og da hun i 2001 trådte ud af ledelsen, fortsatte hun med at arrangere sommerferieophold for sine næmeste samarbejdspartnere. Det sidste fandt sted i Fredrikstad i 2017.

Også mange andre sammenhænge nød godt af Vigdis Ystads store arbejdsevne. Hun var fx medlem af bestyrelsen for Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde 1978-2000, fra 1993 som formand i den norske afdeling af bestyrelsen og alternerende formand i fællesstyret. Hun var medlem af Norges almenvitenskapelige

forskningsråd 1979-1985, af Forskningspolitisk råd 1982-1984 og af Fellesrådet av representanter for Storting og vitenskap. Hun var medlem af Det akademiske kollegium (konsistorium) ved Universitetet i Oslo 1990-2002 og styreformand i Senter for høyere studier under Det Norske Videnskaps-Akademi 1989-1993.

Nordmænd siger, at folk fra Trøndelag er stejle, og Vigdis Ystad var trønder. Et af hendes ofte hørte udtryk var: »Jeg blir så sint!«. Hun havde også sine meninger, ikke mindst om akademisk kvalitet og forskningens vilkår. Både på universitetet og i den offentlige debat stod hun op som en varmhjertet forsvarer for den frie forskning, for humanioras betydning og for litteraturens uundværlighed. Til hendes yndlingsaversioner hørte akademisk karrieremageri, bureaukrati og management-filosofi. På ledelsesgangene var hun frygtet, men respekteret. Under forbedelserne til Ibsen-udgaven hørte man en direktør i Norges forskningsråd sige, at alle var bange for Vigdis, men at hun var den eneste i Norge, der kunne gennemføre projektet.

Vigdis Ystad var selskabelig og gæstfri. Hendes gæsteværelse i Oslo og fjeldhytten i Valdres stod altid til rådighed for vennerne. Men hun holdt af en vis form og befandt sig måske særlig godt i akademisk selskabelighed. I hvert fald var hendes medlemskab af en række akademier aktivt: Det Norske Videnskaps-Akademi, Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien i Stockholm, Det Norske Akademi for Språk og Litteratur, Det norske språk- og litteraturselskab og siden 2006 også Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Privat var Vigdis Ystad gift to gange. Hun talte aldrig om sit første ægteskab, der kun varede seks år, men gerne om sit andet med den 25 år ældre Ibsenforsker, professor Daniel Haakonson (1917-1989). Med ham fik hun to børn, en søn og en datter. Sønnen gav hende tre børnebørn, for hvem hun var en enestående farmor.

I sin sidste tid var Vigdis Ystad ude af stand til at læse og tale, men hun var livsglad og taknemmelig. Fra dødslejet tilrettelagde hun sin begravelse fra Vestre Aker kirke, så den kom til at rumme de ting, hun holdt allermost af: gode venner, oplæsning af norsk lyrik (bl.a. Ibsen og Wergeland) og musik af Schubert. Ved mindesamværet bagefter blev der drukket champagne og den Ystad-akvavit, som et yngre familiemedlem producerer.

Johnny Kondrup

Indvalgt i 2019

På årsmødet 2019 blev Jeppe Barnwell, Birgit Eggert, Elise Luul, Bjørn Poulsen og Marianne Stidsen indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2020

	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Jørg Asmussen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jeppe Barnwell seniorredaktør, MPhil, ErhvervsPhD-studerende	2019
Jens Bjerring-Hansen lektor, ph.d.	2014
Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011

Hans Blosen cand.phil.	1996
Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Bent Christensen cand.mag.	2018
Karsten Christensen cand.phil.	1989
Per Dahl lektor, mag.art.	1989
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker lektor, ph.d.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Birgit Eggert lektor, ph.d.	2019
Claus Fabricius seniorforsker, lic.scient.	2018
Laurids Kristian Fahl ledende redaktør, cand.mag.	2006
Britta Olrik Frederiksen lektor, mag.art.	1990

Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008
Heine Hansen lektor, PhD	2018
Søren Peter Hansen studielektor, cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010
Markus Hedemann ledende redaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth ledende redaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor, mag.art.	1983
Elise Iuul cand.mag.	2019
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989
Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skaftø Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005
Minna Skaftø Jensen professor, dr.phil.	2000

Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017
Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991
Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Aage Jørgensen cand.art.	2005
Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Jørgen Korsgaard-Pedersen fhv. ambassadør, cand.jur.	1996
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005
Camilla Zacho Larsen seniorredaktør, cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen ledende redaktør, cand.mag.	1999
Jørn Lund professor, cand.mag.	2012

Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977
Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978
Klaus P. Mortensen professor, cand.mag.	1998
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989
Mia Münster-Swendsen professor (MSO), ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen ledende redaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen projektkoordinator, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen ledende redaktør, dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb ledende redaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992
Erik Petersen seniorforsker, dr.phil.	1978
Gert Posselt seniorredaktør, cand.mag.	2016
Bjørn Poulsen professor, dr.phil.	2019

Nicolas Reinecke-Wilkendorff seniorredaktør, mag.art.	2012
Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013
Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004
Lars Peter Rømhild mag.art.	1991
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Henrik Schovsbo cand.mag. et art.	1999
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010
Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor, mag.art.	1991
Marianne Stidsen lektor, dr.phil.	2019
Marie Stoklund museumsinspektør, cand.mag., fil.dr. h.c.	1999
Inger Sørensen cand.phil.	2012

Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009
Liisa Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen cand.mag.	2002
Lars Trap-Jensen ledende redaktør, cand.mag. og MPhil	1999
Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Mette Winge forfatter, dr.phil.	1979
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Peter Zeeberg ledende redaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014